

INFORMATOR OŚWIATOWY

Biuletyn Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

KOMPETENCJE PEDAGOGA

POMIAR I OCENIANIE

W biuletynie m. in.:

- Przepisy prawne, decyzje, zalecenia i wyjaśnienia...
- Informacje o placówkach oświatowych
- Innowacje i poszukiwania w nauczaniu i wychowaniu
- Propozycje doskonalenia nauczycieli
- Informacje o konkursach i olimpiadach dla uczniów
- Recenzje, nowości wydawnicze i informacje prasowe
- Komunikaty

ODN
S Ł U P S K

INFORMATOR OŚWIATOWY

W NUMERZE 5/2003

I. PRZEPISY, ZALECENIA, WYJAŚNIENIA

s. 3

• Polecamy... ustawy, rozporządzenia, zarządzenia (s.3-4) • Komunikaty różne: * Oświadczenie w sprawie podręczników (s.4) * Międzynarodowy Dzień Bibliotek Szkolnych (ISLD) (s.5) * Międzynarodowy program edukacyjny "Bezpieczeństwo dla wszystkich" (s.5) * Szkolenia dla nauczycieli w zakresie podstaw użytkowania systemu operacyjnego Linux (s.5) • Komunikaty Dyrektora CKE: * Wykaz olimpiad zwalniających z egzaminu maturalnego z poszczególnych przedmiotów w maju 2005 roku (s.5) * Terminy sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego w 2004 roku (s.6) * Terminy egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w 2004 roku (s.6) • Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej informuje: * Rozmowy z młodzieżą (s.6) * Badanie jakości pracy szkół specjalnych (s.6) * Sprawozdanie z pracy poradni psychologiczno-pedagogicznej (s.6) * Programy profilaktyczne (s.6) * Internetowe doskonalenie (s.6) • Konkurs – Pamięć dla Przyszłości (s.7) • Konkurs Europa w Szkole. Rozumienie Europy przez kulturę i sport (s.7) •

II. INFORMACJE, OPINIE, PROPOZYCJE

s. 8

• Agnieszka Zalewska-Meler: Nauczyciel jako promotor zdrowia w procesie edukacyjnym (s.8-13) • Iwona Boruszkowska: Pedagog w świadomości uczniów specjalnej szkoły podstawowej (s.14-17) • Zdzisław Stankiewicz: Nauczyciel w kręgu seniorów (s.17-18) • Grażyna Barańska: Samorządność jako skuteczna metoda oddziaływań wychowawczych (s.19-20) • Alicja Ostrowska: Jak wprowadziłam elementy samorządności w klasach I-III (s.21) • Małgorzata Ryś: Z doświadczeń wychowawcy (s.22) • Zofia Plewka: Zajęcia otwarte dla rodziców w przedszkolu (s.23) • Anna Bonalska: Spotkania rodzinne (s.24) • Antoni Łowiecki: Szczęśliwe dzieci rosną w szczęśliwej rodzinie (s.24-25) • Andrzej Borowski, Renata Komorowska: Z raportu o stanie zdrowia uczniów (s.25) • Iwona Byczke: Z warsztatu logopedy. Terapia dziecka z niedosłuchem typu przewodzeniowego (s.26-27) • Władysław Dziekoński: Muzyka a rozwój dziecka upośledzonego (s.28) • Jadwiga Zwolan: Ćwiczenia usprawniające narządy mowy (s.29-31) • Alicja Stawikowska: Trudności uczniów młodszych w pisemnym wypowiedzianiu się (s.31-33) • Urszula Tucholska: Przyczyny trudności w nauce czytania i pisanja (s.33-34) • Mirosława Kalinowska: Struktura zadań tekstowych (34-35) • Bożena Frieda: Najnowsze słownictwo (36-37) • Piotr Wicher: Kontrola i ocena uczniów w toku zajęć praktycznych (s.37-39) •

III. DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

s. 40

• Ewa Misiewicz: Odybło się w ODN... (s.40) • Bożena Żuk, Jerzy Paczkowski, Jan Tyborczyk: Dyskurs o trafności pomiaru. IX Konferencja z cyklu "Diagnostyka edukacyjna" (Łódź, 24-26 września 2003) (s.41-42) • Henryk Jabłoński: V Sejmik Szkolnej Kultury Fizycznej (s.43) • Lech Kowalewski: Atmosfera szkoły. Konferencja dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów (s.43) •

IV. OLIMPIADY, KONKURSY

s. 44

• Maria Pietryka, Jolanta Wiśniewska: XX Ogólnopolski Konkurs Literackiej Twórczości Dzieci i Młodzieży Gimnazjalnej. Regulamin (s.44) • Zbigniew Burek, Violetta Garstka, Jolanta Kuźma, Andrzej Przytarski: Konkurs historyczno-literacki. Regulamin (s.45) • Katarzyna Kreft-Domaszk: Konkurs wiedzy o patronach szkoły formą propagowania historii regionalnej i lokalnej (s.46) • Lucyna Szczepańska: Międzyszkolny konkurs historyczny – Poczet królów i książąt polskich. Regulamin (s.47) • Janina Łowiecka: Z działalności Szkolnego Koła PCK (s.47) • Renata Szydłak, Małgorzata Szpadzińska: Szkolny Klub Ekologiczny (s.48-49) • Teodor Rudnik: Działalność edukacyjna Polskiego Związku Wędkarskiego: * Festyn - Serduszko puka do Europy * Program "PZW w Szkole"(s.49-50) • Iwona Gockowiak: Regionalizm w przedszkolu (s.51) • Elżbieta Szreder: Kaszubska obrzędowość doroczna. Obrzędy i zwyczaje okresu jesiennego i zimowego (s.52) • Ewa Hanasko: Miłośnicy szkolnych przedstawień (s.53) • Joanna Fudala, Magdalena Sikora: Quiz muzyczny (s.54-55) • Małgorzata Lipska: Dwudziestolecie usteckiej Dwójki (s.55) • 50 lat po maturze: * Stanisław Skwierawski: Zjazd absolwentów Państwowego Liceum Pedagogicznego w Bytowie * Barbara Gałkowska: Szkoła pod Dębami (s.56-57) •

V. KSIĄŻKI I CZASOPISMA

s. 58

• Odnotowano w prasie (s.58-60) • Agata Szklarkowska: Pedagogiczna biblioteka w Słupsku (s.61) • Jolanta Korzeniowska: Nowości w zbiorach PBW (c.d. z Nr 4/2003,s.60) s. 62-63 • Renata Mazurek, Dina Hawrylik: Nowości VHS/CD/DVD. Wydział Filмотeki PBW w Słupsku (s.63) • Prenumerata "Informatora Oświatowego" na rok 2004 (s.64) • Wskazówki dla przygotowujących publikację (s.64) •

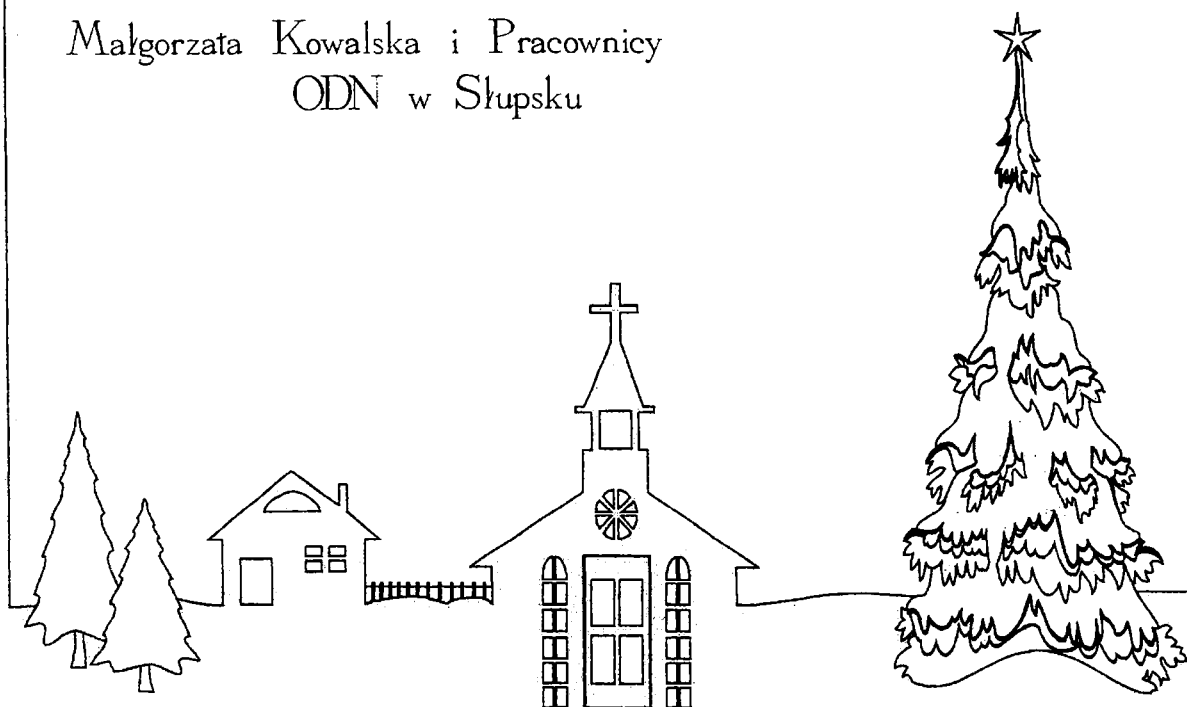
Jest taki dzień bardzo ciepły, choć grudniowy.
Dzień, zwykły dzień, w którym gasna wszelkie spory.
Jest taki dzień, w którym radość wita wszystkich.
Dzień, który już każdy z nas zna od kołyski.

Jest taki dzień, tylko jeden raz do roku.
Dzień, zwykły dzień, który liczy się od zmroku.
Jest taki dzień, gdy jesteśmy wszyscy razem.
Dzień, piękny dzień, dziś nam rok go składa w darze.

Niebo ziemi, niebu ziemia.
Wszyscy wszystkim śła życzenia.
Drzewa ptakom, ptaki drzewom.
W wiewie wiatru płątkom śniegu.

Z najlepszymi życzeniami
na Święta Bożego Narodzenia
i Nowego 2004 Roku

Małgorzata Kowalska i Pracownicy
ODN w Słupsku

Przepisy, zalecenia, wyjaśnienia

Polecamy

Ustawy

- z dnia 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (Dz. U. Nr 166, poz. 1608).
- z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568).
- z dnia 29 sierpnia 2003 r. o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 1591).

Rozporządzenia

- Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 sierpnia 2003 r. w sprawie uznania za pomnik historii (Dz. U. Nr 148, poz. 1448).
§ 1. Uznaje się za pomnik historii „pole Bitwy na Westerplatte”, położone w Gdańsku, w województwie pomorskim.”
- Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 czerwca 2003 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: cukiernik, mechanik – operator pojazdów i maszyn rolniczych, monter – instalator urządzeń technicznych w budownictwie wiejskim, ogrodnik, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, piekarz, rolnik, rybak śródlądowy, rzeźnik - wędliniarz, technik agrobiznesu, technik hodowca koni, technik inżynierii środowiska i melioracji, technik mechanizacji rolnictwa, technik ogrodnik, technik pszczelarz, technik rolnik, technik rybactwa śródlądowego, tech-

nik technologii żywności i technik żywienia i gospodarstwa domowego (dz. U. Nr 159, poz. 1540). Podstawy programowe stanowią oddzielny załącznik (nr 1-19) do numeru.

- Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 sierpnia 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 146, poz. 1416).

Zmiany dotyczą brzmienia załączników nr 1, 2, 3, 4, 5, 5a, 5b, do przedmiotowego rozporządzenia z dnia 21 maja 2001r. (Dz. U. Nr 61, poz. 624 oraz z 2002 r. Nr 10, poz. 96), a polegają na ustaleniu, że w nazwach przedszkoli i szkół specjalnych umieszczonych na tablicy urzędowej, na sztandarze, na świadectwie oraz na pieczęciach, którymi opatruje się świadectwo i legitymacje szkolne, pomija się określenie „specjalna” oraz określenie rodzaju niepełnosprawności uczniów.

- Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 września 2003 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 170, poz. 1655). Załącznik: Standardy kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych na studiach wyższych zawodowych, studiach magisterskich oraz studiach dyplomowych.

III. Wymagane umiejętności. „Przygotowanie do zawodu nauczyciela powinno prowadzić do nabycia kompetencji w następujących zakresach: 1) dydaktycznym; 2) wychowawczym i społecznym – związanym z umiejętnością rozpoznawania potrzeb ucznia oraz zdolnością do współpracy w różnorodnych relacjach międzyludzkich; 3) kreatywnym – wyrażającym się zdolnością do samokształcenia, innowacyjnością i niestandardowością działań w powiązaniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, mobilnością i elastycznością; 4) prakseologicznym – wyrażającym się skutecznością w planowaniu, realizacji, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych; 5) komunikacyjnym – wyrażającym się skutecznością zachowań werbalnych i pozawerbalnych w sytuacjach edukacyjnych, a ponadto znajomością co najmniej jednego języka obcego w stopniu zaawansowanym; 6) informacyjno-medialnym – wyrażającym się umiejętnością korzystania z technologii informacyjnych oraz ich stosowania w nauczaniu.”

Zarządzenia

- **Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 października 2003 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutów okręgowym komisjom egzaminacyjnym (M.P. Nr 50, poz. 777).** Zmiany wprowadzono w załączniku do przedmiotowego zarządzenia: z dnia 31 marca 1999 w sprawie nadania statutów okręgowym komisjom egzaminacyjnym z późniejszymi zmianami (M.P. Nr 12, poz. 169 i Nr 16, poz. 226 oraz z 2001 r. Nr 27, poz. 443). Dotyczą głównie zadań nowo utworzonych: Wydziału Sprawdzianów, Egzaminów Gimnazjalnych i Matur oraz Wydziału Egzaminów Zawodowych.

Obwieszczenia

- **Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. Nr 153, poz. 1503).** Załącznik: ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jednolity).
- **Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 169, poz. 1650).** Załącznik: Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (tekst jednolity) + załączniki: **nr 1** – Szczegółowe zasady stosowania znaków i sygnałów bezpieczeństwa; **nr 2** – Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej (tabela nr 1 – Zagrożenia, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej, tabela nr 2 – Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej, tabela nr 3 – Rodzaje środków ochrony indywidualnej); **nr 3** – Wymagania dla pomieszczeń i urządzeń higieniczno-sanitarnych.

(J.T.)

Komunikaty

➤ Oświadczenie w sprawie podręczników

W związku z pojawiającymi się informacjami na temat błędów występujących w podręcznikach szkolnych Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu uprzejmie wyjaśnia (...). Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu przygotowało nowelizację ustawy o systemie oświaty, uchwaloną 27 czerwca 2003r., w której zapisano nowe uregulowania, mające na celu m.in. podniesienie merytorycznego i dydaktycznego poziomu podręczników. Poza ściślejszym określeniem kryteriów, którym powinien odpowiadać podręcznik, wprowadzane zmiany dotyczą trybu wyboru rzeczoznawców i zlecenia im opracowania recenzji. Podstawowym założeniem jest **całkowicie uniezależnienie rzeczoznawców od wydawców**. Rzeczoznawców do opracowania recenzji podręcznika wybiera Minister Edukacji Narodowej i Sportu, który podpisuje odpowiednie umowy i wypłaca honorarium za wykonaną pracę. Rzeczoznawca jest zobowiązany do przekazania opracowanej opinii Ministrowi Edukacji Narodowej i Sportu, bez względu na jej końcową konkluzję: pozytywną, negatywną lub warunkową. Kontakt rzeczoznawcy z wydawcą ogranicza się tylko do przekazania tekstu podręcznika, przesłania do wiadomości opinii o nim i ewentualnego potwierdzenia naniesionych poprawek wymienionych w recenzji. Tę ostatnią informację rzeczoznawca zobowiązany jest przekazać Ministrowi Edukacji Narodowej i Sportu.

Rzeczoznawcami mogą być osoby posiadające wykształcenie co najmniej wyższe magisterskie, o odpowiednim dorobku naukowym lub dydaktycznym, zarekomendowane przez stowarzyszenia naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe, placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk, Polską Akademię Umiejętności, szkoły wyższe i komitety główne olimpiad przedmiotowych.

W celu uzyskania właściwego poziomu podręczników, warunkiem dopuszczenia do użytku szkolnego jest uzyskanie czterech pozytywnych recenzji: dwóch merytorycznych - zawierających ocenę zawartości merytorycznej i jej zgodności z aktualnym stanem wiedzy, w tym ocenę materiału ilustracyjnego, jednej dydaktycznej – zawierającej ocenę przydatności dydaktycznej, w tym ocenę materiału ilustracyjnego oraz jednej recenzji językowej – zawierającej ocenę poprawności językowej, w tym tekstów zamieszczonych w materiale ilustracyjnym, oraz ocenę dotyczącą przystosowania języka do poziomu nauczania.

(...) Podręczniki, wobec których są zgłaszane krytyczne uwagi przez instytucje i osoby prywatne, poddaje się dodatkowym recenzjom weryfikacyjnym, które stanowią podstawę do ewentualnego cofnięcia dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego. Za poprawność podręcznika odpowiadają nie tylko jego autorzy i wydawcy, ale co najmniej w tym samym stopniu rzeczoznawcy, którzy wydali pozytywne opinie stanowiące podstawę dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego. Dlatego w zamieszczanej w podręczniku adnotacji umieszcza się nazwiska rzeczoznawców, których recenzje stanowiły podstawę decyzji o dopuszczeniu oraz wymienia się instytucje, które tych rzeczoznawców rekomendowały. (...) W przypadku stwierdzenia występowania błędów w podręczniku dopuszczenie to zostanie cofnięte, zaś recenzenci, którzy w takich sytuacjach wydali pozytywne recenzje – będą skreśleni z listy rzeczoznawców.

Małgorzata Szelewicka – Rzecznik Ministra

Ze strony: www.men.waw.pl

➤ Międzynarodowy Dzień Bibliotek Szkolnych (ISLD)

W bieżącym roku **Międzynarodowy Dzień Bibliotek Szkolnych** przypadł na dzień **27 października**. Corocznie odbywa się on w czwarty poniedziałek października, w tym roku obchodzony jest już po raz piąty.

Organizatorem święta bibliotek szkolnych jest Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotekarzy Szkolnych (International Association of School Librarianship - IASL) - <http://www.iasl-slo.org>. Koordynatorem obchodów jest nauczyciel bibliotekarz z Australii - p. Barbara Braxton z Palmerston District Primary School (barbara@austarmetro.com.au).

Oficjalna strona obchodów ISLD dostępna jest pod adresem: <http://www.iasl-slo.org/isld2003.html>.

Na oficjalnej stronie internetowej organizatorów obchodów - biblioteki szkolne z całego świata umieszczają informacje o organizowanych formach obchodzenia święta bibliotek w ich szkołach i bibliotekach.

Również biblioteki polskie mogą się rejestrować na tej stronie, a także na stronie polskiego serwisu bibliotecznego www.biblioteka.edu.pl.

Ze strony: www.men.waw.pl

➤ Międzynarodowy program edukacyjny BEZPIECZEŃSTWO DLA WSZYSTKICH

„Bezpieczeństwo dla wszystkich” to międzynarodowy program edukacyjny dla szkół podstawowych przeznaczony do prowadzenia zajęć z bezpieczeństwa ruchu drogowego. Został w całości opracowany i finansowany przez firmę Renault. Jest to **program bezpłatny**. Jego celem jest wykształcenie u dzieci i młodzieży odpowiednich nawyków w zakresie zachowania na drodze a także uwrażliwienie rodziców na niebezpieczeństwa, jakie na drogach mogą napotkać ich dzieci. Program jest długofalowy, docelowo ma zostać wprowadzony do wszystkich szkół w całej Polsce. Pierwsza edycja „Bezpieczeństwa dla wszystkich” objęła teren pilotażowy - Warszawę, Bydgoszcz oraz Kielce i odniosła wielki sukces. Od drugiej edycji akcja objęła całą Polskę. Od początku pierwszej edycji w akcji uczestniczy już **1184 szkoły - 10 369 klas i 246 810 dzieci**. Program ten z powodzeniem sprawdził się w Hiszpanii. Obecnie jest realizowany w 8 krajach Europy: Francji, Hiszpanii, Holandii, Polsce, Portugalii, Słowacji, Wielkiej Brytanii i Szwajcarii.

Program zawiera innowacyjne narzędzia pedagogiczne odpowiadające nowym potrzebom nauczycieli i zachęcające dzieci i młodzież do nauki. Oparte są one na edukacyjnym i interaktywnym podejściu, zapewniającym aktywny udział dzieci i umożliwiającym nawiązanie z nimi dialogu.

Więcej informacji:

<http://bezpieczenstwo.renault.pl/zalozenia.html>

➤ Szkolenia dla nauczycieli w zakresie podstaw użytkownika systemu operacyjnego LINUX

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu ogłosiło przetarg na realizację szkoleń dla nauczycieli w zakresie Podstaw użytkownika systemu operacyjnego Linux. Do realizacji szkoleń dla nauczycieli m.in. z woj. pomorskiego wybrane zostało **Konsorcjum Polskich Firm Szkoleniowych**, w skład którego wchodzi między innymi: **DC Edukacja - Centrum Szkoleń i Certyfikacji Komputerowych** oraz **Ogólnopolska Fundacja Edukacji Komputerowej**.

Szkolenia są finansowane ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, a uczestnicy będą ponosili opłatę w wysokości **50 zł**. Celem szkolenia jest przygotowanie nauczycieli do stosowania systemu Linux w pracy własnej i na zajęciach dydaktycznych z uczniami. Szkolenie opiera się na konkretnych przykładach i problemach występujących w praktyce szkolnej i wykorzystuje nowoczesne, aktywne metody kształcenia.

W szkoleniu mogą wziąć udział nauczyciele wszystkich przedmiotów, zatrudnieni w roku szkolnym 2003/2004 oraz posiadający ugruntowane umiejętności w zakresie pierwszego kontaktu z komputerem. Liczba miejsc jest ograniczona. O przyjęciu na szkolenie decyduje kolejność zgłoszeń!

Szczegółowe informacje: www.edukacja.com, www.ofek.pl
www.linux.ofek.pl

➤ KOMUNIKATY DYREKTORA CKE

✦ Wykaz olimpiad zwalniających z egzaminu maturalnego z poszczególnych przedmiotów w maju 2005 roku

lp	Nazwa Olimpiady	Zwolnienie z przedmiotu
1.	Chemiczna	chemia
2.	Biologiczna	biologia
3.	Historyczna	historia
4.	Literatury i Języka Polskiego	język polski
5.	Geograficzna i Nautologiczna	geografia
6.	Języka Niemieckiego	język niemiecki
7.	Języka Francuskiego	język francuski
8.	Języka Angielskiego	język angielski
9.	Języka Rosyjskiego	język rosyjski
10.	Języka Łacińskiego	język łaciński i kultura antyczna
11.	Języka Białoruskiego	język białoruski
12.	Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym	wiedza o społeczeństwie
13.	Wiedzy o Prawach Człowieka	wiedza o społeczeństwie
14.	Fizyczna	fizyka
15.	Matematyczna	matematyka
16.	Informatyczna	informatyka
17.	Artystyczna sekcja plastyki sekcja muzyki	historia sztuki historia muzyki

⇒ Terminy sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego w 2004 roku

SPRAWDZIAN:

- 1) termin sprawdzianu w szóstej klasie szkoły podstawowej: **1 kwietnia 2004 roku, godz. 9.00,**
- 2) dodatkowy termin sprawdzianu dla uczniów, którzy z przyczyn losowych bądź zdrowotnych nie przystąpili do sprawdzianu albo przegrali sprawdzian w dniu 1 kwietnia: **15 czerwca 2004 roku, godz. 9.00,**
- 3) termin sprawdzianu dla słuchaczy szkół dla dorosłych, w których nauka kończy się w semestrze jesiennym 2004 roku: **13 stycznia 2004 roku, godz. 15.00,**
- 4) dodatkowy termin sprawdzianu dla słuchaczy szkół dla dorosłych, którzy z przyczyn losowych bądź zdrowotnych nie przystąpili do sprawdzianu albo przegrali sprawdzian w dniu 13 stycznia: **1 kwietnia 2004 roku, godz. 9.00.**

EGZAMIN GIMNAZJALNY:

- 1) termin egzaminu gimnazjalnego:
 - a) część humanistyczna – **5 maja 2004 roku, godz. 9.00,**
 - b) część matematyczno-przyrodnicza – **6 maja 2004 roku, godz. 9.00,**
- 2) dodatkowy termin egzaminu gimnazjalnego dla uczniów, którzy z przyczyn losowych bądź zdrowotnych nie przystąpili do egzaminu gimnazjalnego w ustalonym terminie albo przegrali ten egzamin:
 - a) część humanistyczna – **15 czerwca 2004 roku, godz. 9.00,**
 - b) część matematyczno-przyrodnicza – **16 czerwca 2004r., godz. 9.00,**
- 3) termin egzaminu gimnazjalnego dla słuchaczy szkół dla dorosłych, w których nauka kończy się w semestrze jesiennym 2003 roku:
 - a) część humanistyczna – **20 stycznia 2004 roku, godz. 15.00,**
 - b) część matematyczno-przyrodnicza – **21 stycznia 2004 roku, godz. 15.00,**
- 4) dodatkowy termin egzaminu gimnazjalnego dla słuchaczy dla dorosłych, którzy z przyczyn losowych bądź zdrowotnych nie przystąpili do egzaminu gimnazjalnego albo przegrali egzamin w dniach 20-21 stycznia:
 - a) część humanistyczna – **5 maja 2004 roku, godz. 9.00,**
 - b) część matematyczno-przyrodnicza – **6 maja 2004 roku, godz. 9.00.**

⇒ Terminy egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w 2004 roku

1. Etap pisemny – 22 czerwca 2004 roku, godzina 9.00
2. Etap praktyczny – od 23 czerwca do 3 lipca 2004 roku

Podstawa prawna: Rozporządzenie MEN z dnia 21 marca 2001r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 29, poz. 323 z późn. zm.).

Ze strony: www.cke.edu.pl

➤ CENTRUM METODYCZNE POMOCY PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ INFORMUJE

⇒ Rozmowy z młodzieżą

Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej dysponuje materiałami dydaktycznymi na lekcje wychowawcze w zakresie problematyki agresji, wartości, postaw prospołecznych. Polecamy szczególnie zestaw multimedialny „Rozmowy z młodzieżą”.

⇒ Badanie jakości pracy szkół specjalnych

Projekt narzędzia (ankiety) do badania jakości pracy szkół specjalnych dla młodzieży niedostosowanej społecznie, zagrożonej demoralizacją, z zaburzeniami zachowania. Projekt opracowany został przez Zespół ds. Wychowania Resocjalizującego CMPP-P. na podstawie projektu Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz.

⇒ Sprawozdanie z pracy poradni psychologiczno-pedagogicznej

W związku z opublikowaniem w Dz. Ustaw z 2003 r. Nr 157, poz. 1533 wzoru formularza **Sprawozdania z pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych EN-5** z błędami i bez objaśnień Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej proponuje wzór dokumentacji sprawozdawczej, po korekcie. Formularz EN-5 i objaśnienie. Wzór sprawozdania EN-5 ukazał się również na stronie MENiS www.menis.gov.pl.

⇒ Programy profilaktyczne

W serwisie internetowym Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w dziale profilaktyka znajduje się przegląd 29 profesjonalnych programów profilaktycznych, skonstruowanych w oparciu o współczesną wiedzę dotyczącą czynników ryzyka, czynników chroniących i sprawdzonych modeli oddziaływań profilaktycznych. Mają one wbudowane procedury ewaluacyjne pozwalające oceniać ich efektywność. Prezentowany jest też szczegółowy opis standardów jakości, które powinny spełniać programy profilaktyczne.

⇒ Internetowe doskonalenie

CMPP-P inicjuje internetową pomoc w doskonaleniu umiejętności dydaktycznych i uzupełnianiu wiedzy dla nauczycieli, wszystkich poziomów nauczania, ścieżki edukacyjnej „Wychowanie do życia w rodzinie”. Głównym celem jest pomoc nauczycielom w jak najlepszym wykonywaniu swoich zadań dydaktycznych i wychowawczych.

Ze strony: www.cmppp.edu.pl

➤ KONKURS – Pamięć dla Przyszłości

Stowarzyszenie „Dzieci Holocaustu” w Polsce oraz Pracownia Edukacji Obywatelskiej i Europejskiej Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli zapraszają nauczycieli i młodzież szkół ponadgimnazjalnych do wzięcia udziału w konkursie „Pamięć dla Przyszłości”.

Głównym celem konkursu jest zwrócenie uwagi młodych ludzi na zagrożenia wynikające z braku tolerancji i z fanatyzmu. Konkurs może być pomocny nauczycielom w uczeniu o Zagładzie. Może także stanowić formę dokumentacji losów ludzi cudem z niej ocalonych, przyczynić się do zachowania pamięci o tych, którzy tragicznie zginęli oraz o tych, którzy ratowali skazanych na śmierć.

Zadaniem konkursu, skierowanym do pięcioosobowych grup uczniów, pracujących pod kierunkiem nauczyciela, jest napisanie scenariusza reportażu filmowego na temat losów osoby ocalonej z Zagłady. Daną szkołę może reprezentować tylko jeden zespół. Praca nad scenariuszem powinna odbywać się we współpracy z osobą ocaloną, a jego struktura powinna być zgodna z wytycznymi podanymi przez organizatorów. Nauczyciele, którzy zgłoszą chęć udziału grupy uczniów w konkursie, będą uczestniczyć w 20-to godzinnym warsztacie szkoleniowym, którego celem będzie między innymi przygotowanie do pracy z uczniami przy tworzeniu scenariusza reportażu, udzielenie wskazówek do nauczania o Holocaustie, uwrażliwienie na specyfikę pracy z osobami ocalonymi z Zagłady. Uczestnictwo w szkoleniu jest warunkiem dalszego udziału w konkursie.

Warsztaty odbędą się w Ośrodku Szkoleniowym CODN w Sulejówku, w dniach 16 - 18 stycznia 2004 roku. (...)

Termin nadsyłania zgłoszeń upływa 31 grudnia 2003 roku.

Prace konkursowe, wraz z całą zebraną podczas ich realizacji dokumentacją, należy przysłać do końca kwietnia 2004 roku na adres: Pracownia Edukacji Obywatelskiej i Europejskiej, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Al. Ujazdowskie 28, 00-478 Warszawa, z dopiskiem Konkurs „Pamięć dla Przyszłości”. (...)

Nagrodą w konkursie dla dwóch zwycięskich zespołów (zespół stanowią uczniowie, do pięciu osób, oraz nauczyciel) będzie kilkudniowy pobyt w Waszyngtonie połączony z wizytą w Muzeum Holocaustu. Uroczysty finał konkursu odbędzie się we wrześniu. Kopie prac konkursowych przekazane zostaną do Muzeum Historii Żydów Polskich.

Organizatorami konkursu są Stowarzyszenie „Dzieci Holocaustu” w Polsce i Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli. Patronat naukowy nad konkursem obejmują Instytut Pamięci Narodowej, Zakład Badań nad Zagładą Żydów Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, oraz Muzeum Historii Żydów Polskich. Patronem honorowym i fundatorem nagrody głównej jest dr Kaya Mirecka - Ploss, dyrektor Amerykańskiego Centrum Kultury Polskiej. Stowarzyszenie „Dzieci Holocaustu” realizuje projekt m.in. dzięki wsparciu Rabbi Israel Miller Fund for Shoah Research, Education, and Documentation (Conference on Jewish Claims against Germany).

Ze strony: www.codn.edu.pl

➤ Konkurs EUROPA W SZKOLE ROZUMIENIE EUROPY PRZEZ KULTURĘ I SPORT

Konkurs odbywa się pod patronatem Rady Europy, Wspólnoty Europejskiej i Europejskiej Fundacji Kultury; organizatorem polskiej edycji jest Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Biuro Informacji Rady Europy, Młodzieżowy Dom Kultury im. W. Broniewskiego w Warszawie. Celem Konkursu jest krzewienie idei jednoczącej się Europy, włączenie dzieci i młodzieży w kształtowanie ogólnoeuropejskich wartości, wykorzystanie kultury jako uniwersalnego środka porozumienia. Uczestnikami Konkursu mogą być dzieci i młodzież wszystkich typów przedszkoli i szkół w wieku 4/5-21 lat, którzy wykonają pracę indywidualnie, bądź w grupach (np. klasa, zespół lub koło zainteresowań).

Warunkiem uczestnictwa jest wykonanie pracy:

- plastycznej, w różnorodnych technikach i rozmiarach,
- pisemnej, w dowolnym rodzaju i gatunku literackim, publicystycznym,
- fotograficznej, filmowej, komputerowej.

Tematy dla wszystkich grup wiekowych (prace pisemne, plastyczne, filmowe, komputerowe, fotograficzne):

- Moje spotkania z europejską kulturą.
- Moje spotkania z europejskim sportem.
- Przelamujemy uprzedzenia i bariery poprzez kulturę i sport.
- Wspólne „korzenie” europejskiej kultury kluczem do zrozumienia Europy.

Odrębne tematy określono dla grup wiekowych:

4/5-9 lat, 14-16 lat, 10-13 lat, 17-21 lat.

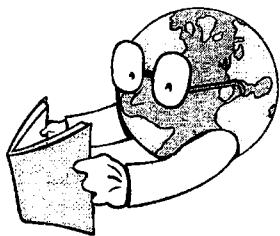
Zasady uczestnictwa:

1. Każda praca powinna być opatrzona kartą informacyjną zawierającą następujące dane: imię i nazwisko, wiek autora, adres szkoły z kodem i telefonem, imię i nazwisko nauczyciela (innej osoby), pod kierunkiem którego praca została wykonana lub zaznaczyć, że została wykonana samodzielnie, znajomość języków obcych ucznia i nauczyciela – podać jaki i na jakim poziomie, temat pracy, grupa wiekowa, dziedzina. W karcie należy podać nazwę województwa. Prace bez tych informacji nie będą oceniane.
2. Komisje poszczególnych etapów dokonują oceny zgłoszonych prac i przekazują zestaw najlepszych do organizatora wyższego etapu.
3. Prace nadesłane na wyższy etap, poza oceną komisji etapu niższego, nie będą przyjmowane i oceniane.
4. Do każdej pracy pisemnej przekazywanej przez komisję wojewódzką do etapu ogólnopolskiego należy dołączyć opinię rekomendującą wydaną przez komisję wojewódzką. Prace pisemne bez takiej opinii nie będą oceniane na etapie ogólnopolskim.

Terminy:

1. Etap pierwszy – w szkole – należy zakończyć i przesłać wybrane prace w terminie do 16 lutego 2004 r. na adres (adresy), podane w każdym województwie przez właściwe kuratorium oświaty: organizacja etapu wojewódzkiego może odbywać się w rejonach zgodnych z zasięgiem działania delegatur KO lub WOM-ów.
2. Etap drugi – wojewódzki – należy zakończyć i przesłać wybrane prace w terminie do 15 marca 2004 r. na adres: Młodzieżowy Dom Kultury, 00-449 Warszawa, ul. Łazienkowska 7, z dopiskiem „Europa w szkole”.
3. Trzeci etap – ogólnopolski – należy zakończyć do 31 maja 2003r.

Szczegółowe informacje: www.men.waw.pl/integrac/regulamin.htm

INFORMACJE OPINIE PROPOZYCJE

Agnieszka Zalewska-Meler

Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku

Zakład Pedagogiki Ogólnej

Nauczyciel jako promotor zdrowia w procesie edukacyjnym

W przekonaniu Jana Jakóbowskiego (1999), dzisiejsza edukacja staje wobec konieczności zmian zbliżających ją do systemów kształcenia, obowiązujących w krajach Wspólnoty Europejskiej, toteż koniecznym jest wyzbycie się wszelkiej pustki deklaracyjnej w jej obszarze. Zbliżenie się do europejskiej edukacji wymaga szeregu modyfikacji dotyczących kształcenia, a wśród nich: odchodzenie od encyklopedyzmu na rzecz krytycznego myślenia, kreatywność i otwarcie na nowe sytuacje oraz innowacje, przygotowanie do ustawicznego podwyższania swoich kompetencji i kwalifikacji, rozwijanie umiejętności rozwiązań wielowariantowych, optymalnego rozwoju¹. Nowe wyzwania edukacyjne potęgują dynamikę roli nauczyciela, gdzie nadal aktualnym czynnikiem zmianotwórczym jest zapotrzebowanie na nauczyciela przewodnika – lidera, animatora uczących się².

Pozyskiwanie nauczyciela, który w podejmowanych przez siebie działaniach dawałby świadectwo tak określonej tu roli jest szczególnie znaczące dla edukacji zdrowotnej, zwłaszcza, że diagnozy stanu zdrowia Polaków, a przede wszystkim raporty o zdrowiu dzieci i młodzieży nie napawają optymizmem. Dane o złym oraz ciągle pogarszającym się stanie zdrowia mieszkańców naszego kraju, utwierdzają w przekonaniu o kryzysie zdrowotnym polskiej populacji bądź jak to określił Andrzej Pawłucki (1997) – biotycznej degradacji narodu³.

Narodziny oraz dzieciństwo człowieka to pierwszy etap batalii o zdrowie. Według Maurice Debesse (1996), stający przed dzieckiem rodzic, a także w dalszej kolejności nauczyciel, świadomy być musi, iż gdyby „jeden z etapów wychowania zostanie zaniedbany, wychowankowi zawsze będzie czegoś brakowało, nawet jeśli później zostaną dokonane odpowiednie wyrównania”⁴. Być dzieckiem – to znaczy podawać rękę, powiedział Francois Maurica. Słowa te dają się zastosować do każdego etapu wychowania, gdzie rola wychowawcy zmienia się w zależności od danej fazy. Ów trop myślowy, może okazać się wartościowy w sytuacji pilnego poszukiwania specjalistów w zakresie edukacji zdrowotnej.

W edukacji zdrowotnej – tak jak i w każdym innym obszarze edukacji – zdaniem Lecha Witkowskiego (2000) – „nie da się jednak istotnie posunąć spraw (...) bez udziału w tak poważnym i głośnym myśleniu oddanych młodzieży, znakomitych nauczycieli, wszystkich szczerli szkolnych”⁵. Edukacja w symbolicznym ujęciu, stała się na koniec wieku „ekranem kultury” gdzie to, co będzie na nim wyświetlone zależy wyłącznie od nas samych. Godząc się, że myślenie pedagogiczne jest ekranem kultury humanistycznej społeczeństwa, wyrazić należy ubolewanie o ciągle zbyt rzadkiej współpracy przedstawicieli rozmaitych dyscyplin bądź sektorów myśli humanistycznej⁶.

Zawód nauczyciela dzięki swej społecznej doniosłości, odrębności doczekał się wielu gruntownych analiz. Pośród licznych prac z zakresu pedeutologii, większość opracowań dotyczy „nauczyciela” w ogólnym zakresie, jednakże wskazuje się na „obszary puste” wymagające dopiero naukowej penetracji. W przekonaniu Stanisława Krawcewicza luka w opracowaniu dotyczy badań nad nauczycielami szkół średnich, wyższych, przedszkoli oraz specjalnościami nauczycielskimi⁷.

Określenie profili zawodowych nauczycieli w poszczególnych fazach rozwoju dziecka tj. wieku przedszkolnym, szkolnym, adolescencji, przybliży rzeczywiste i potencjalne możliwości współpracy w płaszczyźnie edukacji zdrowotnej swych wychowanków i uczniów. Użycie terminu profil nie jest tu przypadkowe. Pośród licznych zbiorów prac poświęconych pożądanym cechom nauczycieli, przeważają dwa nurty:

- opisujący cechy osobowości nauczycieli, zazwyczaj przedstawiany w postaci obszernej, otwartej listy postulatów, gdzie pozyskiwany obraz jest wielopłaszczyznowy,
- dotyczący badania profilu zawodowego nauczyciela⁸.

Drugi z wymienionych tu nurtów, zdobywa coraz więcej zwolenników. Profil jako termin oznacza: przekrój, zakres, charakter czegoś; ogólny opis posiadający główne, charakterystyczne cechy jakiejś osoby, sytuacji, grupy społecznej. Zdaniem Stanisława Dylaka (1995) ujmowany być może jako zbiór twierdzeń opisowych, sądów o rzeczywistości zaś w nurcie badań nad nauczycielem stanowić opis zawodowego wizerunku nauczyciela dokonanego na podstawie analizy pełnionych przez niego funkcji i wykonywanych zadań⁹. W zaproponowanym ujęciu profil zawodowy nauczyciela ujmowany być może jako swoista lista kompetencyjna nauczyciela określonej specjalności.

Zarysowana droga otwartego poznawania świata oraz siebie samego, wiedzie przez rozszerzenie świadomości uczestników procesu edukacyjnego i ominąć także nie może nauczycieli wychowania fizycznego. Jemu w szczególności przypada rola przewodnika po ścieżkach jakże cennej dla zdrowia – kultury fizycznej.

Próba zarysowania profilu zawodowego wychowawcy fizycznego, wymaga kilku ustaleń porządkujących:

- w czym wyraża się specyfika zawodu nauczyciela wychowania fizycznego na tle innych specjalności nauczycielskich a co jest wspólne dla wszystkich tych profesji?

- co jednocy wielką rodzinę pracowników kultury fizycznej –co stanowi ich wspólną, łączną specjalizację zawodową?
- kim powinien być absolwent wyższej uczelni wychowania fizycznego?

Pierwsze próby ujęcia sylwetki nauczyciela wychowania fizycznego pochodzą z lat trzydziestych XX wieku. Pionierskim opracowaniem była praca Eugeniusza Piaseckiego pt. „O zawodzie wychowawcy fizycznego” (Warszawa 1927), która ukazała się zaledwie 15 lat później od rozprawy pedeutologicznej J. D. Dawida „O duszy nauczycielstwa” opublikowanej w „Ruchu Pedagogicznym” w 1912 roku¹⁰. Na wstępie swoich rozważań zaznacza, iż tematem rozważań nie będzie profesjonalizm sportowy lecz zawód wychowawcy fizycznego. Wyodrębnia dwie grupy charakterystycznych cech nauczyciela tej specjalności: zdolności i zainteresowania sportowe oraz intelektualne i społeczne. Pierwsze z nich uważa za konieczne, jednakże nie będzie głównym warunkiem dobrej pracy wychowawcy fizycznego. Do drugiej grupy zaś zalicza: znajomość anatomii, fizjologii, higieny, problematyki wychowawczej, języków obcych (podnoszenia dzięki ich znajomości swej wiedzy dbałości o jej aktualizację), talent organizacyjny, dar przekonywania i współpracy z rodzicami, gronem pedagogicznym, środowiskiem lokalnym¹¹. Trafne spostrzeżenia autora dotyczyły „macoszego i dyletanckiego” traktowania teorii wychowania fizycznego w podręcznikach pedagogiki. Eugeniusz Piasecki zwraca uwagę na istnienie „licznych luk w rozgraniczeniu między naszą a sąsiednimi częściami wychowania, luk wynikłych z faktu, iż wychowanie fizyczne samo przez się nie jest i żadną miarą nie powinno być fizycznym”¹². Eugeniusz Piasecki przedstawia zatem postać nauczyciela wychowania fizycznego, który łączy w sobie walory sprawnościowe, intelektualne, organizacyjne oraz skłonności do społecznego działania – z zamiłowaniem i oddaniem¹³.

Również w tym samym roku 1927 – Władysław Osmolski w rozprawie „Kształcenie kierowników wychowania fizycznego...” opowiada się za wzorcem wychowawcy fizycznego określanego mianem „inteligentnego gimnasty”. Kreśli ideał kierownika ćwiczeń cielesnych¹⁴. Zdaniem Władysława Osmolskiego, jeżeli kierownikom ćwiczeń cielesnych dane będą podstawy wiedzy o naturze ludzkiej, zachowaniu człowieka zaś podczas wykonywanej pracy zaszczerpiona im będzie dyscyplina społeczna i wysokie morale, to osiągnięty zostanie „typ sprawnościowy” nauczyciela ćwiczeń, nacechowany obok tego inteligencją i kulturą¹⁵.

Literatura ukazująca postać nauczyciela wychowania fizycznego wzbogacona zostaje w roku 1935 przez Waleriana Sikorskiego, który w swej publikacji zamieszczonej na łamach „Wychowania Fizycznego” kreśli typologię nauczycieli tej specjalności. Wyróżnia trzy grupy nauczycieli tego zawodu:

- aktywni, doksztalcający się, oddani w pracy z młodzieżą,
- twórczo pracujący ale tylko w jednej dyscyplinie sportu bądź dziale programowym,
- niezaradni, gwałtowni, narzekający, niesymetrycznie pracujący nad sobą – „nieszczęśliwe zrzędzenie losu”¹⁶.

W przeświadczeniu autora, warunkami decydującymi o powodzeniu zawodowym nauczyciela wychowania fizycznego jest dobre zdrowie, wszechstronna sprawność, pogod-

ny nastrój, rzutki umysł, gdzie równie cennym i pożądanym staje się dbałość o higienę ciała, brak nałogów (tytoniowego, alkoholowego), dobra dykcja i warunki głosowe oraz znajomość metod przysposobienia wojskowego¹⁷.

Dalszy żywiołowy rozwój zainteresowań postacią nauczyciela wychowania fizycznego przypada na lata 1958-1963, kiedy to inicjatorami oraz koordynatorami prac badawczych w tym zakresie są Zakład Pedagogiki WSWF w Poznaniu, funkcjonujący pod kierunkiem profesora T. Krajewskiego i Zakład Pedagogiki AWF w Warszawie prowadzony przez profesora S. Wołoszyna¹⁸.

Intelektualny opór wobec zadomowionej przez interes techniczny kultury fizycznej i wychowania fizycznego – stanowił podbudowę działań emancypacyjnych, stopniowo mierzalnie uwalniających poszczególne rodzaje dominacji technicystycznej w obu tych obszarach. Wzruszono pokłady fałszywej świadomości, utożsamiającej postać nauczyciela wychowania fizycznego z praktykami „oćwiczenia i ogwizdywania ciała” (określenie A. Pawluckiego, 1985). Wyzwolone zostało – wyrażając słowami Jürgena Habermasa (1983) – zapotrzebowania na nowy rodzaj wiedzy, postawy poznawczej, kompetencji jaki niesie w sobie krytyka¹⁹.

W początkach lat siedemdziesiątych, Maciej Demel pisze, że mimo rozlicznych haseł głoszących zmianę dotychczasowych tendencji „nauczyciel nie jest premiiowany ani za osiągnięcia zdrowotne (np. stan zahartowania uczniów), ani za ich piękną postawę, ani za wyrównany poziom sprawności, a raczej za osiągnięcia sportowe szkolnej czołówki, za trofea zdobiące dyrektorskie gabinety”²⁰. Skłaniając się w tym kierunku, nauczyciel zawięza swoją działalność do roli uniwersalnego instruktora ćwiczeń ruchowych, specjalisty jednej lub kilku dyscyplin sportowych, organizatora imprez szkolnych a także osłabia współpracę z innymi dziedzinami życia i jej uczestnikami. Zdaniem autora, funkcje i zadania nauczyciela wychowania fizycznego powinny pokrywać się z kategoriami treściowymi wychowania fizycznego. Nauczyciel wychowania fizycznego powinien uczyć teoretyczne i praktyczne jak żyć zgodnie z normami higieny, jak kształtować ciało, doskonaląc zdrowie, pielęgnować urodę, „dzielić czas między pracę i wypoczynek”, kontrolować rozwój somiatyczny i motoryczny wychowanków oraz kształtować umiejętność samokontroli w tym zakresie. Pełniąc w taki sposób swe powinności – stanie się doradcą, konsultantem, przyjacielem. Rolę tę autor proponuje podnieść do rangi zasady²¹.

Zbieżnym ze stanowiskiem M. Demela, dotyczącym powierzenia nauczycielowi wychowania fizycznego kierownictwa nad sprawami rozwojowo – zdrowotnymi – są poglądy Stefana Wołoszyna (1978). Autor ten, również postrzega nauczyciela wychowania fizycznego jako osobę predysponowaną do wyposażenia uczniów w umiejętności bycia gospodarzem swojego zdrowia. Postrzeżenie nauczyciela w tej roli, wymaga nie tylko przekształceń jego stylu pracy, odpowiedniego doboru metod, form, środków postępowania, aby stanowiły one zachętę do podejmowania aktywności fizycznej, przebywania w naturalnym otoczeniu. Ważnym jest wykorzystywanie różnych czynników osobotwórczych jednostki – zarówno wiadomości, umiejętności, nawyków, ale także od-

woływanie się do wyobraźni, inwencji twórczej, zainteresowań, potrzeby wrażeń, przeżyć, ruchowego działania. Istnieje zapotrzebowanie, aby nauczyciel wychowania fizycznego był gotowy do skoncentrowania się również na tym, co warto przeżyć dla zdrowia dla odprężenia, rekreacji, dla satysfakcji ruchowego działania²².

Z analizy danych pozyskanych przez Zbigniewa Krawczyka (1979) wynika, że nauczyciele wychowania fizycznego zdobywają odpowiedniej pozycji oraz spełnianie roli „kierowników zdrowia” i kultury fizycznej młodzieży uzależniają nie od intelektualizacji - tak bardzo akcentowanej przez M. Demela, oraz dostrzegania potrzeby działań integralnych w obszarze edukacji - lecz od warsztatu pracy. Dodać należy - warsztatu pracy kojarzonego z lepszym wyposażeniem szkół bądź pracą w placówkach sportowych²³. Takie rozumienie nasuwa przypuszczenie o utożsamieniu warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego jedynie z urządzeniami zapewniającymi rzetelne działanie zawodowe. Zdaniem Zbigniewa Krawczyka, nauczycielskie ambicje wychowawców fizycznych, „zmierzają w kierunku budowania laboratoriów i pracowni ćwiczenia ciała”²⁴. Jak zauważa M. Demel (1982), etymologiczne rozumienie terminu „warsztat” wiedzie ku rzemiosłu, oznaczając stanowisko robocze, pracownię, charakterystyczne dla danego cechu rekwiizyty, utensylia. Jednakże zakres tego terminu wzbogacono także o sposób władania owymi narzędziami, toteż w obszarze wychowania fizycznego rozumiany być powinien jako: przestrzeń operacyjna; instrumentarium - narzędzia służące realizacji ogólnego procesu wychowania fizycznego, diagnostyce, kontroli, motywowaniu, inspiracji; elementy funkcjonalne - program, metody, formy działania; składniki zasilające - wydawnictwa fachowe, materiały samokształceniowe²⁵. Mało optymistyczne zdaje się uznanie przez badanych nauczycieli samodzielnego dbania o własny warsztat pracy za wskaźnik „niedorozwoju zawodu”, stąd - jak stwierdza Z. Krawczyk - „aktywność na tym polu bywa częściej wyrazem desperacji i smutnej konieczności, aniżeli następstwem tak częstego i twórczego entuzjazmu i społecznikowości”²⁶. Niepokój w tym aspekcie podziela Zofia Żukowska (1979), która w badaniach nad stylem życia absolwentów uczelni wychowania fizycznego także rejestruje to niepokojące i niebezpieczne dla pracy pedagogicznej oraz samych nauczycieli zjawisko. Praca zawodowa nie oznacza wyłącznej eksploatacji swej wiedzy, umiejętności. Nieodzowne jest dokształcanie, innowacyjność²⁷. Czynnikiem hamującym sprawowanie przez nauczyciela wychowania fizycznego roli szkolnego kreatora zdrowia, okazać się może wspomniane poczucie osamotnienia²⁸. W badaniach Z. Krawczyka mimo iż, 88% respondentów deklarowało zadowolenie z wykonywanej pracy, co uznano za wysoki stopień identyfikacji z wykonywanym zawodem, pojawiły się wypowiedzi świadczące o postrzeganiu grupy stanowiącej zawód nauczycieli wychowania fizycznego jako zamkniętej. Absolwenci przebywają najchętniej we własnym gronie, porównują się z kolegami tej samej profesji²⁹. Jak zauważa Zofia Żukowska (1979), nauczyciele wychowania fizycznego w realizacji wszystkich zamierzeń dydaktycznych nie powinni zapominać, że są wychowawcami. Troska o właściwy klimat pracy wymaga zatem aktywnego współdziałania, otwartości i życzliwości³⁰. Interesującym wydają się także poglądy badanych przez Z. Krawczyka na status kultury fi-

zycznej w roku 2000, gdzie 93 % przejawiało optymistyczną wiarę, iż liczba uprawiających sport dla zdrowia i rekreacji fizycznej relatywnie wzrośnie³¹.

Swoistość pracy w dziedzinie wychowania fizycznego nie oznacza, że jej rezultaty nie mają uwarunkowań wspólnych dla wszystkich specjalności nauczycielskich. Jak pisał przed laty Krzysztof Zuchora (1976) - „Łączy nas fakt, że jesteśmy nauczycielami”³². Wielką rodzinę pracowników kultury fizycznej czyni wspólnota czynu i myślenia tzn. wspólny język w postaci teorii wychowania fizycznego - wykładnia programowa, kodeks moralny, swoiste *vademecum* ukazujące sens, celowość zabiegów wychowawczych oraz filozofia życia otwarta ku środowisku przyrodniczemu³³.

Dla kandydatów do zawodu nauczyciela wychowania fizycznego jest szczególnie ważne, iż z nauk przyrodniczych - ukazujących gatunkową postać człowieka, wynika tylko część prawdy o jego społecznym przeznaczeniu. Nauki przyrodnicze nie dysponują wszystkimi źródłami samowiedzy dla człowieka. W przeświadczeniu Józefa Drabika i Andrzeja Pawłuckiego (1999), znajdują się one przede wszystkim w naukach społecznych - humanistycznych, toteż refleksja pedagogiczna a w tym przypadku aksjologiczno - pedagogiczna mądrość w aspekcie etyki i pedagogiki ciała - powinna stanowić najwłaściwsze dla nauczyciela wychowania fizycznego źródło samowiedzy³⁴.

Współcześnie rośnie zapotrzebowanie na nauczyciela tej specjalności, będącego intelektualnym doradcą i mądrym tłumaczem społecznej biopraktyki, osoby zdolnej do przyjęcia na siebie roli przewodnika po świecie wartości ciała - rola nauczyciela kultury ciała³⁵. Nauczyciel wychowania fizycznego wprowadzając uczniów w obszary różnych znaczeń wartości ciała, pokazuje im owe wzory, techniki władania ciałem na samym sobie. W takim wymiarze jego działania obejmują czynności roli gimnasty - instruktora. Jednakże jak zauważa Andrzej Pawłucki (1996) - „kto jest bowiem nauczycielem wychowania fizycznego jest jednocześnie bioinstruktorem, ale nie odwrotnie”. Bioinstruktor czyli nauczyciel ds. ciała przebywa jedynie w świecie doraźnej aktualności, dostrzega bieżące wyzwania ciała ucznia i odpowiada na nie reaktywnie. Nauczyciel wychowania fizycznego powinien posiadać świadomość wychowania zawsze „tu i teraz” dla przyszłości - obok racjonalności bioinstruktora uaktywnić musi racjonalność interweniującego wychowawcy, który udostępniając uczniowi humanistyczne sensory „uprawy ciała”, robi to z zamiarem uczyńnienia go dojrzałym uczestnikiem społecznej przyszłości. Potrzeba tłumaczenia uczniom różnych znaczeń wartości ciała człowieka, poparta świadectwem własnego przykładu ich urzeczywistniania, nierozzerwalnie związana jest z gotowością krytycznego rozpoznawania nieprawomocnych roszczeń łamiących godność, podmiotowość, autonomię człowieka - czyni możliwym nazwanie go aksjonaucykiem³⁶. Aksjonaucykiem prowadząc ucznia przez świat, zakładać musi - jak określił to Andrzej Pawłucki (1999) „uwrażliwienie na zło i dobro, na te przejawy życia, które pozwalają umacniać oraz przyczyniać się do jego rozwoju osobowego bytu”³⁷. Z uwagi na przypisywane ciału sensory (symboliczne, egzystencjalne, społeczne), aksjonaucykiem jako znawca i przewodnik kultury wartości ciała, stając przed uczniem przyjmować może różne role:

1. w dziedzinie symbolicznego obszaru kultury fizycznej:

- a) nauczyciela kultury sportowej – w tłumaczeniu agonistycznego sensu wartości ciała,
- b) nauczyciela kultury cyrkowej – w tłumaczeniu perfekcjonistycznego sensu wartości ciała,
- c) nauczyciela kultury baletowej i tanecznej – w tłumaczeniu estetyczno-artystycznego sensu wartości ciała,

2. w dziedzinie egzystencjalnego obszaru kultury fizycznej:

- a) nauczyciela kultury medycznej, higienicznej, zdrowotnej, ekologicznej – w tłumaczeniu witalnego sensu wartości ciała,
- b) nauczycielem kultury rekreacji i pracy – w tłumaczeniu utylitarne sensu wartości ciała,

3. w dziedzinie społecznego obszaru kultury fizycznej:

- a) nauczyciela kultury kostiumowej – w tłumaczeniu obyczajowo-estetycznego sensu wartości ciała³⁸.

W treści scenariusza roli zawodowej nauczyciela wychowania fizycznego pojawia się podrola nauczyciela wzorów kultury zdrowotnej – „zdrowia pozytywnego”. Nauczyciel ten uczyłby kreacji ciała w zdrowiu czyli utrzymywania, doskonalenia, pomnażania kompetencji witalnych ciała³⁹.

Również twórcy Narodowego Programu Zdrowia 1996 - 2005 w realizacji celu strategicznego, dotyczącego poprawy zdrowia i związanej z nim jakości życia, upatrują zaangażowanie kadr kultury fizycznej, jednakże warunkiem ich współuczestniczenia są zmiany w programie ich kształcenia, umożliwiające im przygotowanie do roli animatora zdrowego stylu życia⁴⁰. Rola nauczyciela wychowania fizycznego jako animatora wychowania zdrowotnego – jak pisze Ryszard Cieśliński (1990) – będzie uzasadniona w systemie pracy szkoły wówczas, kiedy nastąpi rzeczywiste współwystępowanie wychowania fizycznego ze zdrowotnym zaś rola społeczno-zawodowa nauczyciela wychowania fizycznego w zakresie wychowania do kultury fizycznej będzie uwzględniała także rolę wychowania do zdrowia, troski o swoje ciało⁴¹. Animować – rozumiane jest tu jako wносить wartość zdrowia w życie, wywoływać ożywienie w tym zakresie, zachęcać, zapalać do podejmowania nowych, samodzielnych inicjatyw⁴². Zadaniem animatorów zdrowia będzie więc zmierzanie do integracji różnych środowisk edukacyjnych (rodzina, przedszkole, szkoła, grupy rówieśnicze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, grupy samokształceniowe) wokół celu jakim jest upowszechnienie się zdrowego stylu życia⁴³.

W propozycji Andrzeja Krawańskiego (1992, 1996) celem byłoby określenie nauczyciela wychowania fizycznego i zdrowotnego, gdyż jego działania na terenie szkoły powinny zmierzać w kierunku uzyskiwania statutu lekarza zdrowego człowieka lub nauczyciela zdrowia. Zdaniem autora, w ten sposób nastąpiłoby połączenie działań wychowawczo-pedagogicznych i terapeutycznych, wyrażanych poprzez:

- wdrażanie nawyków i umiejętności sprzyjających zachowaniu zdrowia i sprawności fizycznej,
- wykonywanie diagnozy rozwoju fizycznego (ocena potencjalnych i rzeczywistych możliwości organizmu ucznia),

- określanie dysproporcji w rozwoju, pojawiających się przeciążeń,
- stymulacja rozwoju pod kątem uzyskiwania jego optymalnego przebiegu,
- koordynacja, współpraca z pozostałymi nauczycielami, lekarzem i pielęgniarką⁴⁴.

Istnieje zatem konieczność zmian w szkołach kształcących kadry kultury fizycznej, w szczególności nauczycieli wychowania fizycznego. Przewartościowanie wiedzy, sposobu myślenia (świadomości) zmierzać powinny w kierunku gruntownej rewizji dotychczasowych celów, gdzie za priorytetowe w działaniach uznano by cele zdrowotne: wspomaganie rozwoju, wdrażanie nawyków, umiejętności i postaw prozdrowotnych⁴⁵. Równie ważnym jest wyposażenie absolwentów AWF w argumenty o związkach aktywności fizycznej ze zdrowiem z jednoczesnym uwzględnieniem, iż ruch przysparzając zdrowia nie stanowi panaceum, lecz jest jednym z czynników wspomaganie zdrowia człowieka. Istotne zatem będzie wskazywanie głębszych sensów ruchu, aby przyszły nauczyciel wychowania fizycznego potrafił przedstawić uczniowi znaczenie aktywności fizycznej w jego życiu, motywował do różnych jej przejawów, kontynuacji w ciągu całego życia jak również wzbudzał potrzebę oraz nauczał jej oceniania, poprawiania i utrzymywania⁴⁶. Przygotowanie zawodowe powinno także pozwalać na lepsze niż dotychczasowe diagnozowanie stanu rozwoju ucznia (w zakresie zaawansowania rozwoju struktur ciała oraz poziomu ogólnej wydolności organizmu) czyli ocenę jego potencjału biologicznego – celem informacji o potencjalnych możliwościach oraz dopuszczalnych obciążeniach w procesie wychowania fizycznego. Konieczne jest również poszerzenie treści z zakresu pedagogiki zdrowia, aksjologii, technologii wzmacniania zdrowia, wybranych działów z zakresu higieny, pediatrii⁴⁷. Zmiana dotychczasowego sposobu samookreślenia się przebiegać powinna według założeń pedagogiki zdrowia oraz teoretycznych nauk o zdrowiu.

Poszukiwanie obcych wzorów nauczyciela – kreatora zdrowia są zbyteczne, gdy – jak wyraził to Maciej Demel (1980) – w tradycję wychowania fizycznego wpisana jest cenna dla teorii zdrowia idea wyrażona określeniami: pomnażanie, doskonalenie, pielęgnowanie, podnoszenie zdrowia⁴⁸. Dali temu świadectwo w przeszłości Grzegorz Piramowicz, Jędrzej Śniadecki, Henryk Jordan. Wychowanie fizyczne ma zatem szansę włączenia się w proces tworzenia nowoczesnej szkoły – stając się obiektem edukacji zdrowotnej dzieci i młodzieży⁴⁹.

W reformowanym systemie edukacji, czynności i zadania wszystkich nauczycieli ukierunkowane są na realizowanie strategii edukacyjnej: „Rozumieć świat – kierować sobą”. Poznanie siebie, swojego zdrowia jako naturalnego, dynamicznego obrazu własnej aktywności związanej z funkcjonowaniem w środowisku przyrodniczym, społecznym, systemem wartości humanistycznych, dbałości o jego zachowania i pomnażanie, staje się częścią edukacji. Wychowanie do zdrowia nie jest wpisane wyłącznie do rejestru czynności dydaktycznych i wychowawczych wychowania przedszkolnego, nauczania początkowego, wychowania fizycznego. W jego realizacji uwzględniono wszystkich nauczycieli zwłaszcza, na co zwracał uwagę M. Demel (1980), stwierdzając, iż tylko „nauczyciel – reprezentuje wobec młodego pokolenia zwały i całościowy program pedagogiczny i tylko on sprawić może, że problema-

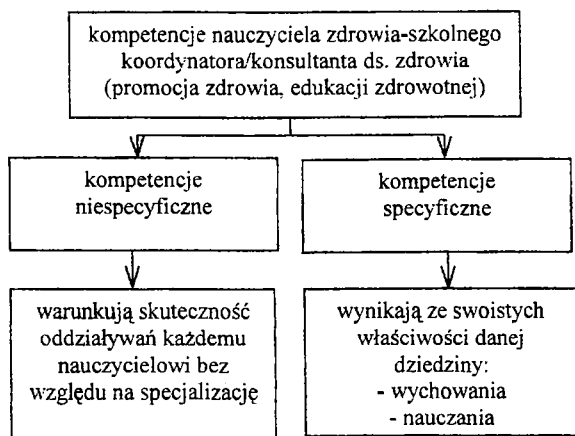
tyka zdrowia skojarzy się trwale z całokształtem wychowania i kultury⁵⁰. Ponadto, praca nauczyciela na rzecz zdrowia wymaga wsparcia ze strony przedstawicieli różnych profesji i orientacji, w tym pielęgniarki, lekarzy, psychologów⁵¹.

Pośród propozycji osób zajmujących się edukacją zdrowotną w systemie szkolnym w sposób profesjonalny i wielokierunkowy jest wprowadzenie *edukatorów zdrowia*.

Edukator – określenie zastępujące „teacher trainer”, moderator, multiplikator – to osoby rekrutujące się z doradców metodycznych, konsultantów, pracowników uczelni, czynnych nauczycieli, wykształceni w ramach różnych programów ministerialnych – w tym przypadku MEN i MZ, przeznaczonych do działań szkoleniowych w obszarze wychowania zdrowotnego i promocji zdrowia. Zatrudnieni poza placówką szkolną, zobligowani do przechodzenia kilku stopni wtajemniczenia zawodowego, posiadając uprawnienia (licencję) do szkolenia innych osób – przekazują zdobytą wiedzę i umiejętności zainteresowanym, wyposażają ich w materiały edukacyjne o wysokim standardzie. Edukator powinien wykazać się aktualną, fachową wiedzą przedmiotową (podstawy teoretyczne, praktyczne będące pochodnymi nowoczesnych teorii pedagogicznych, nauk wspomagających), kompetencjami w płaszczyźnie osobowościowej (dokonywanie samooceny, planowanie rozwoju osobistego, wytrwałość, konsekwentne dążenie do celu), kompetencjami w płaszczyźnie socjalnej (kształcenie procesu komunikacji, postrzeganie procesów grupowych), umiejętnościami projektowania sytuacji edukacyjnych, rozumieniem procesu szkolenia. Edukatorzy – uplasowani na szczycie graficznie przedstawionej piramidy są osobami odpowiedzialnymi za monitorowanie działań w obszarach szkolnych⁵².

Schemat nr 1

Podział kompetencji nauczyciela zdrowia

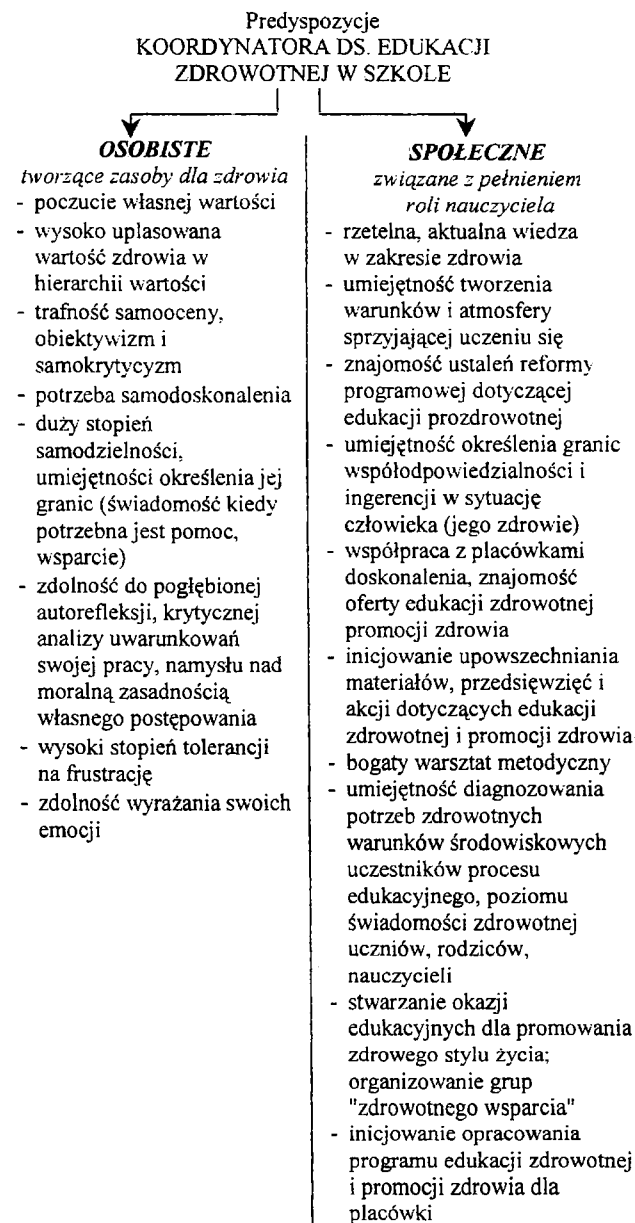
Na podstawie: 1. Bąbka J., O specyficznych i niespecyficznych kompetencjach nauczycieli, „Wychowanie w Przedszkolu” 1997 nr 8. 2. Woynarowska B., Znaczenie pojęcia „kompetencja”; Konferencja: „Kształcenie przeddyplomowe nauczycieli w zakresie edukacji zdrowotnej”, Dębe k/ Warszawa 15-17 czerwca 1999 (materiały niepublikowane).

Przygotowany odpowiednio przez edukatora – koordynator do spraw zdrowia w szkole to pedagog posiadający odpowiednią motywację, przygotowanie, gotowość do zwiększania swoich kompetencji. Wśród jego zadań powinno znaleźć się inicjowanie, koordynowanie realizacji programu edukacji zdrowotnej w ramach poszczególnych przedmiotów i „ścieżek międzyprzedmiotowych”, współpraca z pielęgniarką i innymi pracownikami służby zdrowia⁵³. Wzmiankę o pedagogach – koordynatorach ds. zdrowia odnajdujemy w uchwale MZiOS oraz MOiW z dnia 28 kwietnia 1973 roku, jednakże jak stwierdza M. Demel (1980) – w szkołach instytucji koordynatorów nie udało się utworzyć⁵⁴.

Wśród pożądanych kompetencji specyficznych szkolnego koordynatora zdrowia, równie cennymi są predyspozycje osobiste i społeczne.

Schemat nr 2

Preferencje kompetencyjne koordynatora ds. edukacji zdrowotnej w szkole

Takie ujęcie kompetencji koordynatora ds. zdrowia – w tym przypadku obecnego w placówce szkolnej – stanowi jedynie otwartą propozycję do dyskusji. Zarysowany profil nauczyciela zdrowia uzmysławia spełnianą przez niego rolę czyli bycie opiekunem, przewodnikiem dla innych osób w zakresie realizacji edukacji zdrowotnej na wszystkich poziomach reformowanej szkoły. Pożądane jest zatem, aby była ona ucieleśnieniem animatora zdrowia w szkole, realizująca postulat „bycia drogowskazem” – pielgrzymem dla idei i koncepcji zdrowia wszystkich podmiotów rzeczywistości szkolnej. Schematyczne umiejscowienie postaci koordynatora, konsultanta szkolnego ds. zdrowia tuż nad czynnymi nauczycielami i bezpośrednim sąsiedztwie edukatora zdrowia, spełnia założenia doradztwa w reformie systemu edukacji – „ma charakter indywidualny, jest odpowiedzią na osobistą potrzebę nauczyciela; droga do doradcy nie powinna być długa”⁵⁵.

Kluczową rolę w realizacji edukacji zdrowotnej spełniają jednakże czynni nauczyciele czyli bezpośredni edukatorzy zdrowia, którzy tworzą wzorce zachowań dla swoich uczniów oraz ich rodziców i opiekunów⁵⁶. Zdaniem M. Demela (1980) krąg wychowawców zdrowia należy widzieć szeroko – „nie tyle ważąc dyplomy i etaty, ile rzeczywisty i owocny udział w wychowaniu zdrowotnym”⁵⁷.

Podsumowując, trudno nie zgodzić się ze słowami Tadeusza Maszczaka (2000), iż reforma edukacji potrzebuje nauczycieli – doradców, zdolnych do przyjęcia na siebie roli przewodnika po świecie wartości somatycznych, zdrowotnych i kulturowych, gotowych podejmować trudne zadania w nowej rzeczywistości edukacyjnej⁵⁸. Rola nauczyciela zdrowia należy – jak wynika z prezentowanych powyżej poglądów – również do repertuaru ról nauczyciela kultury fizycznej.

PRZYPISY: 1 Jakóbski J., Niektóre postulowane zmiany w pracy nauczyciela i szkoły, W: Stan założony i rzeczywisty przemian w pracy nauczyciela i szkoły, red. J. Jakóbski, Bydgoszcz 1999, s. 25. 2 Maszczak T., Nauczyciel jako centralna postać edukacji zdrowotnej uczniów, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2000 nr 1, s.33. *Wojnarowska B., Kształcenie nauczycieli w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia w szkołach wyższych i kolegiach nauczycielskich, Warszawa 1999 (materiały niepublikowane), s.13. 3 Pawłucki A., Nauczyciel wobec wartości zdrowia - studium krytyczne, Gdańsk 1997, s.5. 4 Debesse M., Etapy wychowania, Warszawa 1996, s. 15. 5 Witkowski L., Edukacja i humanistyka. Nowe konteksty humanistyczne dla nowoczesnych nauczycieli, Warszawa 2000, s.13. 6 Ibidem, s. 15. 7 Cieśliński R., Zawód i praca nauczyciela wychowania fizycznego, Warszawa 1987, s. 7-19. 8 Dylak S., Wizualizacja w kształceniu nauczycieli, Poznań 1995, s. 36. 9 Ibidem, s. 36. * Bullock A., Stallybrass O., Tromblery S., Słownik pojęć współczesnych, Katowice 1999, s. 479. * Szymczak M., Słownik języka polskiego (T.I), Warszawa 1979, s. 930. 10 Demel M., Szkice krytyczne o kulturze fizycznej, Warszawa 1973, s.108. * Żukowska Z., Pedagogika humanistyczna a przygotowanie nauczycieli do edukacji zdrowotnej i edukacji sportowej młodzieży, W: Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata, red. A. Siemak - Tylikowska, H. Kwiatkowska, S. M. Kwiatkowski, Warszawa 1998, s.31. 11 Żukowska Z., Styl życia absolwentów wychowania fizycznego, Warszawa 1979, s. 2. 12 Piasecki E., Zarys teorii wychowania fizycznego (cz.1), Lwów 1931, s. 7. 13 Piasecki E., O zawodzie wychowawcy

fizycznego, Warszawa 1927, s. 2. 14 Cieśliński R., Zawód i praca ..., op. cit., s. 32. * Grabowski H., Teoria fizycznej edukacji, Warszawa 1997, s. 110. 15 Żukowska Z., Styl życia ..., op. cit. m s. 2. 16 Ibidem, s. 3. Żukowska Z., Pedagogika humanistyczna ..., op. cit., s. 33. 17 Demel M., Szkice krytyczne ..., op. cit. s. 159. * Żukowska Z., Styl życia ..., op. cit., s. 3. 18 Cieśliński R., Zawód i praca ..., op. cit., s.1. 19 Habermas J., Teoria i praktyka. Wybór pism, Warszawa 1983, s. 297-306. 20 Demel M., Czym jest, a czym może być wychowanie fizyczne, „Nowa Szkoła” 1971 nr 11, s. 7. 21 Ibidem, s. 7-10. * Demel M., Szkice krytyczne ..., op. cit., s. 50-51. 22 Wołoszyn S., Rozwój funkcji nauczyciela wychowania fizycznego a problematyka jego kształcenia, „Studia Pedagogiczne” 1078, T. XXXIX, s. 363. 23 Krawczyk Z., Absolwenci wychowania fizycznego, Warszawa 1978, s. 96. 24 Ibidem, s. 38. 25 Demel M., Warsztat - zwierciadło doktryn i procedur, „Kultura Fizyczna” 1982 nr 7-8, s.1. 26 Krawczyk Z., Absolwenci wychowania ..., op. cit., s. 38. 27 Żukowska Z., Pedagogika humanistyczna ..., op. cit., s. 69. 28 Demel M., O niektórych obowiązkach teorii wf w świetle doktryn i stereotypów, „Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna” 1977 nr 2, s. 31. 29 Krawczyk Z., Absolwenci wychowania ..., op. cit., s. 87. 30 Żukowska Z., Pedagogika humanistyczna ..., op. cit., s. 65. 31 Krawczyk Z., Absolwenci wychowania ..., op. cit., s. 37. 32 Zuchora K., Łączy nas fakt, że jesteśmy nauczycielami, „Kultura Fizyczna” 1976 nr 2, s. 50. 33 Ibidem, s. 53. 34 Drabik J., Pawłucki A., O potrzebie zmiany kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1999 nr 2, s.58. 35 Pawłucki A., Pedagogika wartości ciała, Gdańsk 1996, s. 166. 36 Ibidem, s. 165-173. * Witkowski L., Edukacja i humanistyka ..., op. cit., s. 219. 37 Pawłucki A., Kultura zdrowotna jako zadanie i wyzwanie edukacyjne, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1999 nr 3, s. 94. 38 Pawłucki A., Pedagogika wartości ..., op. cit., s. 168. 39 Pawłucki A., Kultura zdrowotna ..., op. cit., s. 93. Pawłucki A., Wychowanie zdrowotne jako dziedzina wychowania do wartości zdrowia, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1993 nr 3, s. 97. 40 Narodowy Program Zdrowia 1996-2005, Warszawa 1996, s. 38. 41 Cieśliński R., Nauczyciel wychowania fizycznego jako „animator” wychowania zdrowotnego, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1990 nr 6, s. 106. 42 Zuchora K., Łączy nas ..., op. cit., s. 37. 43 Brzezińska A., Lutomski G.; Uczyc inaczej, czyli jak?, W: Uczyc inaczej, red. G. Lutomski, Poznań 1994, s.18. 44 Krawański A., Wychowanie zdrowotne w ramach wychowania fizycznego - oczekiwania i możliwości, „Lider” 1992 nr 5, s.5. 45 Ibidem, s. 5. 46 Drabik J., Potrzebna zmiana filozofii lekcji wychowania fizycznego i kształcenia nauczycieli, „Lider” 1996 nr 9, s. 7-8. * Drabik J., Pawłucki A., O potrzebie ..., op. cit., s. 59. 47 Krawański A., Nauczyciele wf w procesie społecznej edukacji prozdrowotnej, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 1996 nr 2, s.5. * Pawłucki A., Pedagogika wartości ..., op. cit., s. 119. 48 Demel M., Pedagogika zdrowia, Warszawa 1980, s. 75. 49 Maszczak T., Nauczyciel jako ..., op. cit., s. 33. 50 Demel M., Pedagogika zdrowia, op. cit., s. 150. 51 Celejowa I., W sprawie powszechnego wychowania zdrowotnego w Polsce, „Lider” 1992 nr 9, s. 6. * Krawański A., Nauczyciele wf ..., op. cit., s. 54. 52 Kopczyńska - Sikorska I., Ignar - Golinowska B., Pułtorak M.; Potrzeby rozwojowe, higieniczne populacji w wieku szkolnym, „Lider” 1996 nr 11, s.16. * Ministerstwo Edukacji Narodowej o doskonaleniu nauczycieli, Warszawa 1999, s. 24. 53 Wojnarowska B., Podstawy teoretyczne i strategia edukacji zdrowotnej w szkole, „Lider” 1999 nr 1, s. 17. 54 Demel M., Pedagogika zdrowia, Warszawa 1980, s. 157. 55 Ministerstwo Edukacji Narodowej o doskonaleniu nauczycieli, Warszawa 1999, s. 15. 56 Wojnarowska B., Podstawy teoretyczne teoretyczne i strategia edukacji zdrowotnej w szkole, „Lider” 1999 Nr 1, s. 17. 57 Demel M., Pedagogika zdrowia, Warszawa 1980, s. 157. 58 Maszczak T., Wychowanie fizyczne a edukacja, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2000 nr 5, s. 174.

Iwona Boruszkowska

*Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku
Zakład Resocjalizacji*

*„ABY DOBRZE PRACOWAĆ, NIE TRZEBA BYĆ GENIUSZEM,
MIEĆ JAKIŚ TALENT SPECJALNY. TRZEBA MIEĆ TYLKO
ISTOTNIE DOBRĄ WOLĘ, TRZEBA GORĄCO CHCIEĆ.”
(M. GRZEGORZEWSKA)*

Pedagog w świadomości uczniów specjalnej szkoły podstawowej

Wybór zawodu nauczyciela jest szczególnie trudny w przypadku ludzi pragnących pracować z osobami niepełnosprawnymi. Nazywamy ich pedagogami specjalnymi.

Problematyką osobowości pedagoga specjalnego w naszym kraju zajmowały się dotychczas m.in.: M. Grzegorzewska¹, H. Borzyszkowska², J. Doroszevska³, A. Olszak⁴. Zagadnieniom pedeutologicznym wiele uwagi poświęciła prekursorka polskiej pedagogiki specjalnej – Maria Grzegorzewska.

H. Borzyszkowska, nawiązując do M. Grzegorzewskiej wskazuje, że zawód pedagoga specjalnego nie różni się w swoich podstawowych właściwościach od zawodu nauczyciela szkoły masowej. Praca z jednostką niepełnosprawną wymaga tych samych wartości, których wymaga praca z jednostką pełnosprawną. Jednakże pracując z jednostkami niepełnosprawnymi, by sprostać różnorodnym zadaniom, jakie wynikają z realizacji planów rehabilitacji, pedagog specjalny musi posiadać bardzo bogatą osobowość, gdyż tylko ten, kto sam posiada dużo, może również dać dużo innym⁵.

Złożony obraz postaci pedagoga specjalnego nakreśliła M. Grzegorzewska w „Listach do Młodego Nauczyciela”. Są one dla nas – pedagogów specjalnych punktem wyjścia, od którego rozpoczynamy wędrówkę po meandrach codzienności. Listy napisane przez M. Grzegorzewską po wojnie nie tracą aktualności. Wprost przeciwnie – są inspiracją i natchnieniem dla tych, którzy rozpoczynają drogę zawodową, nawet w trudnych warunkach. „... jest widocznie jakaś wielka siła moralna w atmosferze zawodu naszego, która nauczyciela z tym zawodem łączy, a nawet wiąże tak silnie, że często żyje się w istotnej nędzy, a jednak niezłomnie trwa na posterunku”⁶. Sukces w pracy z dzieckiem, zdaniem M. Grzegorzewskiej, zależy od szkoły i nauczyciela. „Im jest lepszym człowiekiem, lepiej do pracy przygotowanym, im ma większą dla innych życzliwość, głębszą o nich troskę i poczucie odpowiedzialności za swoją pracę, tym głębszy zostawi ślad w duszach dzieci”⁷. Autorka „Listów” za niezbędne, wręcz konieczne w pracy nauczyciela – wychowawcy, uznaje m. in.: miłość, dobroć i poczucie odpowiedzialności. Są to cechy, które wynikają jedna z drugiej. Miłość objawia się poprzez dobroć, życzliwość buduje klimat bezpieczny dla rozwoju, dla wyzwalania się osobowego drugiego człowieka, zwłaszcza sta-

tego⁸. M. Grzegorzewska na plan pierwszy wysuwała człowieka. Uważała, że sukces działalności wychowawczej zależy od naszego wnętrza. Im jesteśmy bogatsi wewnętrznie, tym więcej możemy dać innym – „żeby dużo dać, trzeba dużo mieć”⁹. Prekursorka polskiej pedagogiki specjalnej podkreślała, że wartość pracy nauczyciela zależy nie tylko od wykształcenia i przygotowania, lecz przede wszystkim od życzliwości dla drugiego człowieka, poszanowania jego praw rozwojowych. Uważała ponadto, że dobry nauczyciel – wychowawca powinien znać warunki życia dziecka, środowisko, w którym się wychowuje. Bardzo często podkreślała, że „dobroć człowieka jest największą wartością, że jest wprost bezcennym skarbem na świecie”¹⁰. Zdaniem autorki „Listów” dobry nauczyciel – wychowawca nie tylko nie czyni dzieciom krzywdy, lecz przede wszystkim zaraża je swoją dobrocią – „dobroć rodzi dobroć”¹¹. Dla M. Grzegorzewskiej, nauczyciel szkoły specjalnej ma przede wszystkim budować siebie samego drogą samowychowania, kształtować w sobie życzliwość dla ludzi i odpowiedzialność za swoją pracę¹².

H. Borzyszkowska kreśląc sylwetkę pedagoga specjalnego, czyni to w oparciu o 3 zasadnicze kategorie właściwości osobowościowych, które powinny charakteryzować każdego nauczyciela, ale pedagoga specjalnego w szczególności.:

- umysłowość nauczyciela,
- moralność nauczyciela,
- humanizm społeczny nauczyciela¹³.

Autorka uważa, że każdy pedagog specjalny powinien posiadać rozległą wiedzę ogólną, a także umiejętność wykorzystywania jej w pracy. Ponadto musi być człowiekiem myślącym, rozważnym i mądrym.

Walory moralne stanowią równie ważną kategorię cech osobowości pedagoga specjalnego. Należą do nich m.in. opamiętanie, zrównowazenie w postępowaniu z dziećmi i młodzieżą, zdyscyplinowanie, wielka odpowiedzialność za swoją pracę, a także pracowitość, obowiązkowość, systematyczność, prawdomówność, bezinteresowność i właściwa postawa wobec jednostek niepełnosprawnych.

Zdaniem H. Borzyszkowskiej każdy pedagog specjalny winien posiadać cechy dodatkowe, do których zalicza:

- specjalny stosunek do jednostki upośledzonej,
- wnikliwość poznawczą i badawczą dociekliwość, które niezbędne są w indywidualnym podejściu do każdej jednostki,
- odpowiedzialność za przebieg organizowanego przez siebie procesu dydaktyczno-wychowawczego z jednostką upośledzoną,
- zaufanie i przychylność do jednostek niepełnosprawnych,
- optymizm.

J. Doroszevska podkreślała, że pedagogika specjalna, stojąca na pograniczu medycyny i pedagogiki ogólnej, szczególnie wyraźnie odpowiada wymaganiu posiadania przez nauczycieli – wychowawców pewnych cech osobowości dostosowanych do specyficznych zadań, jakie mają do spełnienia. Rola nauczyciela – wychowawcy jest tu szczególnie podkreślona w stosunku do roli nauczyciela szkół normalnych¹⁴.

Zdaniem A. Olszak cechy osobowości pedagoga specjalnego mają ogromny wpływ na efektywność jego oddziaływań wychowawczych i dydaktycznych¹⁵. Autorka w latach 1993 – 1995 przeprowadziła wśród nauczycieli szkół specjalnych badania dotyczące cech osobowości pedagoga specjalnego. Badaniami objęła 220 nauczycieli pracujących w różnych typach szkół (dla dzieci niewidomych, niedowidzących, głuchych i niedosłyszących, upośledzonych umysłowo). Analiza wyników badań pozwoliła A. Olszak stwierdzić, że cierpliwość i wyrozumiałość to dwie najważniejsze cechy w osobowości pedagoga specjalnego. Oprócz nich ankietowani jako ważne wymienili: optymizm życiowy, poczucie humoru, pogodne usposobienie. Uznali także, że miłość do dziecka, dobroć, uczuciowość i wrażliwość spełniają ważną rolę w procesie rewalidacji jednostek niepełnosprawnych. Zdaniem nauczycieli objętych badaniem pedagog specjalny powinien być ponadto: opiekuńczy, serdeczny, troskliwy i życzliwy. W pracy z dziećmi niepełnosprawnymi winien wykazywać się: fachowością, stanowczością i konsekwencją. Ponad 50% ankietowanych uznało, że pedagog specjalny powinien być odpowiedzialny, dokładny i systematyczny. Autorka podkreśla, że badani nauczyciele uznali za konieczne, aby pedagog specjalny ponosił odpowiedzialność za samego siebie, która to skłania go do stałego doskonalenia warsztatu pracy, ulepszania metod i twórczego poszukiwania najkorzystniejszych w pracy naprawczej środków i sposobów. Ankietowani wyrazili także pogląd, że pedagoga specjalnego powinny cechować: zrównowazenie, spokój i opanowanie. Nie bez znaczenia w pracy z osobami niepełnosprawnymi pozostają również takie cechy jak: pracowitość, samodzielność, sumienność, uczciwość, rzetelność i prawdomówność. Specyfika pracy z dziećmi niepełnosprawnymi wymaga posiadania przez nauczycieli szkół specjalnych dużej odporności psychicznej. Taką opinię wyraziło ponad 24 % badanych. Największą odpornością muszą wykazać się nauczyciele pracujący w szkołach dla dzieci upośledzonych umysłowo. Taki pogląd wyraziło ponad 30 % badanych. Oprócz wyżej wymienionych cech ankietowani wymienili jako znaczące w pracy pedagoga specjalnego następujące cechy osobowości: empatię, altruizm, humanizm, takt pedagogiczny, kulturę osobistą, twórczość, naturalność, prostotę, elastyczność, inteligencję, umiejętność przekazywania wiedzy i przygotowanie zawodowe.

Organizacja i przebieg badań własnych

Okres intensywnych przeobrażeń społecznych i edukacyjnych otwiera szereg pytań dotyczących kwalifikacji i kompetencji¹⁶ współczesnego nauczyciela. Poglądy M. Grzegorzewskiej i H. Borzyszkowskiej wydają się być dobrym punktem wyjścia dla rozważań nad predyspozycjami osobowościowymi do pracy dydaktyczno-wychowawczej. Uświadamiają, że ciągle istotne są kwalifikacje osobowościowe, w tym: takt pedagogiczny, wrażliwość, empatia, umiejętność rozwiązywania konfliktów i szereg innych. Sprawa kompetencji nauczyciela jest nieustannie rozpatrywana ze względu na wdrożoną reformę edukacji. Większość publikowanych badań dotyczy opinii nauczycieli, co potwierdzają badania prowadzone m. in. przez A. Olszak.

Uważam, że wielu cennych informacji na temat nauczycieli dostarczyć mogą sami uczniowie. Dlatego też przedmiotem badań uczyniłam uczniów klas V i VI Szkoły Podstawowej Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Słupsku. Skierowany do uczniów kwestionariusz zawierał 5 pytań (4 zamknięte i 1 otwarte, aby umożliwić uczniom swobodne wypowiedzi). Sondaż przeprowadziłam w II półroczu roku szkolnego 2002/2003. Badaniami objęłam 30 uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym w wieku 11-14 lat. Na podkreślenie zasługuje fakt, że ankieta miała charakter audytoryjny, w związku z czym uczniowie mieli możliwość zadawania dodatkowych pytań.

Celem badań było udzielenie odpowiedzi na pytania:

1. Co najbardziej lubisz u swojego nauczyciela?
2. Które cechy nauczyciela są dla Ciebie najważniejsze?
3. Które cechy nauczyciela nie podobają Ci się najbardziej?
4. Które z cech są Twoim zdaniem potrzebne w pracy nauczyciela?
5. Jak byś miał (-a) możliwość wyboru nauczyciela Twoich marzeń, to jaki to były nauczyciel?

W przypadku pytań zamkniętych (od 1 do 4) zadaniem uczniów objętych sondażem było zaznaczenie dwóch odpowiedzi spośród podanych.

Oczekiwałam, że odpowiedzi respondentów mogą być podstawą do ustalenia pewnych, aczkolwiek niewielkich prawidłowości dotyczących poglądów na zagadnienie osobowości pedagoga specjalnego.

Wyniki badań

W wyniku przeprowadzonych badań sondażowych na pytanie: **Co najbardziej lubisz u swojego nauczyciela?** respondenci wymienili:

Lp	Wybory	Liczba	%
1.	dobrze uczy	25	83,3
2.	interesuje się moimi sprawami	7	23,3
3.	często się uśmiecha	10	33,3
4.	nie krzyczy i nie denerwuje się z byle powodu	11	36,7
5.	udziela mi pomocy w razie potrzeby	7	23,3
6.	inne	-	-

Na pytanie: **Które cechy nauczyciela są dla Ciebie najważniejsze?** uczniowie odpowiadali:

Lp	Wybory	Liczba	%
1.	sprawiedliwy	21	70
2.	odważny	7	23,3
3.	dużo wie	16	53,3
4.	życzliwy	4	13,3
5.	potrafi dobrze poradzić w sprawach trudnych	12	40

Na pytanie: **Które z cech nauczyciela nie podobają Ci się najbardziej?** uzyskano następujące odpowiedzi:

Lp	Wybory	Liczba	%
1.	niesprawiedliwy	9	30
2.	lekceważy nasze problemy	10	33,3
3.	krzyczy i denerwuje się	22	73,3
4.	złośliwy	9	30
5.	ponury	3	10
6.	niemiły	7	23,3
7.	inne	-	-

Na pytanie: **Które z cech są Twoim zdaniem potrzebne w pracy nauczyciela?** uczniowie zaznaczali:

Lp	Wybory	Liczba	%
1.	schludny wygląd	15	50
2.	cierpliwy	9	30
3.	spokojny	13	43,3
4.	pracowity	23	76,7

Analiza odpowiedzi uczniów na pytanie otwarte: Jak byś miał (-a) możliwość wyboru nauczyciela Twoich marzeń, to jaki to byłby nauczyciel? pozwoliła mi na wyłonienie kilkudziesięciu walorów nauczycieli akceptowanych przez uczniów. Uszeregowałam je według częstotliwości wyboru:

Lp.	Wybory	Liczba	%
1.	spokojny	18	60
2.	miły	9	30
3.	dobry	9	30
4.	sprawiedliwy	9	30
5.	nie krzyczy	7	23,3
6.	kulturalny	7	23,3
7.	pracowity	7	23,3
8.	uśmiecha się	7	23,3
9.	kochany	6	20
10.	życzliwy	6	20
11.	odważny	5	16,7
12.	wesoły	4	13,3
13.	udziela pomocy	3	10
14.	dobrze uczy	3	10
15.	fajny	3	10
16.	cierpliwy	3	10
17.	ładny	3	10
18.	wstawia dobre oceny	2	6,7
19.	nie denerwuje się	2	6,7
20.	czysty	1	3,3
21.	grzeczny	1	3,3
22.	nie zadaje prac domowych	1	3,3
23.	uczynny	1	3,3
24.	ciepły	1	3,3
25.	mądry	1	3,3
26.	czasami powinien krzyczeć	1	3,3
27.	zadbany	1	3,3
28.	silny	1	3,3
29.	odpowiedzialny	1	3,3
30.	zdolny	1	3,3
31.	wrażliwy	1	3,3

Uczniowie oczekują takiego nauczyciela, który spełniałby ich wszechstronne potrzeby. Przeprowadzony sondaż ujawnił pewne tendencje dotyczące cech – właściwości osobowych nauczycieli.

Odpowiedzi na pytanie 1 ujawniły, że tym, co uczniowie najbardziej lubią u swojego nauczyciela jest to, iż dobrze uczy. Wzrost ten dostrzegło aż 25 uczniów spośród badanych. 11 uwypukliło, że u swoich nauczycieli lubią to, iż nie krzyczą i nie denerwują się z byle powodu, a 10, że często się uśmiechają. Analiza odpowiedzi na pytanie: „Które cechy nauczyciela są dla Ciebie najważniejsze?” pozwoliła stwierdzić, iż aż 21 uczniów uważa, że nauczyciel powinien być sprawiedliwy. 16 spośród badanych ujawniło, że ich zdaniem nauczycielem musi być osoba, która dużo wie, a 12 uznało, iż potrafi dobrze poradzić w sprawach trudnych.

Uczniom nie podoba się natomiast to, że ich nauczyciele krzyczą i denerwują się z byle powodu. Opinię tę wyraziły aż 22 osoby. Ankietowani nie tolerują też lekceważenia swoich problemów i niesprawiedliwości. Odpowiedzi na pytanie 4 uwypukliły, że cechą potrzebną w pracy każdego nauczyciela jest pracowitość. Wzrost ten uznało za ważny aż 23 uczniów.

Z wypowiedzi 15 badanych wynika, że schludny wygląd jest cechą niezbędną w pracy każdego pedagoga.

Analiza odpowiedzi na pytanie 5 „Jak byś miał (-a) możliwość wyboru nauczyciela Twoich marzeń, to jaki to byłby nauczyciel?” dostarczyła wielu cennych informacji na temat cech osobowych pożądanego pedagoga. W tym momencie warto podkreślić, że ankietowani uczniowie bardzo rzetelnie i skrupulatnie określili sylwetkę swojego wymarzonego nauczyciela. Odpowiedzi na powyższe pytanie w znacznej mierze pokrywają się z wcześniejszymi wypowiedziami uczniów.

Zdaniem 18 badanych idealnym jest nauczyciel, który przede wszystkim jest spokojny, a poza tym miły, dobry, sprawiedliwy, kulturalny i często się uśmiecha. W wypowiedziach uczniów pojawiły się cechy, jakie nie zostały wymienione przez mnie w kwestionariuszu ankiety, np. kulturalny, kochany, wesoły, ładny, grzeczny, ciepły, miły, fajny i wiele innych. Jedną z uczennic, określając sylwetkę idealnego pedagoga napisała: „Moim zdaniem nauczycielka powinna być ciepła, sprawiedliwa, mądra, czasami powinna krzyczeć, zadbana”. Inna pisze tak: „Ja bym chciała, żeby to był nauczyciel dobry i nie krzyczał, a nawet był bardzo fajny i życzliwy”. Zdaniem kolejnego ankietowanego nauczyciela: „Ma być miły, grzeczny, spokojny, wstawiać dobre oceny i nie zadawać prac domowych”. Inny ankietowany napisał: „Nauczyciel by był spokojny, by się do mnie uśmiechał, by mi pomagał, jak bym miał problemy z uczeniem się lekcji”.

Należy podkreślić, że uczniowie klas V i VI specjalnej szkoły podstawowej oczekują od swoich nauczycieli tego, by dobrze uczyli, a przy tym byli spokojni, nie krzyczeli i nie denerwowali się z byle powodu. Oprócz tego muszą być pracowici. Nie bez znaczenia pozostają też walory zewnętrzne, czyli schludny i zadbany wygląd. Na podkreślenie zasługuje fakt, że uczniowie w swoich wypowiedziach częściowo potwierdzają konieczność posiadania przez nauczycieli cech, które wcześniej już zostały opisane w literaturze przedmiotu.

Zakończenie

Analiza cech osobowości predysponujących człowieka do wykonywania zawodu pedagoga specjalnego wyróżnionych przez M. Grzegorzewską, H. Borzyszkowską, nauczycieli objętych badaniem przez A. Olszak i walorów wyodrębnionych przez uczniów specjalnej szkoły podstawowej, skłania do głębokiej refleksji tych, którzy na co dzień zajmują się rewalidacją osób niepełnosprawnych. Dobrze, że pedagodzy specjalni, co potwierdzają badania, są świadomi tego, jakie cechy osobowości ułatwiają lub wręcz umożliwiają im pracę ze swoimi podopiecznymi.

Uważam, że każdy pedagog, nie tylko specjalny, w swej codziennej pracy powinien kierować się wskazówkami udzielonymi przez autorkę „Listów do Młodego Nauczyciela”. Zalecenia te, jak już wcześniej podkreślałam nie tracą na swej aktualności, bowiem nawiązują do wartości podstawowych. Zadaniem osób pracujących z osobami niepełnosprawnymi jest jednak dostosowanie uniwersalnych wskazówek udzielonych przez prekursorkę polskiej pedagogiki specjalnej do nowej, zmieniającej się z minuty na minutę rzeczywistości.

Na zakończenie pragnę podkreślić, że niesłuchanie ważne jest to, by już w niedalekiej przyszłości zwrócić szczególną uwagę na przygotowanie młodych pedagogów do pracy w nowych warunkach społeczno-ekonomicznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że edukacją osób niepełnosprawnych coraz częściej zajmują się nie tylko pedagodzy specjaliści, lecz także nauczyciele różnej specjalności zatrudnieni w szkołach publicznych i niepublicznych. Nauczyciele pracujący w systemie nauczania zintegrowanego, przedmiotowcy, pedagodzy szkolni w ramach różnego rodzaju studiów podyplomowych lub innych form dokształcania i doskonalenia zawodowego powinni uzyskać rzetelną wiedzę z zakresu osobowości pedagoga specjalnego. Należy sądzić, że gruntowna wiedza nauczycieli o tym, jakimi być powinni w kontaktach z osobami niepełnosprawnymi, zwłaszcza dziećmi i młodzieżą połączona z pożądanymi cechami osobowości (humanizm, empatia, akceptacja), może spowodować, że wzajemne kontakty między uczniami niepełnosprawnymi, a nauczycielami ulegną ociepleniu.

PRZYPISY: 1. M. Grzegorzewska, *Listy do Młodego Nauczyciela*, Warszawa 1947, 1958, 1961 2. H. Borzyszkowska, *Osobowość pedagoga specjalnego*, „Szkoła Specjalna” 1983 nr 1 3. J. Doroszewska, *Pedagogika specjalna*, Warszawa 1981 4. A. Olszak, *Psychopedagogiczne kompetencje nauczycieli szkół specjalnych*, Lublin 2001 5. H. Borzyszkowska, *Osobowość pedagoga specjalnego*, „Szkoła Specjalna” 1983 nr 1, s. 7-8 6. M. Grzegorzewska, *Listy do Młodego Nauczyciela*. Cykl I-III, Warszawa 1996, s. 12 7. M. Grzegorzewska, *Listy do Młodego Nauczyciela*. Cykl I-III, Warszawa 1996, s. 17 8. Cz. Kossakowski, *Pedagog specjalny – między tradycją a dniem dzisiejszym*, „Szkoła Specjalna” 2001, nr 4, s. 9 9. M. Grzegorzewska, *Listy do Młodego Nauczyciela*. Cykl I-III, Warszawa 1996, s. 24 10. tamże, s. 47 11. tamże, s. 48 12. A. Olszak, *Psychopedagogiczne kompetencje nauczycieli szkół specjalnych*, Lublin 2001, s. 38 13. H. Borzyszkowska, *Osobowość pedagoga specjalnego*, „Szkoła Specjalna” 1983 nr 1, s. 8-12 14. J. Doroszewska, *Pedagogika specjalna*, Wrocław 1989, s. 705 15. A. Olszak, *Cechy osobowości pedagoga specjalnego w opinii nauczycieli szkół specjalnych*, „Szkoła Specjalna” 1998 nr 1, s. 3-10 16. Goźlińska definiuje kompetencje jako: „Zakres wiedzy, umiejętności i odpowiedzialności; zakres pełnomocnictw i uprawnień do działania. Kompetencja jest /potencjalną/ umiejętnością, ujawniającą się w chwili wykonywania danego zadania lub predestynującą do jego wykonania.” Por. E. Goźlińska, *Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej*, Warszawa 1997, s. 47

Zdzisław Stankiewicz
Emerytowany pedagog, Słupsk

Nauczyciel w kręgu seniorów

Rola organizatora życia kulturalnego społeczności lokalnej jest przypisana nauczycielowi od czasów najdawniejszych przez tradycję oświatową. Choć dzisiaj nauczyciel nie jest jedynym wykształconym człowiekiem w takim środowisku, to nadal jest on jedną z niewielu osób, która taką rolę podejmuje. Polem wdzięcznym dla jej spełnienia jest populacja ludzi w podeszłym wieku.

Polskie społeczeństwo starzeje się. Jest to widoczne na ulicy, w urzędzie, w szkole. Właśnie z pokoleniem dziadków, którzy zamiast rodziców odwiedzają szkołę jako przedstawiciele środowiska domowego, nauczyciel ma od wielu lat najczęstsze kontakty. Coraz częściej staje przed pytaniem o udział w organizowaniu życia ludzi w podeszłym wieku, gdyż – zwłaszcza w niewielkim środowisku – jest osobą gotową do podjęcia roli lidera i w tej dziedzinie. Rzecz jasna, gdy seniorzy spotykają się w miejscowym ośrodku kultury – bo najczęściej tam przeznacza się dla nich miejsce – dla zaspokojenia potrzeby towarzyskiej, nie nauczyciel się tym zajmuje. Ale nauczyciel może stać się osobą, która te spotkania wzbogaci o treści intelektualne, niejako przedłużając swoją wychowawczą misję społeczną w łańcuchu idei kształcenia ustawicznego. Łańcuch ten urywa się bowiem w momencie, gdy człowiek dorosły osiąga pozycję zawodową i przestaje zgłaszać zapotrzebowanie na wiedzę użyteczną. Zapotrzebowanie na wiedzę „dla niej samej”, dla odczuwanej potrzeby rozwoju osobowości, zanika dość wcześnie. Życie dorosłe stwarza bowiem sytuacje, w jakich ani nie ma dostatecznej ilości czasu ani bodźców do uprawiania czynności intelektualnych. Zresztą, szkoła kończy swoją społeczną misję, gdy uznaje, że człowiek został przez nią przygotowany do dorosłego życia. Nawet idea kształcenia ustawicznego w szkolnym wydaniu ma cel użyteczny. Tymczasem właśnie dopiero w momencie zakończenia działalności zawodowej może człowiek podjąć dla samej wartości duchowej takie czynności życiowe, których przez długie lata nie uprawiał. Czekają go lata bezczynności, znowu długie lata. Jak te lata wypełnić – oto pytanie, które staje przed każdym, kto stał się pewnego dnia emerytem. Jest więc to czas, kiedy w tę życiową pustkę może wkroczyć ktoś, kto zaproponuje nową wartość, obcowanie z wiedzą, kulturą, sztuką. To właśnie nauczyciel. Niestety, do takiej roli nie był przygotowywany i na jej pełnienie nie jest ani przygotowany ani nastawiony.

Przed wszystkim jej pełnienie wymaga szczególnych predyspozycji, niekoniernie „wrodzonych”. Te predyspozycje, to głównie nastawienie na uzupełnianie własnej wiedzy o takie elementy, jakie nie mają bezpośredniego związku czy wpływu na przebieg procesu dydaktycznego w trakcie pełnienia nauczycielskiej roli zawodowej. Wspominam nauczyciela matematyki, który tłumaczył nam „matematycznym głąbom” dlaczego jedna połowa nie może być większa od drugiej, a na dźwięk dzwonka oświadczył, że szkoda jego wysiłku bo i tak

większa połowa nie rozumiała. Ja rozumiem jednak do dziś. Wspominam mimo upływu lat bez mała sześćdziesięciu nauczycielkę fizyki która w licealnej klasie humanistycznej robiła zrozumiały wykład o bombie atomowej w trzy tygodnie po jej zruczeniu na japońskie miasta. Myślę, że nauczyciel o takiej postawie intelektualnej może być doskonałym przewodnikiem po wiedzy w lokalnym gronie seniorów.

Te predyspozycje to zrozumienie sensu pewnych zasad współżycia z ludźmi w podeszłym wieku, które właściwie w życiu szkolnym nie istnieją. Jedną z nich to uznanie, że obecność na zajęciach o charakterze edukacyjnym jest dobrowolnie podyktowana przyjemnością bezinteresownego obcowania z wiedzą, sztuką, kulturą. (Zignorowanie tej zasady oznacza, że zwykle powielenie tematu szkolnej lekcji zakończy się niepowodzeniem). Konsekwencją jej przyjęcia jest powszechna wśród prelegentów obserwacja, iż nie istnieje konieczność podejmowania zabiegów o utrzymanie tzw. zewnętrznego ładu dydaktycznego. Moi przyjaciele – rówieśnicy – są od początku zajęcia skupieni zarówno na osobie prelegenta jak i na temacie przezeń prezentowanym. Mówiąc językiem podręcznika dydaktyki można wskazać na powszechną konstatację o panującej na zajęciach atmosferze ładu wewnętrznego. Oczywiście, warunkiem koniecznym jest rzetelne przygotowanie tematu; dobrze gdy towarzyszy mu opanowanie rzemiosła dydaktycznego. Zazwyczaj poprawnie przeprowadzone zajęcia, dobrze dobrana treść kończą się ponownym zaproszeniem wykładowcy. W prowadzonych przeze mnie zajęciach przybycie niektórych prelegentów jest oczekiwane, a słuchacze sami pilnują, aby ich ponownie zaprosić. Ma to i tę dobrą stronę, że spotkanie z takimi słuchaczami sprawia wykładowcom dużą przyjemność i nawet gdy są bardzo zajęci, znajdują czas dla seniorów.

Bardzo ważne jest również przyjęcie postawy współuczestnika zajęcia. Nie do przyjęcia jest tzw. podsumowanie dyskusji, kiedy prelegent lub prowadzący zajęcia ocenia głosy dyskusyjne z punktu widzenia ich poprawności merytorycznej, zwłaszcza gdy w dyskusji padają takie oceny. Oczywiście jawne nieporozumienia wymagają sprostowania, ale oceny odnoszące się do tezy i twierdzeń zawartych w treści wykładu (zwłaszcza w tematach społecznych czy filozoficznych) wynikają przecież zazwyczaj z życiowych doświadczeń uczestników dyskusji i są nieweryfikowalne. Służę przykładami tematów, dla których tzw. podsumowanie dyskusji z wysockości katedry wykładowcy może prowadzić do efektu nawet szkodliwego: patriotyzm, autorytet moralny, dobro i zło, wydarzenia historii najnowszej. W zajęciu prowadzonym wspólnie przeze mnie i kolegę – filozofa na temat szczęścia sala wyraźnie podzieliła się na zwolenników tezy, że szczęście jest dostępne każdemu i w każdej sytuacji życiowej i tezy przeciwnej, że szczęście nie jest nigdy osiągalne, bo jest jak wiecznie oddalający się horyzont. Czy byłoby możliwe jednoznaczne końcowe rozstrzygnięcie tego sporu? Można przecież przyjąć z dużym prawdopodobieństwem założenie, iż każda z wypowiedzi kryła jakieś doświadczenie osobiste. Podsumowanie mogło więc mimowolnie dotknąć uczestnika.

Ważną wskazówką jest, aby zajęcia miały wyraźny charakter edukacyjny. Jeżeli są łączone ze spotkaniami towarzyskimi, co w niewielkich ośrodkach lokalnych ma najczęściej miejsce, ta część edukacyjna była wyraźnie zaznaczona, ina-

czej mówiąc, aby spotkanie towarzyskie było dodatkiem do zajęcia edukacyjnego a nie odwrotnie. W największej mierze zależy to od umiejętności organizacyjnych przeprowadzającego zajęcia. Należy ustanowić ściśle przestrzegany scenariusz spotkania, a stanie się on nienaruszalną regułą. W moich zajęciach przestrzegany jest następujący scenariusz:

1. przygotowanie kawy i dodatków przed rozpoczęciem spotkania,
2. krótkie komunikaty organizacyjne,
3. prezentacja prelegenta – zwykle przeze mnie osobiście,
4. prelekcja i dyskusja,
5. swobodna rozmowa.

Scenariusz ten jest zawsze przestrzegany i uczestnicy spotkań nie naruszają go zwyczajowo. Przestrzegana jest też stała pora dnia i stały dzień tygodnia, chyba że zajęcia odbywają się poza stałą siedzibą.

Ostatni punkt scenariusza czyli swobodna rozmowa, odbywa się już bez oficjalnego anonsu, bo pożegnanie prelegenta oznacza koniec zajęcia i pozostają już ci, którzy mają ochotę na pogawędkę, a panie robią porządek na sali.

Podstawowym problemem organizacyjnym jest zachęcenie społeczności seniorskiej do udziału w takich zajęciach. Nie należy zrażać się początkowo niewielką grupą przybyłych na pierwsze spotkanie. Powiększenie grupy uczestników do satysfakcjonujących rozmiarów może trwać długi czas. Liczba uczestników mojego drugiego spotkania (pierwsze gromadzi zwykle sporo uczestników) bywa niewielka – cztery do sześciu osób. Dopiero po dłuższym czasie systematycznych zajęć grupa się powiększa, zachęcona przez stałych bywalców. Jeżeli zajęcia takie organizowane są pod patronatem samorządu, to jego członkowie winni być przekonani przez organizatora, że ta grupa – mimo że niewielka – winna być wspierana choć samorząd nie może się pochwalić imponującymi danymi. Zarówno organizator jak i członkowie lokalnej władzy winni być nastawieni na to, że podejmują się trudnej formy aktywności ludzi w podeszłym wieku a podjęcie takiej działalności grupuje miejscową elitę intelektualną. To właśnie powinno stać się powodem do lokalnej dumy.

BIBLIOGRAFIA: *Dąbrowski Z., Pedagogika opiekuńcza w zarysie, Olsztyn 1995 *Dzięgielewska M. (red.), Przestrzeń życiowa i społeczna ludzi starszych, Łódź 2000 *Dyczewski L. OFMConv, Ludzie starzy i starość w społeczeństwie i kulturze, Lublin 1994 *Encyklopedia seniora, Warszawa 1996 *Mogielnicka M., Dzienny Dom Pomocy Społecznej w Słupsku. Organizacja i funkcjonowanie, praca magisterska PAP Słupsk, 2002 *mps komp. Pędich W., Ludzie starzy, Warszawa 1996 *Pilch T., Lepalczyk I., Pedagogika społeczna, Warszawa 1993 *Pitt B., Psychogeriatrya, Warszawa 1986 *Raport o rozwoju społecznym, Polska 1999. *Ku godnej aktywnej starości, Warszawa 1999 *Rembowski J., Psychologiczne aspekty starzenia się człowieka, Warszawa 1984 *Rosset E., Ludzie starzy. Studium demograficzne, Warszawa 1967 *Rysz-Kowalczyk B., Społeczne kwestie starości., Warszawa 1991 *Stankiewicz Z., Klub Emerytów "70" www.slupsk.eco.pl *Susułowska M., Psychologia starzenia się i starości, Warszawa 1989 *Wiśniewska-Roszkowska K., Starość jako zadanie, Warszawa 1989, *Stary człowiek w rodzinie, Warszawa 1975, *Nowe życie po sześćdziesiątce, Warszawa 1978 *Wujek T., Wprowadzenie do andragogiki, Radom 1996 *Zaorska Z., Dodać życia do lat, Lublin 1997 *Aktywność kulturalna ludzi starszych, Lublin 1987 *Zych A.A., Człowiek wobec starości, Katowice 1999

Grażyna Barańska

Internat Zespołu Szkół Medycznych w Słupsku

Samorządność jako skuteczna metoda oddziaływań wychowawczych

Pracuję z Samorządem w Internacie Zespołu Szkół Medycznych już kilka lat. Jest to bardzo odpowiedzialne zadanie, wymagające wielu różnorodnych pomysłów na ciekawą działalność i zaangażowanie wychowanków we współżycie społeczności internatowej.

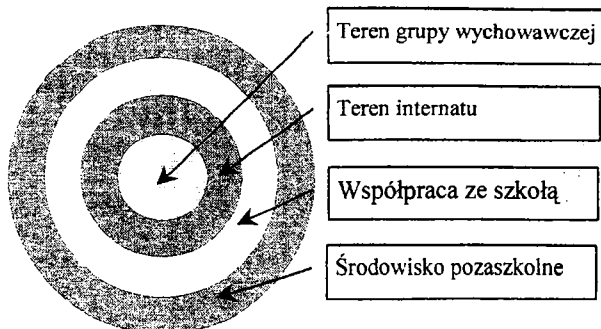
Istnieje wiele warunków determinujących samorządność wychowanków w internacie:

- Rozwój psychofizyczny wychowanka – młodzież osiąga dojrzałość fizyczną i dzięki wiedzy oraz wpływowi społecznym rozwijają się u niej poglądy, standardy zachowań, cele i dążenia.
- Działalność ukierunkowana na potrzeby, dążenia i zainteresowania wychowanków.
- Autentyczny współdziałanie i wpływ wychowanków na przepisy regulujące współżycie w internacie.
- Poczucie przez wychowanków sprawczej podmiotowości w podejmowaniu decyzji dotyczących ich problemów, poprawy istniejących warunków materialnych i stosunków interpersonalnych.
- Postawy wychowawców, opiekuna samorządu, ich kompetencje i demokratyczny styl wychowawczego kierowania młodzieżą.

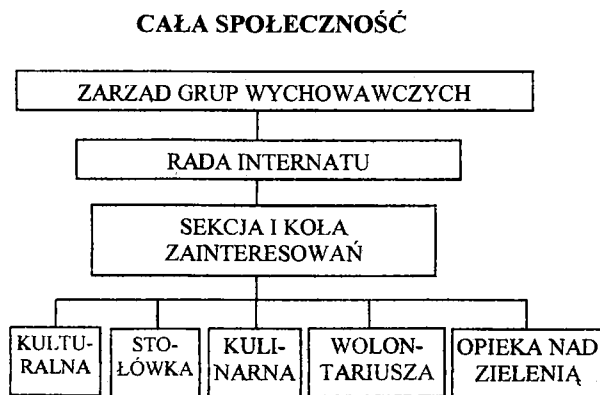
Doświadczenia, studiowanie literatury i prowadzone badania sondażowe upoważniają do podjęcia próby i określenia samorządności i samorządu w internacie.

Samorządność jest sposobem organizowania przez młodzież współżycia i współdziałania na rzecz internatu i jednostek.

Samorząd to struktura będąca ruchem społecznym opartym na aktywnym uczestnictwie demokratycznie wybranych członków (W.Grażki, 2000).

Rys 1. Zasięg pracy samorządu.

Rys 2. Struktura organizacyjna Samorządu Internatu ZSM w Słupsku.

Wybory zarządu samorządu

Funkcjonowanie Samorządu w znacznym stopniu zależy od wyboru członków Rady Internatu, którzy posiadają wysoki prestiż, są ogólnie lubiani i angażują się we współżycie. Aktyw samorządowy powinien bowiem być drogowskazem postępowania dla wszystkich wychowanków. W jego przedstawicielach wychowankowie powinni dostrzegać swoich sprzymierzeńców, bezinteresownie służących życzliwą radą i pomocą, szczególnie w sytuacjach trudnych, konfliktowych.

W trakcie przygotowań wyborów przeprowadzamy wśród młodzieży socjometryczny test, który ułatwia wyłonienie kandydatów cieszących się uznaniem współmieszkańców.

W bieżącym roku szkolnym 2003/2004 po przeprowadzonych badaniach sondażowych, konsultacjach z wychowawcami wprowadziliśmy innowację w organizowaniu wyborów samorządowych. Uznaliśmy, że najlepszym terminem przeprowadzenia wyborów będzie koniec pierwszego semestru (w poprzednich latach wybory odbywały się w miesiącu wrześniu). Można wtedy swobodnie podsumować pracę samorządu. Określone są jego funkcje, ustalone zadania, osoby odpowiedzialne. Nowo wybrani członkowie Rady Internatu włączają się w działalność i do końca roku nabywają doświadczenia, aby od września ją kontynuować. Ważne jest, aby same wybory miały uroczysty charakter, rzeczowe rozliczenie ustępujących członków, zapewnione warunki swobodnego głosowania.

W pierwszych tygodniach września przeprowadzimy wybory uzupełniające, angażując nowo przyjętą młodzież do internatu.

Diagnoza i wynikające z niej wyzwania

W pierwszym tygodniu września przeprowadziłam badania sondażowe wśród wychowanków, których celem było zdiagnozowanie roli samorządności w internacie, poznanie opinii i sądów młodzieży. Wykorzystałam specjalnie skonstruowaną ankietę.

W sprawie działalności samorządu wypowiedziało się 82% badanej młodzieży. Oceniając samorządność w internacie badani wysunęli szereg propozycji i postulatów, których realizacja powinna przyczynić się do wzrostu roli samorządu i znaczenia samorządności w naszym internacie.

Wyniki ankiety ewaluacyjnej "Samorządność w internacie" wykazały:

1. Samorząd cieszy się autorytetem wśród wychowanków internatu. W skali 0-5 młodzież ocenia samorząd na poziomie 3,2.
2. Praca w samorządzie stwarza okazję do zaspokajania potrzeby uznania, aprobaty, przynależności do grupy w skali 0-5 ocena 3,8.
3. 37% wychowanków odpowiedziało, że obecna struktura samorządu im odpowiada, 8,6% udzieliło odpowiedzi negatywnej. Aż 54% odpowiedziało "trudno powiedzieć".
Młodzież nie wskazuje rozwiązań alternatywnych, nie wysuwa propozycji ewentualnych zmian struktury organizacyjnej samorządu.
4. Działanie Rady Internatu (organu przedstawicielskiego) w zakresie pomagania w trudnych sytuacjach konfliktowych wychowankowie ocenili w skali 0-5 na poziomie 2,7.
5. W internacie istnieją warunki do rozwijania samorządności

	Tak %	Nie %	Częściowo %
możliwość podejmowania decyzji	20	13	4
współpraca z wychowawcami i kierownictwem	22	2,6	2,6
współdecydowanie w sprawach internatu	13	9	13

6. Wychowankowie swój wpływ na sprawy internatu ocenili w skali 0-5 na poziomie 3,4.
7. Młodzież dobrze zna swoje prawa i obowiązki wynikające z zamieszkania w internacie i oceniła je w skali 0-5 na 4,1.
8. Tylko niewielka część badanej młodzieży wskazuje jakie formy pracy zespołowej (koła zainteresowań, sekcje) powinny działać w internacie. Oto najczęściej powtarzające się propozycje:
 - kawiarenka internetowa – 17%,
 - koło sportowe – 14,2%,
 - sekcja artystyczna (muzyka, plastyka) – 11,4%,
 - koło tańca towarzyskiego – 2,8%,
 - dyskusyjny klub filmowy – 2,8%.
9. Wychowankowie najchętniej uczestniczyliby w imprezach:
 - sportowo – rekreacyjnych – 82,8%,
 - muzycznych – 71,4%,
 - o tematyce ekologicznej – 48,5%,
 - rocznicowo – patriotycznych – 37%.
10. 83% młodzieży stwierdziło, że należy kultywować tradycje internackie i organizować imprezy tradycyjnie obchodzone w internacie (np. Andrzejki, Wigilię). 5,7% udzieliło odpowiedzi negatywnej, zaś 11,4% nie miało zdania.

W oparciu o opinie młodzieży można sądzić, że rozumie ona istotę samorządności, że u wychowanków powstało „poczucie samorządności” a tym samym podmiotowości sprawczej.

Samorządność jako metoda oddziaływań wychowawczych

Samorządność jest skuteczną metodą w pracy wychowawczej internatu, oddziałuje przez współuczestniczenie wychowanków na życie społeczności, funkcjonowanie internatu, współmieszkańców i na własne losy wychowanka.

Obejmuje różne obszary i zakresy życia internatowego: samoobsługę, pomoc współmieszkańcom w uczeniu się, organizowanie działalności związanej z zainteresowaniami, zajęciami sportowymi i rekreacją.

Samorząd ma do spełnienia dwa równoległe zadania: organizowanie wychowania ściśle ukierunkowanego i współuczestniczenie w nim na płaszczyźnie autentycznego partnerstwa w układzie wychowanek – personel internatu.

Dzięki samorządności w internacie wzrastają możliwości lepszego poznania wychowanków, ich problemów oraz udzielania im rad i pomocy. Działalność samorządowa rozwija samodzielność i ułatwia wychowankom przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

W planie pracy na bieżący rok szkolny przyjęliśmy następujące cele ogólne i operacyjne.

Cele ogólne:

1. Kształtowanie aktywnych postaw wychowanków.
2. Wdrażanie młodzieży do czynności samoobsługowych.
3. Kształtowanie postaw i nawyków sprzyjających zdrowiu, oraz promowanie zdrowego stylu życia.
4. Rozwijanie zainteresowań młodzieży, animowanie czasu wolnego, również w zakresie sportu i rekreacji.

Cele operacyjne:

WYCHOWANEK:

1. Posiada umiejętność współżycia i współdziałania w tworzeniu społeczności internatowej.
2. Czynnie uczestniczy w pracach samoobsługowych, dba o sprzęt, oszczędnie użytkuje energię i wodę.
3. Posiada nawyki higieniczne oraz zdrowotne. Rozumie związek między stylem życia a zdrowiem.
4. Podejmuje inicjatywy i aktywnie uczestniczy w animowaniu czasu wolnego.
5. Rozwija własne talenty i zdolności twórcze.
6. Potrafi podejmować decyzje, jest przedsiębiorczy w działaniach zmierzających do zaspokojenia potrzeb osobistych i społecznych.

LITERATURA: 1. Grądzki W. (2000). Internat formą opieki wychowawczej. Białystok: Towarzystwo Internatów i Burs. 2. Makowski A. (1988). Wychowanie innowacyjne w internacie. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych. 3. Maksymowicz A. (1980). Organizacja i metodyka pracy wychowawczej w szkole pielęgniarstwa. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.

Alicja Ostrowska

Szkoła Podstawowa w Sapolnie Czulchowskim

Jak wprowadziłam elementy samorządności w klasach I - III

Uczniowie w kl. I-III są systematycznie przygotowani do samodzielnego spełniania wielu zadań na terenie klasy. Jednak zakres powierzonych im spraw jest stosunkowo wąski. Już w młodszej grupie wiekowej może dokonywać się przygotowanie do działalności samorządowej, a także wdrażanie dzieci do przestrzegania pewnych zasad współżycia i współdziałania. Oddanie w ręce dzieci niektórych spraw, związanych z kierowaniem i organizacją przebiegu działań, polega na pełnieniu przez nie ról społecznych jako przyszłych funkcji w życiu zbiorowym. Pamiętać należy, że skład samorządu i zakres powierzonych zadań oraz intensywność działań nie może być zbyt duża, zwłaszcza w tej najmłodszej grupie szkolnej, czyli w klasie I. Wybrany temat jest mi bardzo bliski, gdyż od wielu lat pracuję z uczniami klas I-III. Znana jest mi również praca w samorządzie uczniowskim szkoły, gdyż sprawuję opiekę nad sekcją kulturalno-oświatową. Samorządność uczniowska wzrasta wraz z wiekiem.

W klasie pierwszej stopniowo wdrażałam dzieci do pracy na rzecz klasy. Na początku uświadomiłam uczniom, że sala lekcyjna jest nasza, wspólna i wszyscy musimy o nią dbać. Razem wybraliśmy gospodarza klasy i zastępcę. Ustaliliśmy tygodniowe dyżury w sali. Wybraliśmy 3-osobowe grupy do pielęgnacji kwiatów i pomocy przy wykonywaniu przez mnie gazetki klasowych. Po miesiącu zasiadaliśmy w kręgu i przeprowadzaliśmy ocenę prac grupy. Dzieci były przejęte swoją rolą, potrafiły rzeczowo krytykować siebie, wyciągając wnioski. Przydzieliliśmy te same zadania innym uczniom. W drugim półroczu razem z uczniami klasy VI pełniły tygodniowe dyżury na przerwach w szkole i na boisku. Pod kierunkiem starszego kolegi uczyły się nowego obowiązku. Dbały o ład i porządek podczas dożywiania i na boisku.

W klasie drugiej podejmowałam różnorodne działania angażujące wszystkich uczniów. Wszystkie dzieci włączone były w przygotowanie uroczystości klasowych i szkolnych (Dzień Matki, uroczyste apele).

Praca zespołów wynikała z konkretnych potrzeb klasy, czy nawet szkoły. Któregoś dnia chłopiec spytał, czy może przynieść do klasy książkę o zwierzętach. Podsunął mi pomysł. Wspólnie zorganizowaliśmy klasową biblioteczkę, którą opiekował się nowy zespół. Dzieci otrzymały nowe zadanie związane z poszanowaniem i poszerzaniem zbioru książek. Zauważyłam, że kącik ten wzbudził u uczniów duże zainteresowanie. Na początku dzieci tylko oglądały, z czasem zaczęły wypożyczać do domu. Pracą związaną z wypożyczaniem zajęłam się sama – uczniowie tylko obserwowali. Funkcję kronikarza klasowej kroniki przejęła też grupa chętnych uczniów. Wspólnie podczas zajęć redagowaliśmy notatki, ale uczniowie samodzielnie dokonywali wpisów, wykonywali ilustracje, wklejali zdjęcia.

Zespół opiekujący się roślinami otrzymał nowe zadanie – przesadzenie i sadzenie nowych kwiatów. Jednym z wielu zagadnień związanych z wdrażaniem uczniów do samorządności jest problem kształtowania u dzieci umiejętności samooceny i oceny pracy kolegów i koleżanek. Tę umiejętność u uczniów rozwijałam systematycznie. Oceny pracy zespołów dokonywaliśmy wspólnie w odstępach dwutygodniowych. Wyniki umieszczaliśmy na specjalnie przygotowanej do tego celu tablicy w postaci słoneczek. Słoneczko otrzymywał zespół, który dobrze wywiązywał się z powieszonego zadania, zaś słoneczko z chmurką, jeśli były jakieś niedociągnięcia w pracy danego zespołu. W klasie III samorząd zaczął wchodzić w stadium przejściowe. Zespoły dalej wykonywały zadania, ale samodzielnie lub w rozszerzonym zakresie. Zespół biblioteczny już sam zadbał o powiększenie zbioru i prowadzenie rejestru wypożyczanych książek. Gazetki klasowe uczniowie po półroczu wykonywali samodzielnie, ja byłam tylko głosem doradczym. Uczniowie sprawnie dbali o zmianę klasowych dyżurów. Do dyżurów w szkole i na boisku chętnie wdrażali młodszych kolegów. Kronikarze potrafili już samodzielnie redagować niektóre notatki do kroniki. Wszyscy uczniowie dbali o estetykę klasy. Niejednokrotnie wygrywali konkurs na najładniejszą salę organizowany przez sekcję kulturalno-oświatową. Zdobywali coraz lepsze wyniki w nauce.

Pragnę podkreślić, iż w miarę dojrzewania zespołów dziecięcych stopniowo i dyskretnie wyłączałam się. Przy organizacji zespołów – szczególnie w kl. I-III brałam pod uwagę umiejętności i zdolności uczniów, tak aby każde dziecko znalazło dla siebie odpowiednie zadanie, odczuwało radość dzięki pełnionej funkcji.

Po takim trzyletnim cyklu zaplanowanej i systematycznej pracy uczniowie chętnie zgłaszają swoje członkostwo w działających w naszej szkole sekcjach Samorządu Uczniowskiego (sanitarnej, porządkowej i kulturalno-oświatowej) i podejmują nowe zadania.

Polecamy

Marian Fryda

Nowa Brda jest tylko jedna... Opowieść o miejscu i ludziach

Czulchów - Przechlewo 2003, ss.136

Kiedy zdradziłem swoje plany napisania tej książeczki, niektórzy ze zdziwieniem kręcili głowami; cóż można napisać o wiosce, która ma ledwie 10 domów. Odpowiadałem wówczas: tak, racja, ale to również 300 lat historii! I to jakiej historii! (z Zamiast wstępu)

Małgorzata Ryś

Zespół Szkół Ogólnokształcących w Bytowie

Z doświadczeń wychowawcy

Nauczyciel jest najważniejszym składnikiem systemu edukacji i w funkcjonowaniu tego systemu spełnia strategiczną rolę. Od jego osobowości, postawy moralnej, umiejętności zawodowych, stosunku do dzieci i młodzieży, jego „miłości dusz ludzkich” oraz od jego zaangażowania w proces wychowania i kształcenia zależy efektywność oddziaływań szkoły.¹

Prawie każdy czynny nauczyciel pełni funkcję wychowawcy klasy. Uczy swojego przedmiotu, a oprócz tego zajmuje się najróżniejszymi sprawami dotyczącymi jednej z klas. Ta różnorodność zadań i czynności u niektórych nauczycieli, zwłaszcza początkujących, wywołuje panikę. Wychowawcą klasy zostaje się „z urzędu”. Dysponuje się również „urzędowym” przydziałem czasu – jedna godzina w tygodniu. Poza tą jedną godziną wiele czynności wykonuje się między różnymi zajęciami – podczas przerw, czasem kosztem prowadzonych lekcji, czasem kosztem własnego wypoczynku.²

Nauczycielem – wychowawcą jestem szesnaście lat (z tego siedem lat w szkole podstawowej, a resztę w szkole średniej). Pragnę podzielić się swoimi doświadczeniami zdobytymi w pracy z pierwszą klasą trzyletniego liceum ogólnokształcącego.

W naszej szkole opracowaliśmy (wspólnie z rodzicami i uczniami) „Szkolny Program Wychowawczy”, który wyznacza każdemu pionowi klas cel dominujący. Dla klas pierwszych był on następujący: „Uczniowie pomagają i akceptują siebie, nową szkołę i środowisko”. Na bazie tych wytycznych wychowawcy opracowują „Główne zamierzenia wychowawcze w klasie w roku szkolnym”. Bardzo ważny jest sposób opracowania planu pracy wychowawczej. Warto przeprowadzić wśród uczniów klasy ankietę, opracować je i w pełni uwzględnić propozycje. W ten sposób plan jest jasny, atrakcyjny i akceptowany przez każdego ucznia.

W klasie I a wyznaczaliśmy na rok szkolny 2002/2003 cztery zadania główne: 1) integracja zespołu klasowego, 2) integracja ze szkołą, 3) patologie społeczne, 4) „Ojczyzna duża i mała”.³

Realizując pierwsze zadanie podjęliśmy szereg działań. Bardzo ciekawym i nowym doświadczeniem było „spotkanie integracyjne”. W ostatnim tygodniu sierpnia 2002 roku odbyło się w szkole pierwsze spotkanie uczniów klasy z wychowawcą i pedagogiem szkolnym. Takie zajęcia są bardzo pożyteczne, bowiem uczniowie poznają się poprzez zabawę i pierwszego dnia w szkole nie przeżywają stresu w związku ze spotkaniem z „nową klasą”. Ponadto wyrabiają u młodzieży umiejętność zaprezentowania siebie oraz słuchania wypowiedzi swoich koleżanek i kolegów. Na początku września 2002 roku wybraliśmy samorząd klasowy. Wybory odbyły się w demokratyczny sposób. Uczniowie powierzyli funkcje społeczne osobom wzbudzającym zaufanie.

Uczniowie klasy I a zorganizowali w roku szkolnym 2002/2003 następujące imprezy klasowe: „Wieczorek zapoznawczy”, „Andrzejki”, „Mikołajki”, „Wigilię”, „Walentynki”, „Dzień Kobiet”, „Dzień Chłopa”. Ważne jest pełne uczestnictwo

uczniów klasy w przygotowaniu i przeprowadzeniu imprez. Podczas tych spotkań następowało „zgranie” zespołu klasowego, a ponadto uświadomiono sobie potrzebę właściwego stroju i zachowania się podczas imprez szkolnych. Ponadto zorganizowaliśmy wyjście do Muzeum Zachodnio-Kaszubskiego w Bytowie, dwukrotny wyjazd do Teatru Muzycznego w Gdyni oraz dwudniową wycieczkę na trasie: Bytów – Poznań – Kórnik – Gniezno – Biskupin. Te wyjścia i wyjazdy ukazały uczniom możliwości korzystania z dóbr kultury, a także wkład Polaków do kultury europejskiej. Z ankiet wypełnionych przez uczniów jasno wynika, że wycieczka, (w której brała udział cała klasa) najbardziej pomogła w zintegrowaniu zespołu klasowego.

Na godzinach wychowawczych podejmowaliśmy tematy: 1) Co możemy zrobić, aby klasa była zgrana?, 2) Sztuka bycia sobą, 3) Dyskusja nad problemami wieku dorastania, 4) Sposoby spędzania wolnego czasu, 5) Tolerancja, 6) Jak uczyć się szybko?, 7) Jakie cechy powinien mieć wzorowy uczeń? Niektóre tematy omawiali specjaliści: psycholog, pedagog szkolny, ginekolog.

Podejmując zadanie „integracji ze szkołą” przedstawiłam uczniom „Kalendarz roku szkolnego 2002 / 2003” oraz zapoznałam uczniów z dokumentami i regulaminami obowiązującymi w szkole. Uczniowie klasy I a brali czynny udział w wyborach i pracach samorządu szkolnego. Dzięki tym działaniom uczniowie poznali zasady oceniania, klasyfikowania i promowania i zaczęli w pełni uczestniczyć w „życiu szkoły”.

Trzecie zadanie planu wychowawczego w klasie I a dotyczyło patologii społecznych. Omawialiśmy następujące zagadnienia: 1) przyczyny i skutki sięgania po papierosy, alkohol i narkotyki, 2) stres, 3) anoreksja i bulimia, 4) sekty. Tematy przedstawiali zaproszeni goście: policjant, pielęgniarka, pedagog szkolny oraz ksiądz. Uzmysłowiono uczniom zagrożenia, jakie niesie ze sobą cywilizacja, a także problemy związane z uzależnieniami.

Ważne miejsce w planie pracy wychowawczej w klasie I a zajęły zagadnienia dotyczące „Ojczyzny dużej i małej”. Uczniowie przygotowali montaż poetycko – muzyczny poświęcony kolejnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości oraz uczestniczyli w różnych apelach (m.in. Poświęconemu Konstytucji 3 Maja 1791 roku). Te uroczystości uświadomiły uczniom znaczenie walki Polaków o wolność Ojczyzny, a także rozwijały postawy patriotyczne. Dużo uwagi w pracy wychowawczej poświęcono propagowaniu historii Pomorza, a szczególnie Kaszub. Odbywało się to na lekcjach historii, geografii, godzinach wychowawczych, a także podczas wycieczek po Ziemi Bytowskiej m. in. Do Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie. Bardzo ciekawą formą poznawania historii patronów szkoły – „Bojowników o Wolność i Polskość Ziemi Bytowskiej” – był konkurs wiedzy o patronach szkoły przeprowadzony wśród uczniów klas pierwszych.

W klasie drugiej będą realizować z moimi wychowankami zadania z celem dominującym: „Poznawanie siebie – jaki jestem?”.

PRZYPISY: 1. Nauczyciel – opiekun – wychowawca (tradycje, teraźniejszość, nowe wyzwania) pod redakcją Ryszarda Stankiewicza, Poznań – Zielona Góra 2002, s. 13. 2. Julian Radziejewicz, Funkcja wychowawcy klasy – założenia i rzeczywistość, Warszawa 1981, s. 3. 3. „Główne zamierzenia wychowawcze w klasie I a w Roku Szkolnym 2002 / 2003”.

Zofia Plewka

Miejskie Przedszkole Publiczne nr 10 w Starogardzie Gd.

Zajęcia otwarte dla rodziców w przedszkolu

Zajęcia otwarte to forma umożliwiająca rodzicom obserwowanie swojego dziecka w czasie zabaw i zajęć w gronie rówieśników. Podczas zajęć rodzice mają okazję obserwować prawidłowe sposoby kierowania działalnością dzieci, wyzwalać ich aktywności, jak również ocenić własne dziecko na tle rówieśników.

Zajęcia otwarte są doskonałym uzupełnieniem informacji o pracy nauczyciela. Dzięki tym spotkaniom rodzice mogą w bezpośredni i atrakcyjny sposób poznać wypełniane w przedszkolu zadania i stosowane metody pracy. Jest to doskonały sposób poznawania własnego dziecka, oceniania jego wiadomości, umiejętności i porównania z innymi dziećmi. Bezpośredniego uczestnictwa i doświadczenia tego, co robi i jak robi dziecko, nie zastąpi nawet najpełniejsza informacja nauczyciela.

Prowadzenie zajęć otwartych wymaga od nauczyciela dużych umiejętności pedagogicznych. Zajęcia powinny być interesujące, wyzwalające aktywność dzieci i angażujące rodziców. Ułatwi to rodzicom dokonanie oceny efektów działań własnego dziecka i innych dzieci. Zauważone problemy czy niepowodzenia zmuszą matkę do refleksji. Może to być impuls skłaniający do wyjaśnienia przyczyn i szukania środków zaradczych i większego zainteresowania dzieckiem.

Zajęcia otwarte to bardzo cenna forma podnoszenia kultury pedagogicznej rodziców. Rodzice, którzy sami stwierdzą, że ich dziecko radzi sobie gorzej od kolegów, bardziej się tym przejmują niż wówczas, gdy mówi im o tym nauczycielka. Wtedy też chętniej zwracają się do niej o radę i pomoc.

Poniżej zamieszczam autorski scenariusz zajęć otwartych dla dzieci 6-letnich.

TEMAT: „Wiosenne prace w ogrodzie”

CELE OPERACYJNE: Dziecko umie: ■ wypowiedzieć się pełnym zdaniem, ■ głoskować, ■ przyporządkować napisy do odpowiednich ilustracji, ■ układać zdania z rozsypanki wyrazowej, ■ czytać ze zrozumieniem. Dziecko potrafi: ■ omówić treść obrazka, ■ prawidłowo zbudować zdanie, ■ wybrać prawidłowy tytuł do ilustracji. Dziecko zna: ■ nazwy narzędzi ogrodniczych, ■ nazwy kwiatów wiosennych, ■ treść i melodię piosenek, ■ literę. Dziecko rozumie: ■ treść zdania ułożonego z rozsypanki wyrazowej, ■ potrzebę hodowania roślin.

METODY: ■ werbalna, ■ intelektualna, ■ ruchowa, ■ czynna.

FORMY PRACY: ■ zbiorowa, ■ indywidualna.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: ■ ilustracja „Wiosenne prace w ogrodzie”, ■ napisy wyrazów i zdań, ■ obrazki, ■ rozsypanka wyrazowa, ■ magnetofon, ■ kasetę, ■ klej, ■ nożyczki.

Przebieg zajęcia:

1. Dzieci zapraszają rodziców do wspólnej zabawy ruchowo-muzycznej pt. „Piosenka na powitanie” (Leszek Gęca „Tańce, zabawy i piosenki dla dzieci i rodziców”). Dzieci śpiewają piosenkę z podkładem muzycznym i razem z rodzicami ilustrują ją ruchem wykonując gesty wynikające z tekstu: „Chodźcie wszyscy tu do koła, zabawimy się wesoło. Witamy was wszyscy wraz, na zabawę nadszedł czas. Prawa ręka, lewa ręka, prawa noga, lewa noga, cały tułów oraz głowa. Witamy was”.
2. Rodzice siadają na ławeczce, a dzieci w kręgu na dywanie. Dzieci wypowiadają się na temat ilustracji „Wiosenne prace w ogrodzie”; (kierowanie pytaniami: co się dzieje na obrazku? jaka to pora roku? co robi mama?... itp.).
3. Nadanie tytułu do ilustracji (dzieci czytają tytuły i wybierają właściwy):
 - Wesoła zima
 - Kolorowe pisanki
 - Wiosenne prace w ogrodzie
4. Przyporządkowywanie napisów do odpowiednich ilustracji narzędzi: sekator, grabie, łopata, konewka, motyka, widły.
5. Przyporządkowywanie napisów do odpowiednich ilustracji wiosennych kwiatów: narcyze, tulipany, stokrotki, maki, bratki.
6. Zabawa ruchowa ze śpiewem i muzyką „Niedźwiedź śpi” (dzieci zapraszają rodziców do wspólnej zabawy).
7. Czytanie zdań do ilustracji:
 - Tata ma grabie.
 - Mama ma motykę.
 - Oskar podlewa tulipany i narcyze.
8. Układanie zdań z rozsypanki wyrazowej:
 - Tomek kopie dołki.
 - Na rabatce rosną kwiatki.
9. Praca indywidualna na kartach pracy (zadania dostosowane do umiejętności dzieci):
 - dzieci rysują tyle okienek, ile słyszą głosek w nazwie obrazków, dzieci czytają wyrazy i łączą je z odpowiednim obrazkiem,
 - dzieci czytają zdania i łączą je z odpowiednim obrazkiem,
 - dzieci czytają wyrazy i układają z nich zdanie.

LITERATURA: J. Szczurowska, Współpraca nauczyciela z rodziną warunkiem zintegrowania działań wychowawczych, Edukacja w przedszkolu, Warszawa 1998, Wyd. Dr J. Raabe.

Sprostowanie

W poprzednim numerze „Informatora Oświatowego” mylnie podaliśmy nazwisko i miejsce pracy Autorki artykułu „Dojrzałość szkolna” (s.27). Powinno być: Zofia Plewka, Miejskie Przedszkole Publiczne nr 10 w Starogardzie Gdańskim.

Anna Bonalska

Przedszkole Samorządowe nr 43 w Gdyni

Spotkania rodzinne

Jedną z naturalnych potrzeb każdego dziecka jest ruch oraz kontakt z rodzicami. Niestety dziś rodzice są zabiegani między domem a pracą i coraz mniej mają czasu na wspólną zabawę z dziećmi. Dlatego wyszliśmy z inicjatywą organizowania spotkań rodzinnych. Spotkania takie organizowane są już od wielu lat i odbywają się (dzięki uprzejmości pracowników Akademii Marynarki Wojennej) w wielkiej sali gimnastycznej AMW w Gdyni. Jest to doskonałe miejsce do organizowania imprez sportowych.

Tradycyjnie już co roku zapraszamy rodziców, dzieci i ich rodzeństwo do wspólnej zabawy. Głównym punktem tych spotkań są zawody sportowe, które uwielbiane są zwłaszcza przez dzieci. Również dla rodziców jest to wspaniała okazja do aktywności ruchowej. Wszyscy uczestnicy zmagani sportowych ubrani są w strój gimnastyczny i zaopatrzeni w dobry humor. Po powitaniu, podziale na drużyny i małej rozgrzewce zaczynamy zabawę. Wyszczególniamy w niej trzy główne etapy:

- 1 – Rodzice ćwiczą z dziećmi.
- 2 – Dzieci kontra rodzice.
- 3 – Wspólne zabawy (integracyjne, relaksacyjne, słowno-ruchowe).

Dodatkowe atrakcje tych zawodów to:

- 1 – przeciąganie liny, wspinaczka po linie dla tatusiów,
- 2 – aerobik dla mam,
- 3 – mecz uni-hoka dla dzieci oraz dyskoteka.

Oprócz tego członkowie Rady Rodziców przeprowadzają aukcję prac dzieci, loterię fantową, a także obsługują mały bufet. Trzeba przyznać, iż wszystkim uczestnikom zawody przynoszą wiele frajdy. Rodzice są bardziej otwarci, spontaniczni co pozwala nam ich lepiej poznać, bardziej się do nich zbliżyć. Lepsza komunikacja zaś wpływa na poprawę współpracy z rodzicami, a to z kolei wywiera korzystny wpływ na naszych wychowanków.

Dowodem na to, że warto organizować takie spotkania i je kontynuować jest coraz liczniejszy udział rodziców i dzieci w naszych corocznych spotkaniach.

Antoni Łowiecki

Publiczne Gimnazjum w Przechlewie

Szczęśliwe dzieci rosną w szczęśliwej rodzinie

1. Na szczęście dziecka w rodzinie składa się wszystko, co służy jego rozwojowi, wywołuje w nim pozytywne stany psychiczne i przyczynia się do akceptowania środowiska rodzinnego. Prawidłowy rozwój i wychowanie dziecka zapewniają: atmosfera w domu, więzi rodzinne, współdziałanie, wzajemny szacunek, zrozumienie, upodobania, zainteresowania, postawy rodziców wobec dzieci.

Odpowiedzialni rodzice świadczą na rzecz dziecka, towaryzując jego rozwojowi i kierując nim. Atmosferę domu kształtują stosunki wewnątrzrodzinne, podział ról, koncepcja życia. Dorośli winni okazywać pomoc dzieciom, przygotować je do samodzielnego życia w zmieniających się warunkach społeczno-ekonomicznych. Poglądy rodziców winny iść w parze z ich dążeniami, oczekiwaniami jakie wiążą się z dziećmi. Z domu dzieci powinny wynieść koncepcję życia jako trwałe wyposażenie oraz racjonalne myślenie, odwaga w podejmowaniu decyzji. Rodzice w procesie wychowania dzieci odwołują się do własnych punktów widzenia. Subiektywnie widzą szczęście dziecka, podchodząc emocjonalnie, popełniają błędy i nieprawidłowości w wychowaniu. Emocjonalnie prawidłowy stosunek do dziecka wyraża się w tzw. „mądrej miłości”.

Szczęśliwe dzieciństwo to świadomość dziecka, że dorośli z najbliższego otoczenia darzą je uczuciem. Dzieci odczuwają potrzebę bycia kochanym, jednak bez nadmiaru uczucia które męczy, ogranicza swobodę. Obecnie mówi się, że dzieci są bardziej samodzielne (nie samowolne). Kontakty naturalne, bez przedobrzeń, udziwnień dają najlepsze efekty. Dziecko winno być wdrażane do pomocy i pracy w domu. Ważne jest również odcięcie „pępowiny” jaka łączy dziecko z rodziną, rozluźnienie zależności dziecka od rodziców. Dziecko wchodząc w dorosłość organizuje samodzielnie swoje życie prywatne. Postawy rodziców wobec dzieci nacechowane są ambicjami lub uczuciami. W dobie trudności ekonomicznych rodzice nadmiernie zabiegają o zaspokojenie potrzeb materialnych, które są oprawą życia, rzadziej zaspokajają ich potrzeby psychiczne. Nie da się uchronić dziecka przed kolejami losu ale wyposażone w dyspozycje do przeżywania i doznawania stanów pozytywnych, wybiera postawy sprzyjające szczęśliwemu życiu. Może się nazwać szczęśliwcem to dziecko, które uniknie błędów, zawodów.

Jak świat stary istnieje tzw. „konflikt pokoleń”. Dorośli zapominają, że dzielą ich od dzieci: czas, inne warunki, dążenia, poglądy, potrzeby i ideały. Dzieci kształtują własne postawy i dokonują wyboru własnej drogi życiowej. Wzrastają w określonym społeczeństwie, socjalizują się. Rodzina socjalizuje potomstwo poprzez uczenie wchodzenia w role, wprowadza obyczaje, daje wzorce życiowe. Kształtuje postawy jak: obowiązkowość, uczynność, umiejętność współdziałania, życzliwość. Dołączając kapitał wyniesiony z domu w postaci zasad postępowania, wartości moralnych, dziecko może czuć

się szczęśliwe. I jeśli w wypowiedziach podkreśla, że „zawdzięcza to rodzicom, rodzinie” to jest to naprawdę szczęśliwe dziecko z mocnym trzonem osobowości, życiowym drogowskazem, przygotowane do pełnienia ról. I nawet najtrudniejsze sytuacje społeczne nie zdemoralizują dziecka z takimi zasobami. Jednakże może się zdarzyć że dziecko uczuciowe, rzetelne, o poczuciu godności osobistej może stać się ofiarą niepożądanych, szkodliwych społecznie postaw.

2. Szkoła poszerza i pogłębia proces wychowania. Wychowawcom przypada rola przeciwdziałania szkodliwym postawom, odciąganie od niepożądanych postaw, zachowań, środowisk, grup. Z domu rodzinnego wychodzą też impulsy negatywne, aprobujące postawy i zachowania godne potępienia. Niektórzy młodzi ludzie za szczęśliwe dzieciństwo uważają wolność, przechodzącą w samowolę, przynależność do grupy, paczki, posiadanie zasobów finansowych, niezależność.

Analizując różne czynniki szczęścia, zawsze dochodzi się do postaw życiowych ludzi. Rzutują one na samopoczucie człowieka dorosłego, dostarczają wzorców dla młodego pokolenia. Na teren domu rodzinnego przenosimy wszystko: napięcia, sprawy trudne, gniew, oburzenie, przygnębienie, ból, stres...co wpływa niekorzystnie na atmosferę rodzinną, zakłóca prywatność, nie pozwala na obiektywizm, obniża odporność i zagraża więzom rodzinnym. Pessimizm przygnębia dzieci. Optymizm pozwala na kształtowanie pozytywnej wizji osobowości. Na co dzień optymizm jest mało widoczny. Dlatego też w procesie wychowania należy rozbudzić i rozwijać dyspozycje do przeżywania radości z emocjonalnych powiązań, zamiłowań, osobistych pasji, kochania czegoś lub kogoś.

Pozytywne nastawienie emocjonalne dziecka gwarantuje umiejętność cieszenia się w życiu dorosłym nie tylko z dóbr materialnych, biologicznych ale i psychicznych. Człowiek ma naturalną potrzebę zaspokajania podstawowych potrzeb: bezpieczeństwa, kontaktu z innymi ludźmi, sensu życia, poznawania. Bliskość psychiczna z rodzicami, rodzeństwem rodzi miłość, przyjaźń szacunek, uznanie, solidarność i nadaje sens życiu. Jednakże sens życia każdy tworzy sam według własnego wyobrażenia, możliwości. Rozumne podejście do dziecka, rozważna ingerencja w jego sprawy, ograniczona kontrola poparta miłością, wyzwala w dziecku inicjatywność, aktywność, rozwija zainteresowania i daje radość, której nie można kupić. Mądrością rodziców i pedagogów jest stawianie wymagań stosownie do wieku, uzdolnień – intelektualnych, manualnych, organizatorskich itp.

LITERATURA: 1. Faber A., Mazlish E. 1996r. „Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać żeby dzieci do nas mówiły” Media Rodzina of Poznań 2. Flandrin J.-L. 1998, „Historia rodziny”, Warszawa, Prószyński i S-ka 3. Harris J. R. 2000, „Geny czy wychowanie. Co wyrosnie z naszych dzieci i dlaczego?”, Warszawa: Jacek Santorski & Co Wydawnictwo 4. Przecławski A. 1997r. „Cele i dążenia życiowe młodzieży jako wyraz preferowanych modeli życiowego sukcesu”, Wydawnictwo Żak 5. Szlendak T. 1996r. „Miłość a poczucie więzi w rodzinie. Przeobrażenia więzi rodzinnej w świecie postindustrialnym”, Kultura i Edukacja nr. 26. 6. Ankiety własne autora badające postawy młodzieży gimnazjalnej.

Andrzej Borowski
Renata Komorowska

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Lęborku

Z raportu o stanie zdrowia uczniów

Raport o stanie zdrowia uczniów wzbudził wśród nauczycieli Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Lęborku duże zdziwienie i zainteresowanie. Przedstawiliśmy go na zebraniu rady pedagogicznej 28 maja 2003 roku.

W raporcie uwzględniliśmy dane znajdujące się w kartach zdrowia uczniów z 23 oddziałów (klas): ▪ stan liczebny szkoły – 637 uczniów ▪ całkowita ilość wad zdrowia – 461 tj. 72% stanu liczebnego szkoły ▪ całkowita ilość wad postawy – 222 tj. 35% stanu liczebnego szkoły ▪ całkowita ilość wad wzroku – 124 tj. 19% stanu liczebnego szkoły ▪ całkowita ilość wad innych – 41 w tym 7 ciężkich tj. 6% stanu liczebnego szkoły.

Najwięcej wad stwierdzono w klasie III k – ZSZ specjalność krawiecka: 36 oraz I z – Liceum Profilowane: specjalność zarządzanie informacją: 31.

Największą ilość wad stwierdzono w pionie Liceów Profilowanych – średnio 24 na klasę, następnie wśród uczniów klas Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Młodocianych Pracowników, najmniej zaś w klasach: III, IV i V Liceum Zawodowego i Technikum Mechanicznego.

Wnioski:

- Stwierdziliśmy, że najczęściej występują wady postawy i wady wzroku.
- Uznaliśmy, że należy poprawić bazę i ukierunkować zajęcia wychowania fizycznego na korekcję wad postawy. Związane to powinno być z przygotowaniem właściwych warunków umożliwiających prowadzenie takich zajęć i stworzeniem odpowiednich grup dyspenseryjnych.
- Istnieje konieczność podjęcia wspólnych działań przez nauczycieli, rodziców i władze oświatowe w celu wspólnej walki z tym zjawiskiem.

Materiał opublikowany w całości na prywatnej stronie Andrzeja Borowskiego: www.st-smecz.prv.pl

Iwona Byczke

Szkoła Podstawowa w Łebie

Z warsztatu logopedy

TERAPIA DZIECKA Z NIEDOSŁUCHEM TYPU PRZEWODZENIOWEGO

Maciej – 13 lat, uczeń klasy pierwszej gimnazjum – w wieku 6 lat doznał urazu lewego ucha – perforacja (przebicie) błony bębenkowej. Od tego czasu chłopiec był pod opieką otolaryngologa. W wieku 9 lat, w związku z powtarzającymi się stanami zapalnymi oraz pogorszeniem się słuchu lewego ucha: 30 – 45 dB (niedosłuch typu przewodzeniowego: przewlekłe zapalenie ucha środkowego oraz rozerwanie ciągłości błony bębenkowej i łańcucha kosteczek), chłopiec został poddany zabiegowi chirurgicznemu.

Charakterystyczne cechy niedosłuchu typu przewodzeniowego:

- płaska krzywa, lepiej słyszy wysokie częstotliwości,
- niedosłuch nie przekracza 70 dB,
- nie jest uszkodzony ślimak,
- zrozumiałość osiąga 100%,
- znaczna dynamika słyszenia,
- lepsze słyszenie w hałasie,
- znaczna poprawa po zaaparowaniu,
- próg słyszenia kostnego w normie,
- podstawowa zasada: leczenie chirurgiczne.

W trakcie operacji wykryto perlaka, który zniszczył ucho środkowe (błonę bębenkową z kosteczkami słuchowymi). Dokonano autoprzeszczepu błony i odbudowania kosteczek słuchowych – część z autoprzeszczepu i proteza. Operacja zakończyła się pomyślnie, nastąpił zysk słuchu do 20 dB (słuch socjalnie wydolny). Pół roku po operacji chłopiec zaczął ponownie tracić słuch (od 50 do 70dB) w lewym uchu. Przeszedł drugą operację usunięcia perlaka i odbudowania uszkodzonych kosteczek słuchowych. Wynikiem leczenia był zysk słuchu do 20dB.

Po raz kolejny Maciek trafił do szpitala w wieku 11 lat. Tym razem przeprowadzono resekcję całkowitą, która ma przygotować do tego, aby po okresie dojrzewania odtworzyć ucho środkowe. Zostało zachowane przewodnictwo kostne i chłopiec ponownie odzyskał słuch w lewym uchu do 20 dB. W tej chwili Maciek czuje się dobrze. Minęły bóle głowy, które odczuwał przed operacją i charakterystyczny odór z ust, który prawdopodobnie był sygnałem odradzającego się perlaka.

W wieku 10 lat (przed drugą operacją) w związku z nasilającymi się trudnościami w nauce czytania i pisania, Maciek był badany w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 3 w Gdyni.

- Wynik badania psychologicznego wykazał:
- rozwój harmonijny,
 - wysoki poziom inteligencji ogólnej,
 - szybkie tempo uczenia się,
 - sprawnie przebiegające procesy rozumowania na materiale liczbowym, konstrukcyjnym i manipulacyjnym.

Wykazano występowanie sprzężonych deficytów parcjalnych w obrębie analizatorów:

- wzrokowego i słuchowego,
- **istotne zakłócenie koncentracji słuchowej,**
- obniżona trwałość pamięci wzrokowej struktur graficznych,
- trudności w czytaniu i pisaniu mają jednoznacznie tło dyslektyczne.

Wskazania:

- 1) Niezbędna jest intensywna terapia pedagogiczna.
- 2) Ocenianie procesu głośnego czytania powinno odbywać się na wcześniej wskazanym tekście.
- 3) Błędy ortograficzne nie mogą dyskwalifikować wszelkich prób pisania i należy je traktować indywidualnie mając na względzie ich tło dyslektyczne.
- 4) **Przy dyktowaniu wymaga częstego powtarzania tekstu ze względu na utrudnioną koncentrację słuchową.**

Badanie pedagogiczne przeprowadzono pod kątem oceny poziomu funkcjonowania analizatora słuchowego.

Badanie wykazało:

- niskie tempo czytania,
- dobre rozumienie samodzielnie czytanego tekstu,
- **synteza i analiza słuchowa obniżona w zakresie wyrazów wielosylabowych,**
- **niewielki słuch fonemowy,**
- pamięć werbalna fonologiczna poniżej przeciętnej dla wieku,
- liczne błędy zarówno w pisaniu ze słuchu jak i z pamięci.

Wnioski:

- 1) Przyczyną trudności w nauce czytania i pisania jest dysleksja rozwojowa.
- 2) Wskazane złagodzenie oceny za poprawność ortograficzną.
- 3) Uwzględnienie specyficznych trudności dyslektycznych we wszystkich przedmiotach.
- 4) Chłopiec powinien mieć więcej czasu na wykonanie prac w oparciu o podręcznik.
- 5) Wskazany udział w zajęciach korekcyjno – kompensacyjnych.

Po zapoznaniu się z sytuacją chłopca rozpoczęłam re-edukację. Ćwiczenia odbywały się trzy razy w tygodniu po 45 minut (przez dwa lata, trzeci rok – 2 razy w tygodniu). W czasie pierwszych zajęć stwierdziłam, że Maciek ma szeroki zakres wiadomości ogólnych i bogaty słownik. W kontakcie chłopiec był rzeczowy. Jego zachowanie było spokojne, ale wysoka motywacja wpływała na wzrost napięcia emocjonalnego, które nasilało się przy głośnym czytaniu.

Zauważono specyficzne trudności w czytaniu:

- głośne czytanie niepewne i „wymęczone”,
- częste błędy w czytaniu: pomijanie i zniekształcanie wyrazów,

- odczytywanie pierwszej litery lub sylaby i domyślanie się wyrazu w oparciu o kontekst treściowy,
- pomijanie interpunkcji,
- niewłaściwa intonacja.

Stwierdzono specyficzne błędy w pisaniu:

- praca pisemna na niskim poziomie graficznym i estetycznym,
- dodawanie, pomijanie lub niewłaściwe umieszczanie liter,
- błędy w stosowaniu interpunkcji,
- liczne błędy ortograficzne.

Charakterystyczna była niekonsekwencja w zakresie poprawności pisowni.

CELE TERAPII:

Objęcie dziecka kompleksowym oddziaływaniem:

- 1) korekcyjnym – ćwiczenie zaburzonych funkcji,
- 2) kompensacyjnym – ćwiczenie funkcji nie zaburzonych, tak aby stały się wsparciem dla funkcji zaburzonych lub aby mogły je w razie potrzeby zastąpić.

PROGRAM TERAPII:

- **ćwiczenia słuchowe: percepcji i słuchu fonemowego** (percepcja -uświadomiona reakcja na bodziec zewnętrzny, postrzeżenie);
- **ćwiczenia przestankowania słuchowego** tj. operacji głosowej, której zadaniem jest zwracanie uwagi na znaki przestankowe tak, aby czytany tekst był dla słuchacza w pełni komunikatywny i jednoznaczny;
- zmniejszenie napięcia emocjonalnego, które towarzyszy czytaniu;
- usprawnianie analizatora wzrokowego,
- kształtowanie wrażliwości ortograficznej.

W terapii dzieci dyslektycznych ważne jest uczenie polisensoryczne (za M. Bogdanowicz), czyli uczenie z zaangażowaniem wielu zmysłów naraz: słuch, wzrok, dotyk, kinestezja (palce, mięśnie). Nauczanie wielozmysłowe angażuje wszystkie ścieżki prowadzące informacje do mózgu. Dzięki temu dziecko jest w stanie wykorzystać te zmysły, które są jego mocną stroną jednocześnie ćwicząc i rozwijając te, które są słabsze.

Terapia trwała dwa i pół roku. Podstawą zajęć była karta pracy, którą przygotowano na każde zajęcie. Zawierała ona obok ćwiczeń ortograficznych, materiał gramatyczny, leksykalny i frazeologiczny.

W terapii wykorzystano programy komputerowe:

- „Bolek i Lolek na tropie Zaginionej Księgi Ortografii” (AIDEM MEDIA, Gdańsk):
- 14 zabaw, które ćwiczą poprawną pisownię;
- **ćwiczenia słuchowe: percepcji i słuchu fonemowego**,
- „Ortograficzny młyn”, gdzie można poprawić wyrazy błędnie napisane podczas rozwiązywania zadań.
- „Szkoła Koziołka Matołka – Koziołek Wynalazca” (AIDEM MEDIA, Gdańsk):

- zadania ćwiczące refleks, pamięć, spostrzegawczość, **pamięć słuchową** i logiczne myślenie;
- quiz wiedzy ogólnej obejmujący takie zagadnienia jak: ortografia, świat zwierząt i roślin, geografia, sport, język angielski.
- „Multimedialny świat Jana Brzechwy” (Young Digital Poland, Gdańsk):
- zbiór 25 wierszy Jana Brzechwy,
- słuchanie tekstów z podglądem: **ćwiczenie percepcji i słuchu fonemowego**,
- **ćwiczenia przestankowania słuchowego**: samodzielne czytanie wierszy lub ich fragmentów w tempie dopasowanym do możliwości ucznia,
- zabawy ćwiczące spostrzegawczość: odnajdowanie różnic w prezentowanych obrazkach oraz układanie puzzli z wyborem skali trudności.
- „Dyktando” (Z i P Soft s.c., Gliwice):
- ciekawe teksty o różnym poziomie trudności,
- dopasowanie tempa dyktanda do możliwości ucznia,
- **ćwiczenie percepcji słuchowej**,
- algorytm sprawdzania poprawności dyktanda, wyróżnienie błędów ortograficznych, interpunkcyjnych i tzw. literówek, spowodowanych brakiem biegłości w obsłudze komputera.
- „Dyslektyk”:
- usprawnianie analizatora wzrokowego: uzupełnianie wyrazów brakującymi literami „ó” lub „u”, „ż” lub „rz” itp.,
- **ćwiczenia percepcji i pamięci słuchowej**: wstawianie odpowiedniej litery po usłyszeniu wyrazów bez wzoru graficznego,
- ćwiczenie spostrzegawczości i refleksu,
- kontrolowanie na bieżąco swoich osiągnięć.
- „Dyktando w praktyce” cz. I (ALBION MULTIMEDIA, Wrocław):
- możliwość wyboru materiału ortograficznego do ćwiczeń,
- wybór opcji dyktanda: czasu napisania poszczególnych zdań (np. 60s, 40s, bez limitu);
- podpowiedzi w trakcie wykonywanych zadań, które odwołują się do zasad ortograficznych;
- słownik pojęć mitologicznych,
- ćwiczenie pamięci wzrokowej,
- **ćwiczenie percepcji i pamięci słuchowej**.

Maciek przez dwa i pół roku trwającej terapii zrobił duże postępy, świadczą o tym m.in. wyniki sprawdzianu kompetencji uczniów klas szóstych (na 40 możliwych Maciek uzyskał 34 punkty).

Na takie efekty miały wpływ m. in.:

- wysoki poziom inteligencji chłopca,
- stan psychiczny dziecka: zrównoważenie emocjonalne,
- systematyczna terapia,
- oddziaływanie środowiska domowego: zycliwy stosunek, zrozumienie jego problemów, stawianie mu wymagań na miarę jego możliwości.

Władysław Dziekoński

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Człuchowie

Muzyka a rozwój dziecka upośledzonego

Celem nauczania muzyki jest: ■ pobudzanie wszechstronnego rozwoju uczniów, ■ rozbudzanie twórczej postawy wobec siebie i świata, ■ rozwijanie wrażliwości muzycznej, ■ rozwijanie zainteresowań i uzdolnień muzycznych, ■ przygotowanie do świadomego i refleksyjnego odbioru dzieł muzyki dawnej i współczesnej, ■ rozśpiewanie i nauczenie określonego zasobu pieśni, ■ stwarzanie możliwości do własnych wypowiedzi realizowanych za pomocą różnorodnych środków artystycznych, ■ wyposażenie dziecka w niezbędne umiejętności i wiedzę muzyczną, ■ rozwijanie postaw patriotycznych związanych z tożsamością kultury narodowej i regionalnej, ■ przygotowanie uczniów do aktywnego i twórczego uczestnictwa w kulturze, § wpływanie przez muzykę na postawy, obyczaje i kulturę uczniów oraz atmosferę ich wzajemnego współżycia.

Przedmiot „Muzyka” przygotowuje ucznia do kontaktu z dziełami sztuki i ich odbioru, ukierunkowuje jego działania twórcze, pomaga z zrozumieniem i przeżywaniu świata dźwięków, rytmu oraz ruchu. Poprzez muzykę uczeń poznaje wartości kulturowe regionu, w którym mieszka, utożsamia się z nim, rozwija postawy patriotyczne oraz aktywizuje wrażliwość i wyobraźnię. Muzyka przyczynia się do lepszego poznania przez uczniów otaczającej ich rzeczywistości, otwiera psychikę dziecka na wrażenia słuchowe, prowokuje do marzeń i skupiania uwagi. Zajęcia muzyczne zacieśniają też więź z rodziną, dzięki której dziecko wzrasta w atmosferze poszanowania wartości i tradycji. Muzyka jest też ważnym elementem procesu rewalidacyjnego, sprzyja ogólnemu rozwojowi uczniów, ich integracji, usprawnianiu funkcji psychicznych i fizycznych, a także łagodzeniu napięcia u dzieci nadpobudliwych, a pobudzaniu do działania dzieci apatycznych.

Realizując cele nauczania muzyki konieczne jest jednocześnie oddziaływanie następujących form przedmiotu: ■ śpiewu, ■ gry na instrumentach, ■ słuchania dzieł muzycznych, ■ rozwijania twórczości, ■ zdobywania wiedzy o twórcach, wiadomości z zakresu muzyki potrzebnych do jej zrozumienia i uprawiania.

Znamienną cechą osobowości dziecka upośledzonego umysłowo jest to, że przy poważnych brakach w procesach myślowych może mieć ono stosunkowo duże uzdolnienia muzyczne. U wielu uczniów daje się zauważyć dobry słuch muzyczny, głos, pamięć muzyczną oraz poczucie tonalne i rytmiczne. Krystyna Mrugańska stwierdza, że „... rozsiew uzdolnień muzycznych jest taki sam zarówno wśród upośledzonych, jak i u normalnych pod względem intelektualnym ludzi. Jest także sprawą niewątpliwą, że prawie wszyscy upośledzeni niezależnie od posiadanych specjalnych wrodzonych dyspozycji muzycznych są wrażliwi na muzykę jako na silnie działający zespół bodźców polisensorycznych. Bodźce te wywołują reakcje niezależnie od stopnia świadomości i wiedzy o muzyce, szczególnie są to reakcje motoryczne i mniej

lub bardziej określone reakcje emocjonalne. Zajęcia z muzyką silnie pobudzają i porządkują reakcje, ożywiają emocjonalnie wnosząc element radości i zainteresowania, wpływają terapeutycznie na wszystkie funkcje psychiczne i na motorykę, podnoszą wiarę we własne siły, dają satysfakcję, są bodźcem do dalszych wysiłków, uspołecniają przez udział w zbiorowym reprodukowaniu i tworzeniu muzyki. Dla dziecka upośledzonego zajęcia z muzyki mogą być szansą przełamania barier odgradzających je od świata. Zajęcia te stworzą sprzyjające warunki dla innych, specjalistycznych oddziaływań rehabilitacyjnych”¹.

Stefan Szuman podkreśla, że „... nie można badać ani uzdolnień, ani muzykalności nie rozwijając ich i wyrokować o nich tylko na podstawie zadatków. Okazuje się bowiem, że rozwijając się one mogą tylko w toku działalności muzycznej, i wówczas rozwój ten jest bardzo intensywny”².

Przedmiot „Muzyka” w szkole specjalnej ma za zadanie rozwijanie tych zdolności. Przez aktywny udział w różnorodnych formach zajęć muzycznych, dzieci zdobywają podstawowe wiadomości i umiejętności z zakresu muzyki, rozwijają swoje uzdolnienia i zainteresowania muzyczne.

Jedną z najbardziej lubianych form wychowania muzycznego jest śpiew. „Jednym z pierwszych kontaktów dziecka z muzyką jest jego własny śpiew, a najprostszą formą muzyczną – piosenka. Wykonywana własnym, żywym instrumentem, bliska ekspresji mowy, daje możliwość bezpośredniego przekazania bogatej skali emocji, jest naturalnym sposobem zbliżenia dziecka do muzyki. Zainteresowania dziecka łączą się zawsze z tekstem, z akcją. Piosenka, w której muzyka współdziała z tekstem, jest przez dzieci darzona zainteresowaniem. od niej często zaczyna się zauważanie wartości wyłącznie muzycznych”³. Śpiew rozwija mowę dziecka, pomaga w korekcji nieprawidłowej mowy. Uspokaja dzieci nadpobudliwe, uaktywnia dzieci apatyczne, stwarza atmosferę radości, służy do wyrażania przeżyć, zachęca do działania, budzi wrażliwość na piękno muzyki, wyrabia zamiłowanie do słuchania, przyzwyczajają do kulturalnego spędzania wolnego czasu. Ja zwróciłem szczególnie uwagę na śpiew, ponieważ jest to wyjątkowo lubiana forma przez dzieci.

Nauczanie muzyki w szkole specjalnej ma niezwykle korzystne znaczenie dydaktyczno-wychowawczo-terapeutyczne. Mając to na uwadze, powinniśmy świadomie realizować jego cele, gdyż ma to znaczenie dla ogólnej kondycji psychofizycznej, a także dla różnego typu zdolności i umiejętności, zarówno tych specyficznych, jak i ogólnych.

Niestety w tradycyjnym systemie edukacyjnym muzykę zepchnięto na daleki plan, a liczba przeznaczonych na te zajęcia godzin jest okrojona i nie w pełni wykorzystana. Czy będąc świadomi tego, jak wielki i pozytywny wpływ na szeroko pojęty rozwój dziecka (nie tylko upośledzonego) ma muzyka, nie należałoby się zastanowić, czy w obecnie funkcjonującym systemie nie tracimy zbyt wiele, zmniejszając możliwości wszechstronnego rozwoju młodego pokolenia?

PRZYPISY: 1. K. Mrugańska: *Wychowanie muzyczne w szkole specjalnej dla dzieci umysłowo upośledzonych*. „Wychowanie Muzyczne w Szkole” nr 1/1972. 2. S. Szuman: *O sztuce i wychowaniu estetycznym*. Warszawa 1963, PZWS. 3. M. Przychodzińska-Kaciczak: *Muzyka i wychowanie*. Warszawa 1969, Nasza Księgarnia.

Jadwiga Zwolan

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Słupsku

Ćwiczenia usprawniające narządy mowy

Sprawnie funkcjonujące narządy artykulacyjne warunkują prawidłową wymowę głosek. Dlatego tak niezmiernie ważne są ćwiczenia usprawniające pracę warg, języka, podniebienia miękkiego czy policzków. Systematyczne wykonywanie takich ćwiczeń pomaga usuwać niektóre wady wymowy, przyczynia się do poprawy wyrazistości i płynności wypowiedzi.

Proponowane zestawy ćwiczeń „buzi i języka” mogą stać się pomocne w pracy nauczycieli przy realizacji zadań programowych wychowania przedszkolnego z zakresu rozwoju mowy. Gimnastyka narządów mowy jest dość nużąca i mało atrakcyjna. Dlatego ćwiczenia takie powinny być realizowane w sposób zabawowy, inaczej szybko dzieci znudzą. Stąd pomysł na prowadzenie ich w formie opowiadki, zilustrowanie jakąś wesołą historyjką, rymowaną.

Bajki pobudzają wyobraźnię i pozwalają oderwać się od rzeczywistości. Dziecku wydaje się, że przez chwilę znajduje się gdzie indziej. A tymczasem wykonuje niełatwe nieraz ćwiczenia.

Pamiętajmy również, że myślenie dziecka w wieku przedszkolnym to myślenie konkretno - obrazowe. Starajmy się urozmaicić dziecku pokaz. Może to być kukielka, zabawka, obrazki, tematycznie związane z daną „bajką”. Po zabawie należy dzieci pochwalić i zachęcić do dalszych ćwiczeń podnoszących sprawność narządów mowy.

„Przywitajmy nasze policzki, wargi i języki” – ćwiczenia usprawniające

Przywitajmy najpierw nasze **policzki**:

- delikatnie szczypiemy palcami oba policzki,
- pompujemy „balony” i wybuch,
- jeden policzek pompujemy, drugi odpoczywa.

Policzki są już gotowe do działania. Teraz **wargi**. Wargi też chcą się z nami bawić:

- „zagramy” palcem na wargach, słycać burczenie;
- parskamy jak koń,
- teraz delikatnie je pociągamy (odciąganie palcem wargi górnej i dolnej),
- mocno napinamy wargi, jakby coś je naciskało;
- zakładamy wargę górną na dolną i dolną na górną, obie są bardzo ważne.

A **język**, ten to ma dopiero dużo roboty, przywitajmy go ochocho:

- szybko machamy językiem (przy otwartych ustach),

- teraz język jest uwięziony w buzi i próbuje się wydostać (napinanie czubkiem języka w policzki i wargi, usta zamknięte);
 - język wydostał się na zewnątrz i pokazuje jaki jest długi,
 - próbuje podciągnąć się do nosa,
 - rozkręcił się i wiruje dookoła,
 - raz się chowa, by znów się ukazać.
- Prawdziwy z niego figlarz ! Prawda ?!

„Nasz języczek” – ćwiczenia usprawniające język

Nasz języczek, gdy nie chory do zabawy jest wciąż skory.

To wyciąga się, to chowa,

(kilkakrotne wyciąganie i chowanie języka, usta szeroko otwarte)

aby lepsza była twa wymowa.

Podskakuje jak piłeczka

(kłąskanie językiem)

lub się skręca jak rureczka.

(wykonanie rurki z wysuniętego języka)

To znów szybko kółka kręci,

(ruchy koliste wysuniętym językiem, w obie strony)

on tak może bez pamięci !

Przeskakuje tu i tam.

(usta zamknięte, czubek języka wypycha policzki)

Czy podoba się to wam ?

To się spłaszcza, to znów zwęża,

(wysuwanie szerokiego i wąskiego języka, usta otwarte szeroko)

przypomina złego węża.

W lewo skok i w prawo skok,

(kilkakrotne przesuwanie językiem w kierunku kącików ust)

z warg zlizuje gęsty sok.

(oblizywanie wargi górnej i dolnej napiętym językiem)

Spojrzy w górę, spojrzy w dół,

(dotykanie do nosa i do brody)

aby nagle zgiąć się w pół.

(usta otwarte, język unosimy do podniebienia)

Teraz nasze zęby liczy.

(usta otwarte, czubek języka dotyka górnych zębów)

Jak ten język pięknie ćwiczy !

Co pokaże jeszcze nam ?...

Może ty wymyślisz sam ?...

„Język akrobata” – ćwiczenia języka

Nasz język to taki śmieszny stworek, co mieszka w każdej buzi.

Jest on bardzo ruchliwy i chętny do zabawy. Lubi wykonywać różne sztuczki. Czy chcecie pobawić się z językiem ?

Na początku przywitajmy swoje języki *(kilka szybkich ruchów języka, wyciągamy z jamy ustnej i chowamy)*. Sprawdzimy, kto ma długi język *(język na brode)*. Teraz język będzie wspinał się po linie, to dość trudna sztuczka *(język kierujemy do nosa)*. Bardzo dobrze, język sam sobie bije brawo *(kłąskanie językiem)*. Teraz język robi przewroty *(usta szeroko otwar-*

te – zwiijamy język w kierunku gardła i rozwijamy, kilka razy). Brawa dla języka (kląskanie). Lubicie kręcić się na karuzeli, język też (buzia otwarta, zataczamy koła językiem, w obie strony; kilka razy). Język lubi również huścić się na huśtawce, raz w górę, raz w dół (usta otwarte, czubek języka dotyka górnych i dolnych dziąseł, za zębami) oraz w prawo i w lewo (przesuwamy język do kącików ust). Świetna zabawa, brawo (kląskanie). Pożegnamy już nasze języki (szybkie ruchy języka). Do zobaczenia następnym razem.

„Rysowanie wargami i językiem”

Jeśli chcemy wyraźnie mówić, musimy zadbać, aby nasz język i wargi, które służą do mówienia, były sprawne. Dlatego należy często je ćwiczyć. Proponuję wam zabawę w „rysowanie” językiem i wargami.

Narysuj koło wargami (wargi wysunięte do przodu, w „dzióbek”, wykonują ruchy koliste) i językiem (język kreśli koła – usta otwarte), w obie strony. Narysuj kreskę poziomą wargami (wargi ściągnięte w „dzióbek” przesuwają się w prawo i w lewo) i pionową (wargi ściągnięte w „dzióbek” w górę i w dół). Narysuj językiem kreskę poziomą (język przesuwa się w prawo w lewo, do kącików ust) i kreskę pionową (język napięty przesuwa się w kierunku brody i nosa). Narysuj minę smutną (wargi dolna zakrywa wargę górną) i minę wesołą (usta zamknięte – uśmiech). Ćwiczenie te wykonać 3 x naprzemiennie. Na pożegnanie wyślij buziaka (wargi wysunięte do przodu).

„Baba w buzi” – ćwiczenia usprawniające język

Pewnego dnia Baba, która mieszka w każdej buzi, robiła wielkie porządki. Najpierw umyła dokładnie ściany (język po policzkach od wewnątrz), potem sufit (język po odniebieniu).

Podłoga też była bardzo brudna, więc umyła ją bardzo dokładnie (język w kierunku dolnych dziąseł). Okna (zęby) też umyła najpierw wewnątrz, potem zewnątrz (usta otwarte szeroko, język wyciera górne i dolne zęby). Część okien była otwarta (szpary), ich nie myła. Potem umyła schody w przedsionku (język w stronę dolnej wargi i wysuwa na brodę). Komin też musiał zostać wyczyszczony (język wysuwa w kierunku wargi górnej aż do nosa). Na koniec wytrzepta dywan (wyciąga język i nim potrasa). W ten sposób dom został wysprzątny.

„Języczek wędrowniczek” – ćwiczenia języka¹

Język wybrał się na wycieczkę do lasu. Pojechał tam na koniku (mlaskanie językiem, naśladowanie konia). Na łące stanął i zostawił konia, konik parsknął (parskanie wargami). Następnie rozejrzał się dookoła (język ruchem okrężnym oblizuje wargi: górną i dolną). Potem wszedł do lasu (język chowamy w głąb jamy ustnej). Przeszedł las wzdłuż (język przesuwamy po podniebieniu w stronę jamy gardłowej, usta szeroko otwarte) i wszedł (przesuwamy językiem za zębami górnymi i dolnymi). A wtedy już przedarł się przez gęstwiny krzewów i drzew (język przeciskamy przez zaciśnięte zęby dolne i górne). Zauważył, że zrobiło się ciemno. Rozejrzał się w prawo i w lewo, spozjrzał w górę i w dół (język przesuwamy z jednego końca

ust do drugiego – od ucha do ucha, potem sięgamy nim do nosa i brody – ćwiczenie powtórzyć kilka razy). Wsiadł na konia i pojechał do domu (kląskanie językiem).

„Śmieszny clown” – ćwiczenia warg i języka

Co najbardziej lubicie w cyrku? /dzieci wymieniają, co lubią/ A kto w cyrku nas zawsze rozbawi?

To clown w śmiesznym przebraniu.

Spróbujemy też naśladować clowna.

Clown wita nas uśmiechem (rozciąganie ust na boki, wargi złączone) i wysyła buziaczki (usta wypięte do przodu – „całusek”), jeszcze raz to robi (powtórzenie ćwiczeń).

A teraz clown uśmiecha się jedną stroną buzi (uśmiech jednostronny; wargi zwarte), raz w prawo, raz w lewo. Kto potrafi tak, jak clown?...Pompujemy policzki, clown robi się gruby.

Kto z was ma dłuższy język od clowna (język wysunięty na brodę). Kto potrafi unieść język do nosa?

Spróbujemy zrobić zajęczy pyszczek (wciąganie policzków do jamy ustnej). Niestety clownowi nie udało się tego zrobić, bardzo się zasmucił. Clown ma smutną minę (wargę górną zakładamy na dolną), rozweselcie clowna (uśmiech, zęby widoczne).

Gdy clown trochę poćwicz, następnym razem wykona to ćwiczenie.

„Czary – mary” z rurką – ćwiczenia oddechowe i ćwiczenia warg /każde dziecko dostaje plastikową słomkę oraz małą kulkę z waty/

Proponuję wam dziś zabawę w czarodzieja. Ta rurka służy do picia, ale dziś nie będziemy przez nią pić. Posłuchajcie nam do zabawy.

1. ćwiczenia oddechowe!
 - dmuchanie przez rurkę na dłoń,
 - dmuchanie na watkę umieszczoną na dłoni.
 - podnoszenie watki za pomocą rurki /wciągamy powietrze/ przenoszenie jej z miejsca na miejsce,
 - dmuchanie na rurkę „gwizdek” /usta wysunięte do przodu/,
 - dmuchanie na rurkę, otwór zatykamy palcem „pykanie”.
2. ćwiczenia warg:
 - umieszczenie rurki między wargami, wargi ścisną rurkę;
 - umieszczenie rurki pod górną wargą, „wąsy” /warga górna przytrzymuje rurkę/.
3. ćwiczenia języka:
 - język tworzy „rulonik”, rurka umieszczona wewnątrz rulonika, wciągamy powietrze /pojawia się uczucie zimna na języku/.

„Na łące” – zabawa ortofoniczna – onomatopeje

Wyobraźcie sobie, że jesteście na łące. Jest piękny, letni dzień. Gdy wsłuchacie się dobrze, możecie zaraz usłyszeć odgłosy mieszkańców tej łąki /nauczycielka pokazuje dzieciom obrazki zwierząt oraz dokładnie demonstruje układ ust, zębów i języka, dzieci naśladowają/.

- oto świeższ rozpoczął swój koncert, słycać cyk, cyk, cyk...c...c...c... (usta rozciągnięte, zęby zwarte, widoczne, język schowany za zębami);
- żaby również koncertują: kum...kum... kum... rech...rech... rech...;
- z oddali rozlega się bzykanie pszczoły: bzzz... bzzz... zzzzzz...(układ jak do c);
- wśród traw groźnie syczy wąż: sss...sss...sss (układ j/w).

„Głodne misie” – ćwiczenia języka /maskotka – miś/
Pewnego razu dwa głodne misie znalazły dzbanek miodu. Już na sam widok ślinka im pociekła z pyszczków (*przeciskanie języka przez zaciśnięta zęby – drapanie języka zębami*). Misie zaczęły szybko zlizywać miodek językiem (*szybkie ruchy wyciągniętego do przodu języka*). Gdy się najadły, oblizywały oblepione miodem pyszczki (*usta otwarte język przesuwają się w prawo i w lewo do kącików ust oraz dookoła wargi górnej i dolnej*). Potem mlaskały (*naśladowanie mlaskania*). Gdy się najadły zachciało im się spać, głośno zaczęły ziewać (*usta szeroko otwarte naśladowują ziewanie*). Zасыpiając mrucały mmr...mmr...mmr. W lesie słycać było ich pochrapywanie (*chrapanie na wydechu*).

„Kotek” – ćwiczenia usprawniające narządy mowy (wersj J. Tuwima i maskotka) – grupa dzieci młodszych

Miauczy kotek: miau ...
Coś ty kotku, miał ?
Miałem ja miseczkę mleczka,
teraz pusta jest miseczka,
a jeszcze bym chciał !

Ćwiczenia języka – naśladowanie jak kotek pije mleko: dłonie ułożyć w miseczkę, język wysuwa się do przodu /3x/. Po wypiciu mleka kotki oblizują swoje pyszczki /buzia otwarta, czubek języka oblizuje wargi, górna i dolna /oraz oblizują się pod nosem / ruchy języka w kierunku nosa – 3x/ .

Wzdycha kotek: o...
Co ci, kotku, co?
Śniła mi się wielka rzeka,
wielka rzeka pełna mleka,
aż po samo dno !

Kotek śpi i mruży: mmr...mmr...mmr..., kotek budzi się i ziewa /naśladowanie ziewania/, kotek wzdycha /głęboki wdech i wydech – mmmmm.../.

Pisnął kotek: pii...
Pij, koteczku, pij!
Skulił ogon, zmrużył ślupie,
śpi i we śnie mleczko chlipie,
bo znów mu się śni!

Naśladowanie językiem chlipania /mlaskanie językiem/, piszczy kotek: pii...pii...pii, miauczy: miau...miau...miau...

PRZYPIS: 1 Jest to modyfikacja ćwiczenia proponowanego przez E. Sachajską *Uczymy się poprawnej wymowy* Warszawa WSiP 199

Alicja Stawikowska

Szkoła Podstawowa nr 1 w Starogardzie Gd.

Trudności uczniów młodszych w pisemnym wypowiedzianiu się

Dzieci rozpoczynające naukę w szkole podstawowej uczą się komunikować własne myśli i uczucia w słowie mówionym i pisanym w określonych programem formach wypowiedzi. W klasach początkowych program przewiduje przygotowanie uczniów do opowiadania, opisu, sprawozdania, a ponadto uwzględnia takie formy użytkowe jak: listy, życzenia, zawiadomienia i zaproszenia. Uczniowie muszą poznać nazwy, pewne własności i cechy charakterystyczne tych wypowiedzi. Właściwa nauka wypowiedzianiu się w formie pisemnej rozpoczyna się dopiero w klasie drugiej. Poszczególne formy wypowiedzi uczniów pojawiają się w klasach drugich i trzecich kolejno, zgodnie z zasadą stopniowania trudności.

Najłatwiejsza z form, opowiadanie, pojawia się najwcześniej, bo już w klasie drugiej. W klasie tej opowiadanie układa się jeszcze wspólnie, natomiast w klasie trzeciej wypowiedź ta występuje już jako całkowicie samodzielna. Trudniejszą formą wypowiedzi jest opis. Uczniowie kończący klasę trzecią powinni posiadać umiejętność samodzielnego redagowania i zapisywania opisów przedmiotów. Natomiast w klasie drugiej ma miejsce zbiorowe opisywanie przedmiotów oraz przygotowanie do opisu właściwego, polegające na wspólnym układaniu i zapisywaniu zdań o przedmiocie. W klasie drugiej przygotowuje się również uczniów do wypowiedzi w formie sprawozdania. Ma to być zbiorowe układanie i zapisywanie wypowiedzi wielozdaniowych np. na temat wycieczek. W klasie trzeciej zaś zaleca się zbiorowe układanie i pisanie sprawozdań z niektórych uroczystości szkolnych i wycieczek. Swoistymi formami wypowiedzi są pisma użytkowe. Już w klasie pierwszej dzieci piszą listy. Początek pracy nad listem obejmuje pracę zbiorową dzieci pod kierunkiem nauczyciela. Przeróżne okoliczności sprawiają, że często już w klasie pierwszej i drugiej uczniowie redagują zaproszenia i zawiadomienia.

Najpowszechniejszą formą wypowiedzianiu się uczniów klas młodszych jest opowiadanie. Według J. Kulpy i R. Więckowskiego „*istotą opowiadania stanowi akcja, czyli zespół wydarzeń, które następują po sobie w pewnej kolejności czasowej i które pozostają do siebie w stosunku przyczynowo-skutkowym. Opowiadanie przedstawia działanie, przebieg czynności i zdarzeń z zachowaniem ich następstwa, chronologii, z uwzględnieniem związków zachodzących między nimi*”¹.

Opowiadanie nie może być ani rozwlekłe, ani zbyt krótkie, jego bowiem zasadniczą właściwością powinny stanowić: żywość, tempo, barwność. Akcja opowiadania niekoniecznie musi być zgodna z przebiegiem rzeczywistych zdarzeń, mogą występować także zdarzenia fantazyjne. Opowiadanie zwykle ma formę trójczłonową: wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Cechą charakterystyczną tej wypowiedzi jest duża liczba występujących w nim czasowników, najczęściej w czasie przeszłym. Konstruowanie opowiadania sprawia dzieciom dużą trudność.

Do charakterystycznych trudności związanych z tą formą wypowiedzi należy: ▪ oddanie słowem sytuacji, w której zachodzi przedstawione zdarzenie, ▪ nieumiejętne formułowanie tytułu, ▪ nieumiejętne przedstawianie ciągu zdarzeń, ▪ przestrzeganie odpowiedniej struktury.

Inną formą wypowiedzi jest opis. J Rytłowa stwierdza, że „*opis cechuje przestrzenny, statyczny układ elementów danej treści polegający na wyszczególnieniu charakterystycznych cech opisywanego przedmiotu, współistniejących w pewnym określonym czasie i określonej przestrzeni.*”¹²

Uczniowie klas niższych wypowiadając się na różne tematy często używają zdań opisujących przedmioty, rośliny, wygląd realnych lub fikcyjnych postaci. Przedmioty opisywane przez uczniów muszą charakteryzować się cechami łatwymi do wyodrębnienia. Opis, podobnie jak opowiadanie powinien składać się z trzech części, a mianowicie wstępu, rozwinięcia i zakończenia. Zgodnie z istotą opisu tj. prezentacją najistotniejszych cech danego przedmiotu, występują w nim znaczna ilość przymiotników, rzeczowników i wyrazów nazywających stosunki przestrzenne. Prawie wszyscy metodycy podkreślają, że opis jest trudną formą wypowiedzi dla dzieci w młodszym wieku szkolnym. Do największych trudności związanych z komponowaniem opisu zalicza się: ▪ zrozumienie istoty opisu, ▪ ustalenie odpowiedniej kolejności opisywanych elementów przedmiotu.

Następną formą wypowiedzi jest sprawozdanie. M. Lełonek i T. Wróbel piszą: „*Istotę sprawozdania stanowią chronologicznie przedstawione najważniejsze wydarzenia. Wydarzenia te powinny być zgodne z rzeczywistością.*”¹³ Sprawozdanie stanowi relację o jednym lub kilku zdarzeniach, przedstawia przebieg jakiejś działalności. Nie występuje tutaj akcja, emocje i oceny wyrażone są ogólnie. W tej formie wypowiedzi należy uwzględnić krótko i zwięźle tylko najważniejsze fakty. Uczniowie często myślą sprawozdanie z opowiadaniem.

Program nauczania przewiduje twórcze wypowiedzi dzieci z zakresu pism użytkowych: listy, życzenia i zawiadomienia.

List powinien wynikać z naturalnej sytuacji w klasie (choroba kolegi, nauczyciela). Powinien jak najlepiej i jak najdokładniej wyrazić to, co chcemy wyrazić i przekazać adresatowi. Przed pisaniem listu uczeń powinien poznać jego budowę. Należy też zwrócić uwagę ucznia na stosowanie pewnych konwencjonalnych zwrotów, pisownię zaimków, słownictwo listu, a także ogólny zarys i układ graficzny treści.

Życzenia podobnie jak list powinny pojawić się w naturalnych sytuacjach i okolicznościach. Życzenia mają swoją strukturę. Jest część wstępna, zawierająca nazwę miejscowości, z której życzenia są wysyłane i data, część właściwa - życzenia, jakie nadawca przekazuje adresatowi oraz część końcowa, w której jest zwrot grzecznościowy i podpis autora.

Zaproszenia i zawiadomienia mogą być redagowane w związku z uroczystościami lub innymi wydarzeniami szkolnymi lub klasowymi. Bardzo istotne są czas i miejsce, o których należy dokładnie poinformować w sposób jasny, pełny i logicznie uzasadniony. Zaproszenia i zawiadomienia zawierają charakterystyczne zwroty typu: uprzejmie prosimy o przybycie, uprzejmie zapraszamy, zawiadamiamy, prosimy, itp.

Konstruowanie takich pism sprawia uczniom trudności w zakresie: ▪ struktury wypowiedzi, ▪ zasobu słownictwa i środków stylistycznych.

Na osobne omówienie zasługują: samodzielna wypowiedź, wypowiedź na dowolny temat, swobodny tekst.

Nauczyciel podaje temat, a uczeń konstruuje wokół tego tematu wypowiedź. Są to na ogół krótkie i proste teksty, ujmujące swą naturalnością i bezpośredniością.

Wypowiedź na dowolny temat dotyczy najczęściej tego, co uczniów interesuje. Temat wypowiedzi nie wypływa z inicjatywy nauczyciela, uczniowie piszą o tym, o czym chcą pisać. Nauczyciel nie ingeruje w tok wypowiedzi ucznia.

Swobodny tekst natomiast jest tworem dziecka. Źródłem swobodnych tekstów jest osobiste przeżycie, marzenie i potrzeba komunikowania się. Najczęściej dzieci piszą dowolne, krótkie teksty, które cechuje spontaniczność i głęboka ekspresja.

Przegląd form wypowiedzi wskazuje, że w klasach początkowych występuje stosunkowo duża ich ilość. Każda z tych form służy określonej roli w procesie kształcenia języka i ma swoje wartości kształcące. Niestety nie wszyscy uczniowie radzą sobie z konstruowaniem pisemnej wypowiedzi. W każdej klasie istnieje spora grupa dzieci, dla których wypowiadanie się na piśmie wymaga dużego wysiłku.

Analizując różne formy wypowiadania się na piśmie przez uczniów młodszych stwierdzono, że największą trudnością sprawia dzieciom samodzielne wypowiadanie się na piśmie, czyli budowanie wypowiedzi o charakterze twórczym. Niektórzy uczniowie nie tylko nie potrafią skomponować sensownej całości, ale również wielkim kłopotem jest dla nich ułożenie spójnego, logicznego pod względem treści i poprawnego składniowo zdania. Uczniowie ci często posiadają bardzo ubogie słownictwo.

Do najczęściej spotykanych błędów, które pojawiają się we wszystkich wspomnianych wyżej formach wypowiedzi niewątpliwie należy: ▪ nieumiejętne konstruowanie zdań rozwiniętych, ▪ niewłaściwy szyk wyrazów w zdaniu, ▪ układanie zdań bezsensownych, ▪ niewłaściwe wiązanie zdań w spójną całość, ▪ nieumiejętne przedstawienie ciągu zdarzeń, ▪ powtarzanie tych samych wyrazów w zdaniach składowych i sąsiednich, ▪ błędy gramatyczne – ortograficzne, ▪ błędy interpunkcyjne.

Pojawianie się w pracach dzieci różnych nieprawidłowości związane jest z różnymi przyczynami. Trudności w pisemnym wypowiadaniu się mogą być spowodowane zaburzeniami poszczególnych funkcji poznawczych, zaburzeniami emocjonalnymi, złym stanem zdrowia fizycznego i psychicznego. Do najczęściej spotykanych zaburzeń rozwojowych, które wpływają na jakość pisemnej wypowiedzi należy nadpobudliwość lub zahamowanie emocjonalne. Nadpobudliwość, która jest z kolei przyczyną występowania u uczniów zaburzeń koncentracji uwagi powoduje, że uczeń nie potrafi zainteresować się tym, co dzieje się na lekcji. Natomiast u uczniów z zahamowaniami zauważa się łatwość wstawiania silnych emocji i brak umiejętności ich wyrażania. Dzieci te boją się wypowiadać, czują się niepewnie, nie wykazują na lekcji jakiegokolwiek aktywności. Kolejną, bardzo ważną i dosyć częstą przyczyną kłopotów w pisemnym wypowiadaniu się są zaburzenia percepcji słuchowej oraz zaburzenia percepcji wzrokowej. Uczniowie z tymi zaburzeniami mają problemy z dokonaniem analizy i syntezy słuchowo –

wzrokowej, to z kolei powoduje, że dzieci te nie umieją powiązać tekstu w jedną całość, mają kłopot z doбором odpowiednich słów, a także nie potrafią uchwycić szczegółów w przedstawionej treści.

Zdrowie jest kardynalnym warunkiem umożliwiającym uczniowi sukcesy w nauce. Dziecko, które dużo choruje, opuszcza zajęcia szkolne. Po powrocie do zdrowia i do szkoły musi wykonać podwójną pracę: nadrobić zaległości i uczyć się bieżącego materiału. Uczeń nie zawsze potrafi uporać się z brakami w wiadomościach i umiejętnościach. Nagromadzenie zaległości staje się przyczyną niepowodzeń w dalszej nauce.

Analizując przyczyny powstawania trudności w pisemnym wypowiedzianiu się nie sposób pominąć jeszcze jednego, bardzo istotnego czynnika, jakim jest środowisko rodzinne dziecka. To w rodzinie dziecko wzrasta i od najmłodszych lat nabywa doświadczenia, umiejętności i wzorce postępowania. Rodzina jest jednym z głównych czynników wpływających na powstawanie u uczniów trudności w pisemnym wypowiedzianiu się. Bardzo często wykształcenie rodziców, sytuacja materialna rodziny, wymagania rodziców względem dziecka decydują o tym, czy dziecko radzi sobie z obowiązkami szkolnymi. Liczne badania wykazały, że dzieci z rodzin nisko edukowanych, dzieci z rodzin niewydolnych opiekuńczo, a także coraz częściej spotykane dzieci, których rodzice cały dzień zajęci są pracą zawodową mają problemy z nauką. Problemy te dotyczą również rozmaitych nieprawidłowości związanych z umiejętnością wypowiedziania się na piśmie.

Na jakość pisemnych wypowiedzi uczniów bardzo często ma wpływ środowisko szkolne, a przede wszystkim praca nauczyciela. Stwierdza się, że w klasach niższych styl pracy nauczyciela jest czynnikiem dominującym w kształtowaniu się języka pisanego dziecka. Rozwój dzieci mniej uzdolnionych i nie posiadających dobrego wzoru w środowisku rodzinnym już od pierwszej klasy uzależniony jest wyłącznie od wzorów szkolnych.

Kilka wskazówek:

- Nauczyciel pracujący w klasach niższych powinien zapewnić wszystkim uczniom aktywne uczestnictwo w redagowaniu rozmaitych rodzajów wypowiedzi. Może to realizować m.in. poprzez indywidualizowanie pracy na lekcji, stosowanie zróżnicowanych form w obrębie ćwiczeń słownikowo – frazeologicznych oraz dostarczanie wzorców.

- Prace pisemne uczniów powinny łączyć się z ich przeżyciami i doświadczeniami, ponieważ jest to czynnikiem mobilizującym do wypowiedziania się.

- Szczególną troską należy objąć te dzieci, które nie mogą poradzić sobie z konstruowaniem wypowiedzi na piśmie. Niezbędne jest zorganizowanie dla nich dodatkowych ćwiczeń, poprzez które systematycznie doskonaliłyby umiejętności z zakresu budowania zdań i łączenia ich w spójną całość.

PRZYPISY: 1. J. Kulpa, R. Więckowski: *Metodyka nauczania języka polskiego w klasach początkowych*, W-wa 1993 r., s.39 2. J. Rytlo-wa: *Ćwiczenia w mówieniu i pisaniu w klasach I-IV*, W-wa 1973r., s. 123 3. M. Lefonek, T. Wróbel: *Praca nauczyciela i ucznia w klasach 1-3*, W-wa 1990 r., s. 244

Urszula Tucholska

Szkoła Podstawowa nr 9 w Słupsku

Przyczyny trudności w nauce czytania i pisania

W każdej działalności człowieka mogą powstać trudności. Pojawiają się one także w nauczaniu. Jeśli trudności dotyczą osiągnięć szkolnych ucznia, to mogą ujawniać się w przyswajaniu wiadomości i umiejętności, kształtowaniu jego wiedzy, a także korzystaniu z niej. Tego typu trudności Z. Włodarski (1987, s. 439) nazywa trudnościami w uczeniu się, a ich najczęściej rejestrowane przejawy wiążą się z nienadążaniem w osiągnięciach szkolnych za rówieśnikami, a tym samym – nieczynieniem zadowalających postępów w szkole.

Trudności w uczeniu się wywołane są zazwyczaj przez zespół różnych czynników wzajemnie się nakładających i uzupełniających oraz przybierających w różnych okresach życia dziecka odmienne znaczenie. Można wyodrębnić trzy kategorie przyczyn trudności w uczeniu się. Jedną stanowią czynniki ekonomiczno-społeczne, drugą – pedagogiczne, trzecią – biologiczno-psychologiczne. Owe przyczyny wpływają negatywnie na przebieg i rezultaty uczenia się niemal we wszystkich zakresach. Są jednak takie właściwości, których negatywny wpływ ogranicza się tylko do pewnych dziedzin zamierzonego uczenia się. Nas szczególnie interesują dzieci z tzw. specyficznymi trudnościami w nauce pisania i czytania, tj. dzieci „które pomimo prawidłowego rozwoju umysłowego i korzystnych warunków szkolnego uczenia się nie mogą w przewidzianym czasie – lub niekiedy w ogóle – nauczyć się poprawnie pisać i czytać” (K. Herda 1996, s. 12. Zob. też: M. Burtowy 1996, s. 54).

Zaburzenia procesu pisania i czytania określa się najczęściej w literaturze przedmiotu trzema nazwami: dysleksja, dysgrafia, dysortografia. Dysleksja obejmuje trudności w opanowaniu umiejętności czytania, dysortografia – trudności w opanowaniu umiejętności poprawnego pisania, dysgrafia – trudności osiągania dobrego poziomu graficznego pisma. Zdaniem niektórych autorów (T. Gąsowska, Z. Pietrzak-Stępkowska 1978) zasadne wydaje się zastosowanie terminu „dysleksja” nie tylko w odniesieniu do dzieci z obniżoną zdolnością do czytania, ale również do tych z obniżoną zdolnością do pisania. Autorki te twierdzą, iż ze słabą zdolnością czytania wiążą się zwykle specyficzne trudności w opanowaniu pisania. Natomiast pojęcia „dysgrafia” i „dysortografia” nie obejmują całości problemów w nauce pisania dzieci dyslektycznych.

Złożoność procesu czytania i pisania wynika z jednej strony z zaangażowania różnorodnych czynności psychomotorycznych i poznawczych, zaś z drugiej strony z konieczności przyswajania wielu umiejętności cząstkowych. Jest to główny powód problemów w ustalaniu przyczyn trudności w opanowaniu umiejętności czytania i pisania.

Funkcjonuje wiele koncepcji (K. Herda 1996) usiłujących ustalić patomechanizmy determinujące zaburzenia procesu pisania i czytania. Należy tu wymienić koncepcję genetyczną,

według której zaburzenia te są uwarunkowane genetycznie. Według koncepcji organicznej pierwotnymi przyczynami zaburzeń w nauce pisania i czytania są względnie rozległe uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego mogące powstać w okresie płodowym, podczas porodu lub we wczesnym dzieciństwie. Przedstawiciele koncepcji opóźnionego dojrzewania centralnego układu nerwowego twierdzą, iż istotą dysleksji są opóźnienia rozwoju poszczególnych funkcji percepcyjno-motorycznych zaangażowanych w proces pisania i czytania. Zgodnie z koncepcjami emocjonalnymi przyczynę omawianych trudności stanowią zaburzenia sfery uczuciowej dziecka spowodowane konfliktami i urazami psychicznymi. Według koncepcji hormonalnej przyczyną dysleksji jest nadprodukcja hormonów w organizmie dziecka, wpływająca na niedokształcenie struktury niektórych okolic kory mózgowej i nieprawidłowy model rozwoju mózgu. Wreszcie, koncepcja lingwistyczna wiąże dysleksję ze słabym rozwojem zdolności i sprawności językowych.

M. Burtowy (1996, s. 53-54) wyszczególnia dwie zasadnicze grupy trudności w nauce czytania i pisania. Do pierwszej zalicza te, których przyczynami mogą być: słabe możliwości intelektualne dziecka, zaburzenia w rozwoju społeczno-emocjonalnym, zaburzenia w funkcjonowaniu narządów receptorycznych analizatorów, zwłaszcza wzroku i słuchu, zaburzenia mowy, przewlekłe schorzenia i związane z tym faktem nieobecności w szkole, złą sytuację rodzinną, brak zainteresowania ze strony rodziców osiągnięciami szkolnymi dziecka, niewłaściwe stosowane metody nauczania. W drugiej grupie mieszczą się zdaniem tej autorki trudności spowodowane: deficytami rozwoju poszczególnych funkcji percepcyjno-motorycznych (słownych, wzrokowych, mięśniowo-ruchowych), dysharmoniami rozwojowymi, wyrażającymi się nierównomiernym tempem rozwoju poszczególnych funkcji uczestniczących w czytaniu i pisaniu, a wynikającymi z mikrouszkodzeń struktur mózgowych (korowe części analizatora wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego).

Zagadnienie niepowodzeń szkolnych jest jednym z ważnych problemów współczesnej szkoły. Rozpatruje się je wieloaspektowo zarówno od strony przyczyn, objawów, jak i możliwości ich przezwyciężenia. Poznanie przyczyn jest podstawowym warunkiem pracy nad ich likwidacją lub złagodzeniem. Niezbędne jest tu współdziałanie nauczyciela z rodziną dziecka. Stanowi ono niezbędny element w działaniach wyrównawczych prowadzonych przez nauczyciela wobec każdego ucznia wymagającego opieki.

LITERATURA: 1. Burtowy M., Twardowska A.: Terapia pedagogiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym, Kalisz 1996, Wyd WOM Kalisz 2. Czajkowska I., Herda K.: Zajęcia korekcyjno – kompensacyjne w szkole, W-wa 1996, WSiP 3. Gąsowska T., Pietraszak-Stępkowska Z.: Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu, W-wa 1978, WSiP 4. Włodarski Z., Matczak A.: Wprowadzenie do psychologii, W-wa 1987, WSiP

Mirosława Kalinowska
Szkoła Podstawowa w Cewicach

Struktura zadań tekstowych

“Dzieci są dojrzałe do uczenia się matematyki wówczas, gdy osiągną odpowiedni poziom rozwoju psychicznego, w rezultacie którego chcą się nauczyć liczyć i potrafią zrozumieć sens elementarnych pojęć matematycznych” (E. Gruszczyk-Kolczyńska, 1989).

Proces uczenia się matematyki w klasach I–III polega na przechodzeniu od rozwiązywania zadań wymagających wykonywania czynności manualnych, zwanych operacjami efektywnymi, przez interioryzację tych operacji w formie modeli wyobraźniowych do operacji myślowych, które są warunkiem opanowania wiedzy pojęciowej. W nauczaniu matematyki zarysowuje się tendencja do rozszerzania materiału zadaniowego w zakresie ćwiczeń pobudzających myślenie matematyczne na takim poziomie intelektualnym, by umożliwić każdemu dziecku rzeczywiste rozumienie pojęć matematycznych. Większe znaczenie przywiązuje się do odpowiedniego ukierunkowania myślenia uczniów niż do uzyskiwanych przez nich wyników. Rola nauczyciela polega na sterowaniu procesem uczenia się i obserwowaniu metody rozwiązywania zadań. Każdy wysiłek intelektualny, a nie tylko prawidłowe rozwiązanie nowego dla dziecka zadania zamkniętego lub otwartego, powinien być nagradzany.

Można wyróżnić następujące grupy:

- zadania – ćwiczenia służące kształtowaniu i utrwalaniu technik rachunkowych,
- zadania praktyczne (ruchowo – manipulacyjne i graficzne) ujawniające sens pojęć i operacji matematycznych,
- zadania logiczne (gry, zabawy, łamigłówki, zagadki), których rozwiązywanie rozwija różne operacje myślowe, uczy pomysłowości i oryginalności;
- zadania tekstowe, rozwiązywanie których pozwala na łączną realizację wszystkich wymienionych celów.

Zadania tekstowe – to zadania z treścią znajdujące się w podręczniku oraz zadania sformułowane przez nauczyciela i uczniów na lekcjach matematyki. Są to z reguły historyjki typu problemowego. Powinny być bliskie dzieciom i wiązać się tematycznie z ich przeżyciami i doświadczeniami. Momentem kulminacyjnym przy rozwiązywaniu zadania jest przełożenie tych treści na język matematyki.

Dzieciom często wydaje się, że rozumieją zadanie, bo historyjka dotyczy na przykład autobusu i wsiadających do niego ludzi, ciastek kupowanych na imieniny, dzieci bawiących się na podwórku itd. Gdy dotkniemy pytania końcowego zaczynają się kłopoty, ponieważ uważają, że jest ono niepotrzebne, a już zupełnie nie wiedzą jak na nie odpowiedzieć. Historyjka bowiem wyzwała wspomnienia i zamiast skupić się na zapamiętaniu treści zadania chcą opowiadać o swoich przeżyciach. Na dodatek zapamiętanie historyjki i odtworzenie jej jest bardzo trudne. Po usłyszeniu pytania końcowego dziecko musi się cofnąć i powtórzyć historyjkę w całości. Żeby dzieci potrafiły tego dokonać, potrzebne są specjalne ćwiczenia.

Rozwiązywanie zadania tekstowego rozpoczyna się więc od poznania jego struktury. Stosowane są różne sposoby poznawania treści zadania tekstowego. Do najważniejszych można zaliczyć:

- poznanie treści zadania za pomocą słownego opisu sytuacji oraz

przy pomocy ilustracji na tablicy magnetycznej lub każdej innej wykorzystywanej do nauki, ■ czytanie lub wygłaszanie zadania przez nauczyciela – uczniowie słuchają, jednocześnie jeden z uczniów zapisuje dane liczbowe na tablicy, aby tym samym ułatwić słuchającym zapamiętanie treści oraz zwrócić szczególnej uwagi na dane liczbowe; ■ treść zadania przedstawiona przez dobrze czytającego ucznia, ■ napisanie wcześniej treści zadania na tablicy szkolnej lub na tablicy plastikowej do zawieszania, ■ wyświetlanie z foliogramu (z demontowaniem na planszy struktury ogólnej zadania), ■ czytanie zadań rozdanych zespołom, ■ samodzielne ciche czytanie treści zadania.

Podczas przedstawiania treści zadania przy pomocy ilustracji należy eksponować czynności uczniów, które stanowią podstawę tworzenia odpowiednich obrazów. Według Tałyziny (1980) ani jeden obraz emocjonalny lub abstrakcyjny nie może powstać bez odpowiedniej czynności podmiotu. Chodzi o to, aby podczas zapoznawania z treścią zadania tekstowego możliwie w krótkim czasie wytworzyć obraz emocjonalny, który z jednej strony jest wynikiem czynności, z drugiej czynnikiem motywującym do działania, do rozwiązania przedstawionej sytuacji. Ilustrowanie sytuacji i zależności, które tworzą zadanie tekstowe, ułatwia zrozumienie, a w konsekwencji rozwiązanie. Po zapoznaniu z treścią zadania należy upewnić się czy uczniowie rozumieją treść czytanego tekstu i potrafią samodzielnie wyróżnić dane sytuacyjne i dane liczbowe.

Dla lepszego uzmysłowienia uczniom struktury zadania tekstowego i rozwijania ich krytycyzmu można czasami podawać przykłady zadań, w których pewne dane wielkości są niepotrzebne oraz zadania, których wielkości dane są sprzeczne z treścią bądź z pytaniem w zadaniu. Każde zadanie powinno zawierać jakąś trudność bądź jakiś element nowości. Oczywiście poziom trudności i nowości zadań musi być dostosowany przez nauczyciela do możliwości intelektualnych uczniów, zasobu ich doświadczeń w zakresie rozwiązywania zadań, a także do ich właściwości rozwojowych. Zadania zbyt trudne, przekraczające możliwości umysłowe dzieci, nie mogą pobudzać ich myślenia, gdyż dzieci nie potrafią samodzielnie ich analizować ani też rozwiązywać. Z kolei zadania zbyt łatwe i stereotypowe pozbawione są walorów kształcących, gdyż wymagają jedynie wykorzystywania sposobów znanych, a więc angażują głównie pamięć nie zaś myślenie.

Ponieważ powodzenie uczniów w pracy nad zadaniami tekstowymi zależy w dużej mierze od znajomości ich struktury, więc skutecznym środkiem eksponowania elementów składowych struktury będzie pozostawianie luk w tekście zadania. Jeśli chcemy zwrócić uwagę dzieci na pytanie, to sformujemy im zadanie bez pytania, polecając jednocześnie jego ułożenie, albo wybranie jednego spośród kilku pytań podanych. Dodatkowo też możemy polecić odróżnienie pytań poprawnych od błędnych stosownie do podanych warunków zadania.

Uzupełnianie luk jest dobrym sposobem problematyzacji zadań, zmusza bowiem dzieci do uważnej analizy ich struktury oraz zawartych w nich problemów matematycznych. Podobną funkcję spełnia przekształcanie zadań. Wymaga każdorazowo uzgadniania warunków matematycznych i formy pytania, a przy tym uczy świadomego wykonywania działań odwrotnych.

Innym sposobem problematyzacji zadań może być manipulowanie pytaniem, poprzez umieszczenie go na początku

lub w środku tekstu zadania. Wyodrębnienie pytania ze zwanego tekstu, którego jest ono członem, stanowi dla uczniów poważne utrudnienie. Celowe więc będzie przeredagowanie przez dzieci tych zadań w taki sposób, żeby pytanie wystąpiło w charakterze formuły końcowej.

Oprócz rozwiązywania zadań testowych trzeba organizować ćwiczenia odwrotne, np.: układanie zadań przez uczniów do danej formuły, do sytuacji przedstawionej graficznie lub do danego równania. Wskazane jest, aby w klasie I i II nie ograniczać się do oddziaływania na uczniów w sposób werbalny, gdyż im młodsze dziecko, tym bardziej konkretnie myśli. Aby skłonić dzieci do układania zadań o określonej strukturze, można utworzyć na stole lub narysować na tablicy odpowiednią sytuację i udzielić dzieciom potrzebnych objaśnień. Na przykład umieszczamy na stole trzy garnuszki, a obok cztery talerzyki i proponujemy dzieciom, aby ułożyły zadanie o kupowaniu tych przedmiotów. Dzieci ustalają cenę jednego garnuszka i cenę jednego talerzyka, a następnie układają zadanie. Nauczyciel może zmieniać sytuację, zmniejszając lub powiększając zbiory lub umieszczając nowe zbiory. Na przykład zabiera ze stołu trzy talerzyki i umieszcza obok pozostałych przedmiotów banknot. Wyjaśnia, że ten banknot wręczyła klientka sprzedawcy.

W nauczaniu matematyki znana jest też metoda „kruszenia”, która polega na modyfikowaniu, zwiększaniu lub zmniejszaniu liczby danych, zastąpieniu jednych danych innymi, zreorganizowaniu zadania, odwracaniu kolejności, uszczegółowieniu, uogólnianiu, zrezygnowaniu z pewnych danych, zwiększaniu wartości danych w zadaniu tekstowym. „Kruszeniu” poddawane jest zadanie tekstowe po to, aby je lepiej poznać i zrozumieć. Metoda „kruszenia” ma wiele walorów: rozwija myślenie uczniów, uaktywnia, rozwija płynność, giętkość i oryginalność myślenia.

Zadania tekstowe stanowią podstawę pracy na zajęciach z edukacji matematycznej, zarówno przy wprowadzaniu nowego materiału, jak i przy stosowaniu nabytej wiedzy. Rozwiązywanie zadań tekstowych kształtuje u uczniów umiejętność spostrzegania i formułowania związków między wielkościami oraz rozwija logiczne rozumowanie. Tematy zadań należy czerpać z życia codziennego najbliższego otoczenia uczniów. Jednym z założeń programu jest realizacja wszystkich zagadnień arytmetycznych w połączeniu z rozwiązywaniem adekwatnych zadań tekstowych.

BIBLIOGRAFIA: 1. Cackowska M., *Rozwiązywanie zadań tekstowych w klasach I–III*. Warszawa WSiP 1993. 2. Frindt M., Jednoralska J. *Przewodnik metodyczny dla nauczyciela do podręcznika matematyki dla klasy 3 „Myślę i liczę”*, Wydawnictwo JUKA, Łódź 1995. 3. Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*. Warszawa 1994 WSiP. 4. Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dlaczego dzieci nie potrafią uczyć się matematyki*, IWZZ Warszawa 1989. 5. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka*. Warszawa 1997 WSiP. 6. Hanisz J., *Układanie i rozwiązywanie zadań tekstowych metodą „kruszenia”*, Życie Szkoły nr 8/90. 7. Hawlicki J., *Rozwijanie uzdolnień matematycznych*, PZWS 8. Tałyzina N.F., *Kierowanie procesem przyswajania wiedzy*. WSiP Warszawa 1980. 9. Tył A., *Matematyka I. Poradnik metodyczny*. Wydawnictwo RES POLONA Sp. z o.o., Łódź 1993.

Bożena Frieda

Szkoła Podstawowa w Przechlewie

Najnowsze słownictwo

Zainteresowałam się trzema grupami wyrazów z formantami: –ówka, –arka, –anka w **Słowniku współczesnego języka polskiego** pod redakcją Bogusława Dunaja.

• Formant –ówka:

Ostatnie lata wniosły do naszego języka wiele nowych wyrazów i to zarówno w zakresie słownictwa specjalistycznego jak i gwarowego, środowiskowego. Formacje tworzone przyrostkiem –ówka są nazwami pomieszczeń służbowych, a więc nazwami mieszkań czy domów mieszkalnych, które na ogół są jednocześnie miejscami pracy zawodowej. U Dunaja są to takie formacje jak *sądówka* (zakład medycyny sądowej), *oparzeniówka* (oddział szpitalny zajmujący się leczeniem oparzeń), *odwykówka* (oddział w szpitalu lub poradnia, w której leczy się ludzi uzależnionych), *lokalówka* (wydział lokalowy urzędu miasta lub dzielnicy), *budżetówka* (ogół instytucji i grup zawodowych opłacanych z budżetu państwa). Derywatywy te mają motywację podwójną: rzeczownikowo-przymiotnikową. *Biegówka* analogicznie do *hokejówki* może być interpretowana odczasownikowo lub od nazwy czynności: narty do biegu, łyżwy do jazdy na lodzie. Podobna jest struktura wyrazu – *spacerówka* (dziecięcy wózek spacerowy). Przez liczebnik motywuje się *pięciogroszówka* (moneta o wartości pięciu groszy). Wyrazy typu – *trzyaktówka* i *pięcioaktówka* motywują się przez przymiotnik (sztuka trzyaktowa i pięcioaktowa), bądź przez dwa wyrazy (sztuka o trzech, pięciu aktach).

Ogromną większość stanowią nazwy przedmiotów różnego typu, nazwanych ze względu na relację do desygnatu podstawy. Należą tu:

1. nazwy wódek, płynów i wyrobów spożywczych (*pepówka*, *księżycówka*, *bocianówka*, *kranówka*, *pasztetówka*);
2. nazwy czapek (*baseballówka*);
3. nazwy urządzeń służących do wykonywania czynności na przedmiotach wskazanych przez podstawę (*tarczówka*, *próbowka*, *guzikówka*, *mikrofalówka*, *plakatówka*, *adresówka*, *kartkówka*).

Osobną grupę stanowią nazwy przedmiotów charakteryzujących się miarą długości, objętości, jak też metodą wykonywania czynności (*kopertówka*, *kuponówka*). *Kopertówka* to „damska, płaska torebka, bądź łapówka pieniężna”, zaś *kuponówka* to „nabywanie uprawnień do zakupu majątku”. *Tytoniówka* – (przemysł tytoniowy) i *filmówka* – (szkoła filmowa) to obiekt, miejsce, gdzie się wykonuje czynność.

Do tej grupy wchodzi również wyrazy: *dwupasmówka* (jezdnia, autostrada dwupasmowa), *drogówka* (policja drogowa), *radiówka* (orkiestra radiowa). W nazwach paliw jest *bezołowiówka* (benzyna nie zawierająca ołowiu).

Kolejną grupę stanowią nazwy związane ze sportem: *czasówka* (indywidualna jazda na czas), *drużynówka* (turniej drużynowy), *okręgówka* (liga okręgowa).

Tirówka – prostytutka obsługująca kierowców, zwłaszcza ciężarówek) i *dewizówka* – prostytutka dewizowa świadcząca swoje usługi cudzoziemcom) – ich podstawa wskazuje na subiekt czynności.

Występują również formacje inne, np. *rządówka*, *nówka*, *stuprocentówka*, *jednorazówka*.

Dużo z tych wyrazów z formantem na –ówka ma motywację podwójną: rzeczownikowo-przymiotnikową, są to tzw. parafrazy. Np.:

spacerówka – wózek spacerowy
pięciogroszówka – moneta pięciogroszowa
sądówka – medycyna sądowa
jednorazówka – strzykawka jednorazowa
kolarówka – rower kolarski
lokalówka – wydział lokalowy
filmówka – szkoła filmowa
drużynówka – turniej drużynowy
rzeczówka – wydatki rzeczowe
stuprocentówka – stuprocentowa okazja
pasztetówka – wyrób pasztetowy
plakatówka – farba plakatowa
okręgówka – liga okręgowa
drogówka – policja drogowa
radiówka – orkiestra radiowa
oparzeniówka – oddział oparzeniowy
tytoniówka – przemysł tytoniowy
mikrofalówka – kuchenka mikrofalowa.

Wśród parafraz są takie, w których zachodzi zgodność rodzaju między rzeczownikiem będącym elementem parafrazy a rodzajem gramatycznym derywatu, np. ta:

pięciogroszówka – moneta pięciogroszowa
trzyaktówka – sztuka
plakatówka – farba plakatowa
stuprocentówka – stuprocentowa okazja
drogówka – policja drogowa
jednorazówka – strzykawka
okręgówka – liga
radiówka – orkiestra
mikrofalówka – kuchenka mikrofalowa
filmówka – szkoła.

Są też wyrazy, które nie mają parafrazy przymiotnikowej, np. *bocianówka*, *księżycówka*.

• Formant –arka:

W **Słowniku współczesnego języka polskiego** niektóre wyrazy z sufiksem –arka mają motywację podwójną – czasownikowo-rzeczownikową: *liczarka* (urządzenia do liczenia banknotów), *kserokopiarka* (urządzenie do robienia odbitek kserograficznych), *powielarka* (urządzenie służące do powie-

lania większej ilości tekstów lub rysunków), *oszczędzarka* (odstawka służąca do samoczynnego oszczędzania mokrych naczyń).

Podwójną motywację ma także większość nazw żeńskich derywowanych od męskich z sufiksu –arz, które mogą być interpretowane dwojako: jako żeńskie z formantem –ka od nazw męskich (piłkarz>piłkarka, kolarz>kolarka, karciarz>karciarka) lub jako nazwy wykonawców czynności z formantem –arka „kobieta jeżdżąca, grająca”. Podobnie forma żeńska motywuje się przez nazwę męską „kobieta – karciarz, kolarz, piłkarz” lub bezpośrednio przez podstawowy rzeczownik „kobieta jeżdżąca na łyżwach, kobieta jeżdżąca rowerem, kobieta grająca w piłkę”.

• Formant –anka:

W Słowniku współczesnego języka polskiego z formantem –anka są następujące wyrazy: *marchwianka, przewalanka, wolnoamerykanka, przytulanka, symulantka, showmanka, esesmanka, kleptomanka, purytanka, dyskomanika, ciemnogrodzianka, kranianka, gruzliczanka*. Wyrazy te układają się jeszcze w grupy.

Formacje motywowane przez rzeczownik, z których część ma motywację podwójną: rzeczownikową i przymiotnikową (przy tej ostatniej formantem jest sufiks –ka), np. *marchwianka* (zupa marchwiowa, zupa z marchwi).

Derywaty odczasownikowe należą zasadniczo do dwóch typów:

1. Nazwy czynności nie będące jednak przekształceniami czysto syntaktycznymi, ale mające zmienione znaczenie, najczęściej potocznej nazwy pewnego typu czynności, np. *przewalanka*, nie w ogóle „przewalanie”, ale oszustwo polegające na wypłaceniu fałszywych banknotów lub wypłacenie mniejszej sumy niż by należało.
2. Inną grupę stanowią środowiskowe nazwy zabaw (gier), polegające na wykonywaniu pewnych czynności: *wolnoamerykanka, przytulanka*..

Derywaty odrzeczownikowe to nieliczne dziś nazwy żeńskie derywowane od męskich (*showmanka, esesmanka, kleptomanka, dyskomanika*), nazwy mieszkańek motywowane są podwójnie (przez nazwę męską i bezpośrednio przez nazwę geograficzną), np. *ciemnogrodzianka* (mieszkanka Ciemnogrodu).

Są również nazwy przedmiotów, w których podstawa wskazuje na materiał, z którego zrobiony jest przedmiot, np. nazwy zup (*marchwianka*).

LITERATURA: * B. Kreja, *Studia z polskiego słowotwórstwa*, Warszawa 1996, * B. Dunaj, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1999. * B. Kreja, *Mówię, więc jestem. Rozmowy o współczesnej polszczyźnie*, Gdańsk 2000.

Piotr Wicher

Zespół Szkół Zawodowych w Bytowie

Kontrola i ocena uczniów W TOKU ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH

1. W procesie kształcenia zawodowego przedmiotem kontroli powinny być wiadomości i umiejętności. W przedmiotach zawodowych, a w szczególności w zajęciach praktycznych, na plan pierwszy wysuwają się umiejętności praktyczne związane z konkretnym zawodem. Jest rzeczą zrozumiałą, że aby umieć coś zrobić, trzeba uprzednio wiedzieć jak i dlaczego to się robi. W ten sposób łączą się ze sobą wiedza teoretyczna i umiejętności praktyczne.

Ocena wiadomości i umiejętności praktycznych powinna spełniać następujące funkcje:

- kontrolną mającą na celu ustalenia faktycznych wiadomości i umiejętności w stosunku do wymogów programowych,
- kształcącą polegającą na wskazaniu uczniom błędów i sposobów ich unikania,
- wychowawczą związaną z kształtowaniem postaw, rozwijaniem motywacji do nauki zawodu oraz dążeniem do mistrzostwa,
- motywacyjną, zapewniającą odpowiedni stosunek do pracy jako podstawowego źródła zaspokojenia potrzeb.

W praktyce kształcenia zawodowego kontrola łączy się najczęściej z oceną. W toku oceniania wyróżnia się następujące etapy: przygotowawczy, informacyjny oraz końcowy. Przygotowanie się nauczyciela do czynności kontrolnych polega na analizie treści programowych, ustaleniu celów kształcących i poznawczych oraz opracowaniu niezbędnych narzędzi kontrolnych (pytań, testów, zadań itp.).

Etap końcowy to porównanie zebranego materiału z przyjętymi uprzednio wymogami programowymi, technologicznymi, normami itp. oraz sformułowanie oceny opisowej lub przez wystawienie stopnia.

Do wyrażenia oceny w formie stopnia stosuje się różne skale ocen: od dwustopniowej (pozytywna – negatywna) nawet do stu-stopniowej.

W zależności od miejsca, czasu i funkcji można wyodrębnić następujące rodzaje ocen:

- diagnostyczna,
- formatywna,
- ogólna.

Podstawowym zadaniem oceny diagnostycznej jest ustalenie aktualnego poziomu intelektualno-sprawnościowego ucznia na początku jednostki metodycznej. Ocena diagnostyczna występuje szczególnie wyraźnie na początku zajęć praktycznych, a dokładnie w czasie instruktażu wstępnego. Przed dopuszczeniem ucznia do pracy na stanowisku należy bowiem sprawdzić zakres jego przygotowania teoretycznego, znajomość przepisów BHP, niezbędnej dokumentacji technicznej itp.

Ocena formatywna (od łac. formare – kształtować; w tym przypadku kształtować wielkość, wymiary lub wzorzec zgodny z treściami programu nauczania) wyraża osiągnięcia uczniów, które uzyskał w toku całych zajęć praktycznych lub ich części. Ocena ta wiąże się z pomiarem sprawdzającym. Pomiar sprawdzający jest to pomiar dydaktyczny, w którymownikowi każdego badanego ucznia jest przyporządkowana pewna wartość w skali pomiarowej (często dwuwartościowa), umożliwiającą interpretację wyniku według wymagań programowych.

Interpretacja tego wyniku może wskazać, jakie czynności z zakresu programu są przez ucznia opanowane. Uzyskane wyniki mogą również umożliwić poszerzenie skali o kilka wartości, np. w skali czterostopniowej. Istotą pomiaru sprawdzającego jest porównanie osiągnięć uczniów, z uprzednio sformułowanymi wymaganiami. Warto zaznaczyć, że ten pomiar nie ma na celu usytuowania uczniów względem siebie, tj. uzyskania odpowiedzi na pytania, kto jest najlepszy, a kto najgorszy, lecz odpowiada na pytanie, którzy uczniowie uzyskali wyniki pozytywny w stosunku do minimum koniecznego (programowego). Taki charakter ma np. egzamin testowy przy egzaminie teoretycznym na prawo jazdy. Nie ma żadnego znaczenia, czy wynik ten jest lepszy, czy, gorszy od ocen pozostałych kandydatów spełniających minimum. Taką ocenę wystawia nauczyciel zawodu w toku instruktażu końcowego każdych zajęć praktycznych, wyrażając ją w przyjętej skali ocen.

Ocena ogólna, określana również jako sumatywna lub okresowa, odnosi się do zakresu opanowania większych części programu nauczania. Wystawia się ją najczęściej pod koniec semestru, roku szkolnego lub na zakończenie cyklu szkolenia. Ocena powinna być: obiektywna, niezawodna, symptomatyczna, prognostyczna, uzasadniona i jawna. Kryterium obiektywności opiera się na ustaleniu wymagań (w odniesieniu do jednej osoby lub do wielu osób) ze strony jednego lub wielu oceniających, które doprowadzą prawdopodobnie do takiego samego stopnia (wyniku).

Niezawodność jest zapewniona przez przyjęcie sprawdzalnych i mierzalnych narzędzi kontrolnych, sprawdzianów itp. Symptomatyczność oceny polega na takim ustaleniu zakresu kontroli, by dotyczyła obszaru objętego tą kontrolą. Ocena nie jest symptomatyczna, jeżeli np. w czasie kontroli efektów kształcenia praktycznego obejmie wiadomości z zajęć teoretycznych. Prognostyczność oceny umożliwia przewidywanie, jakie postępy będzie uzyskiwał oceniony uczeń w dalszym okresie nauki zawodu.

Uzasadnienie oceny, najczęściej słowne, powinno zapewnić uczniowi pełną informację o brakach i usterkach w jego pracy produkcyjnej, wskazać drogi do usprawnienia przyszłych działań praktycznych, potwierdzić poziom dotychczasowych osiągnięć.

Jawność oceny zapewnia się przez podanie uczniowi (lub grupie uczniów) w formie ustnej lub pisemnej stopnia wraz z uzasadnieniem.

2. W praktyce warsztatowej najczęściej kontroluje się:

- wiadomości zawodowe i umiejętności rozumowania, związane z pracą wykonywaną przez ucznia,
- umiejętność praktycznego działania przy wykonaniu czynności zawodowych,

- umiejętność łączenia teorii z praktyką wraz z możliwościami jej zastosowania przy rozwiązywaniu problemów technicznych,
- umiejętność wykorzystania dokumentacji warsztatowej,
- efekty pracy produkcyjnej, czyli gotowe wytwory uczniów.

Podstawową oceny mogą być m.in.: wytwory pracy uczniów, ich wypowiedzi, prace pisemne oraz wyniki obserwacji nauczyciela w czasie zajęć. W tym obszarze wskazane jest rozróżnianie kryteriów merytorycznych w stosunku do prac normowanych i nienormowanych.

W przypadku kryterium oceny za pracę normowaną, należy uwzględnić:

- jakość produkcji oraz liczbę elementów wykonanych zgodnie z normami,
- przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa i higieny w czasie pracy,
- organizację pracy,
- wykorzystanie maszyn i narzędzi (metody pracy).

W przypadku kryterium oceny za pracę nienormowaną, tj. wykonywaną według indywidualnego toku działania oraz wskaźników szacunkowych, należy włączyć dodatkowe elementy: samodzielność wykonywanej pracy, estetykę wytworu oraz sprawność przy realizacji usługi. Ocena końcowa (wynikowa) nie powinna być jednak średnią arytmetyczną z ocen cząstkowych, uzyskiwanych z poszczególnych punktów. Samodzielność w wykonaniu pracy, inicjatywa i pomysłowość oraz zaangażowanie umożliwiają podwyższenie oceny, jeżeli wyrób (wytwór) odpowiada warunkom technicznym odbioru i instrukcji technologicznej. Błędy w metodach i organizacji pracy, niepełne przygotowanie teoretyczne, a zwłaszcza niezajomość lub lekceważenie przepisów bhp, z reguły powinny spowodować obniżenie oceny.

Ważniejsze kryteria oceny z praktycznej nauki zawodu

Przedmiot oceny	Kryteria oceny
Wiedomości	- zakres wiadomości, - jakość (stopień rozumienia), - samodzielność w odtwarzaniu i stosowaniu wiadomości (operatywność).
Umiejętności	- poprawność danego działania, - biegłość w jego wykonaniu, - samodzielność w stosowaniu danej umiejętności.
Postawa wobec pracy	- gospodarność, - dyscyplina pracy, - współpraca i współodpowiedzialność.
Jakość wykonanej pracy	- funkcjonalność, - zgodność z projektem, - estetyka wykonania, - oryginalność rozwiązania, - dokładność wykonania.
Zachowanie wymagań technicznych, organizacyjnych i technologicznych	- organizacja stanowiska pracy, - przestrzeganie przepisów BHP, - dyscyplina technologiczna.

Na każdym stanowisku pracy, bez względu na zawód i specjalność, można znaleźć narzędzia pomiarowe, sprawdziany, urządzenia kontrolne itd., które umożliwiają uczniowi przeprowadzenie kontroli parametrów technologicznych w czasie produkcji, jak również po zakończeniu procesu. Porównanie wyników tych kontroli z odpowiednimi normami, zapisami w kartach procesu technologicznego lub danymi otrzymanymi od nauczyciela zawodu umożliwia uczniowi uzyskanie potwierdzenia jego przekonania o dobrej jakości wytworów własnej pracy lub inspiruje do korekty, czyli poprawienia uzyskanych parametrów aż do pozytywnego skutku. W takim przypadku rozliczenia efektów pracy następuje przed samym sobą, a o surowości tej samooceny decydują wymagania jakie stawia sobie oceniany. Dla usprawniania samokontroli można w pomieszczeniach warsztatów lub pracowni wydzielić specjalne stanowisko pomiarowe, wyposażone w zestawy przyrządów oraz niezbędną dokumentację.

We wszystkich formach kontroli i oceny uczniów, nauczyciel zawodu powinien przestrzegać następujących zasad:

- dążenia do wykształcenia u uczniów nawyku samokontroli,
- zachowania cierpliwości oraz wyrozumiałości,
- stosowanie ustalonych kryteriów ocen,
- uwzględniania indywidualnych zainteresowań i zdolności uczniów.

W szkołach zawodowych, przed zakończeniem cyklu kształcenia robotników wykwalifikowanych, występuje swoista odmiana kontroli i oceny – egzamin końcowy. Egzamin o charakterze praktycznym jest działaniem, dzięki któremu w warunkach unormowanych przepisami możemy poznać i ocenić stan opanowania (przez osoby składające egzamin) umiejętności, biegłości oraz sprawności.

Warto podkreślić, że oprócz stanu wiedzy czy umiejętności uczniów, nauczyciel w czasie każdego egzaminu sprawdza stopień przygotowania uczniów do przyszłej pracy zawodowej.

Warunkiem samokrytycznego i pełnego oceniania przez nauczyciela swoich pedagogicznych efektów jest jego refleksyjno-badawcza postawa oraz umiejętność wyciągania właściwych wniosków z faktów m.in. z ocen uzyskanych podczas kontroli uczniów w toku zajęć lub na egzaminie końcowym.

3. Ważny jest również takt nauczyciela, jego kultura, charakter, poczucie sprawiedliwości, obiektywizm, skala odpowiedzialności itp. Wszystkie te cechy niewątpliwie mają wpływ zarówno na sam proces kontroli osiągnięć ucznia, jak również na efekt tej kontroli – a więc na ocenę.

Od tego, jak nauczyciel będzie przygotowany do wykonania czynności kontrolnej i oceny, w dużej części będzie zależała liczba popełnionych przez niego błędów.

Popełniane przez nauczycieli błędy w ocenianiu mają różne źródła. Poważnym błędem, wynikającym często ze słabości charakteru jest liberalizm, który z reguły jest większy przy ocenach ustnych niż pisemnych i który bardzo często występuje także w zajęciach praktycznych. Liberalizm łączy się z obniżeniem wymagań, co w konsekwencji może prowadzić do spadku zainteresowania się uczeniem i obniżenia poziomu nauczania.

Innym błędem jest schematyzm polegający na ustaleniu stałego, lecz ograniczonego zakresu wymagań, np. sprawdzamy jedynie dokładność wymiarów, jakość wykonania lub ilość wykonanej pracy, bądź liczbę popełnianych błędów. Ze schematyzmem bardzo często wiąże się powierzchowność polegająca na tym, że oceniamy w pośpiechu bez głębszej analizy, najczęściej na podstawie najłatwiej dostrzegalnych cech, z pominięciem cech bardzo istotnych, lecz wymagających dokładnej analizy.

Do poważniejszych błędów zaliczamy także subiektywizm. W tym przypadku ocena ucznia zależy od naszego samopoczucia, stanu uczuciowego, osobistego ustosunkowania się do ucznia, który np. raz naruszył regulamin, wypowiedział swoje zdanie, które różniło się z naszym itp. Takie przypadki występują zwłaszcza wtedy, gdy nauczyciel nie ustali kryteriów oceny i posługuje się wyłącznie intuicją. Niejednolite wymagania nauczycieli, np. w tych samych warsztatach, będą błędem wynikającym z nie wypracowania kryteriów ocen.

Niedostateczne przygotowanie pedagogiczne nauczycieli sprawia, że ocenę szkolną stosują oni jako swoistego rodzaju „broń” – jako narzędzie lęku i straszenia. Stosują np. niejednakowe wymagania – inne (zwykle znacznie wyższe) na początku roku, okresu semestru, a mniejsze pod koniec roku czy okresu. Chcą niejako niższą oceną wystawioną na początku nauki wywołać uczucie strachu, które ich zdaniem skłoni ucznia do lepszej nauki. Taka taktyka – jak uczy doświadczenie – przynosi zwykle odwrotny skutek.

Do innych błędów w ocenianiu uczniów należą:

- ocenianie według średniego poziomu klasy, grupy;
- brak konsekwencji, uleganie naciskom środowiska;
- nie uwzględnianie indywidualnych cech psychomotorycznych ucznia,
- stosowanie niejednorodnych ocen w szkole lub ich brak (szczególnie istotne, gdy np. tych samych przedmiotów uczy dwóch lub więcej nauczycieli – jeden stosuje bardzo rygorystyczne a inny liberalne wymagania).

Są to tylko niektóre błędy popełniane zarówno przez nauczycieli teoretycznych przedmiotów, jak również nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Ci ostatni mają o wiele więcej powodów do popełniania błędów, z różnych zresztą przyczyn, ale przede wszystkim dlatego, że przedmiot ich kontroli i oceny jest wyjątkowo złożony. Mają oni oceniać zarówno poziom wiedzy, jak również umiejętności jej stosowania w różnych sytuacjach. Do tego jest potrzebna zarówno znajomość swojego zawodu, jak również znajomość podstawowych zasad metodyki.

Uwzględniając fakt, że nauczyciele zawodu w dużej części mają przygotowanie merytoryczne, zaś umiejętności pedagogicznych nabywają w toku bezpośredniej pracy nauczycielskiej lub w wyniku kursów pedagogicznych – należy rozumieć ich trudności. Muszą oni tak jak wszyscy inni stale doskonalić swą wiedzę i umiejętności. To doskonalenie jest ważnym etapem w ulepszaniu całego procesu dydaktycznego.

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Odbyło się w ODN...

FORMY DOSKONALENIA

➤ od września do grudnia 2003r.:

- Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym kadry kierowniczej szkół – Kościerzyna, Człuchów, Lębork, Słupsk.
- Wspomaganie psychoruchowego rozwoju dziecka (metoda ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne) – ODN Słupsk.
- Awans zawodowy nauczyciela – Zespół Szkół nr 2 – Lębork.
- Rozwijanie edukacji prozdrowotnej w szkole i regionie – ODN Słupsk, Bytów.
- Alternatywne sposoby porozumiewania się dzieci niepełnosprawnych – ODN Słupsk.
- Realizacja ścieżek edukacyjnych w nauczaniu różnych przedmiotów oraz w programie wychowawczym szkoły – Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 – Lębork.
- Pierwsza pomoc przedmedyczna – Zespół Szkół Redzikowo.
- Dysleksja rozwojowa – Przedszkole Samorządowe nr 9 – Chojnice.
- Awans zawodowy nauczyciela – ODN Słupsk.
- Metody aktywne w nauczaniu zintegrowanym – Szkoła Podstawowa nr 8 – Lębork.
- Awans zawodowy nauczyciela – Szkoła Podstawowa – Żelkowo.
- Makrokosmos – ptaki ponad podziałami – ODN Słupsk.
- Diagnoza indywidualnych potrzeb edukacyjnych, wychowawczych ucznia, studium przypadku – ODN Słupsk.

- Alternatywne i wspomagające sposoby porozumiewania się dzieci niepełnosprawnych – ODN Słupsk.
- Dysleksja rozwojowa – Szkoła Podstawowa nr 2 – Bytów.
- Andragogika – ODN Słupsk.

➤ w trakcie trwania:

- Kurs kwalifikacyjny „Oligofrenopedagogika” – ODN Słupsk.
- Kurs kwalifikacyjny „Wychowanie do życia w rodzinie” – ODN Słupsk.
- Kurs kwalifikacyjny dla kadry oświatowej – ODN Słupsk.

➤ odbędą się w grudniu:

- Podstawy tańca i choreografii – ODN Słupsk.
- Praca nauczyciela z dzieckiem trudnym – ODN Słupsk.
- Projektowanie modułowego programu nauczania – Zespół Szkół Budownictwa Okrętowego – Gdynia.
- Kurs kierowników wycieczek szkolnych – Szkoła Podstawowa – Rzeczenica.
- Komunikacja i zajęcia integrujące wychowawcę z klasą – Szkoła Podstawowa – Czersk.
- Dokumentowanie osiągnięć szkoły – Zespół Szkół nr 7 – Chojnice.
- Awans zawodowy nauczyciela – Zespół Szkolno-Przedszkolny – Główny.
- Podstawy pomiaru dydaktycznego – Wejherowo.
- Prawo oświatowe ze szczególnym uwzględnieniem problemów wychowawczych w szkole – ODN Słupsk.
- Trening rozwiązywania konfliktów w placówce oświatowej – ODN Słupsk, Ustka.
- „Ja” w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Skuteczne metody działań w edukacji szkolnej – Kępcice.

Ewa Misiewicz

konsultant ds. doskonalenia nauczycieli

Dyskurs o trafności pomiaru

IX KONFERENCJA Z CYKLU „DIAGNOSTYKA EDUKACYJNA”

(Łódź, 24-26 września 2003)

Kolejna konferencja z cyklu „Diagnostyka Edukacyjna” zgromadziła w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi liczną (około 200) grupę osób zainteresowanych pomiarem wyników kształcenia: teoretyków i praktyków. Wypowiadali się oni „emocjonalnie o kwestiach technicznych i racjonalnie o emocjach, jakie pomiar wywołuje.” Stwierdzenie, zawarte we *Wstępie* do referatu programowego profesora Bolesława Niemierki – „Jaki pomiar dydaktyczny jest nam potrzebny?” – jest zarazem przesłanką i argumentem uzasadniającym obecność czynnika emocjonalnego w pedagogicznych badaniach stosowanych. Są one oceniane negatywnie z pozycji pedagogiki czystej jako „wtórne, nieprecyzyjne i sprzedajne, nieuczciwie pozorujące naukowość w dziedzinach nie objętych jeszcze właściwą teorią.” Służą jednak usprawnianiu działań i poprawianiu rzeczywistości, gdyż są reakcją na zaistniałe, bieżące potrzeby oświaty. Również kształcenie jest – w przeciwieństwie do pracy badawczej, naukowej, a także w przeciwieństwie do egzaminów zewnętrznych – zdominowane emocjonalnie. Dlatego nie jest łatwo nauczycielom zaakceptować „pomiarowe działania zewnętrzne w ich własnym, gorącym polu pracy edukacyjnej. Tym bardziej, gdy są dokonywane w imię beznamiennej precyzji, bez świadomości drogi, jaką przebywa uczeń i bez przyjmowania odpowiedzialności za skutki społeczne.” Diagnostyka edukacyjna, jako nauka o warunkach, przebiegu i wynikach zorganizowanego uczenia się, może być pomostem pomiędzy praktyką a teorią kształcenia i badaniami naukowymi. Istotne tu jednak staje się zagadnienie komunikacji, tj. zrozumienia i porozumienia w sprawach rozpoznawania i wyjaśniania procesów edukacyjnych, czego warunkiem jest odblokowanie barier komunikacyjnych i uruchomienie procesu wymiany informacji (B. Żuk).

Dyskutując o ocenianiu analitycznym, przede wszystkim wystrzegać się trzeba nadmiernych uproszczeń. Jeżeli na przykład „dedukcyjne rozpakowanie” poglądu: >Egzaminy zewnętrzne są niepotrzebne i szkodliwe< zmienić na indukcyjne uzasadnienie, to z prawdy (prawdziwych założeń) wynika fałsz (nieprawdziwe uogólnienie). „Błąd tkwi właśnie w uproszczeniu, to jest w ograniczeniu liczby przesłanek elementarnych” (B. Niemierko). Można chyba przyjąć, że prezentowane podczas konferencji doniesienia z badań nad ocenianiem nauczycielskim (wewnątrzszkolnym) oraz nad sprawdzaniem i punktowaniem testów na egzaminach zewnętrznych, były także próbą interpretacji, „rozpakowywania” utartych poglądów i weryfikowania obiegowych sądów. Nie jest na przykład prawdziwe, w świetle danych empirycznych stwierdzenie, że ocenianie nauczycielskie nie jest obiektywne i ma niską trafność prognostyczną. Okazuje się bowiem, że istnieje duży stopień zgodności między ocenami uczniów na koniec semestru czy końcoworocznych (sumujących) a wynikami sprawdzianu w szkole podstawowej i egzaminu gimnazjalnego, ponadto ocenianie szkolne ma wysoką wartość prognostyczną (Wojciech Walczak, Piotr Maciej Skorupiński, Danuta Król

i in.). W ocenianiu sumującym nauczyciel uwzględnia prawie równomiernie wszystkie aspekty trafności. Pamiętać należy, że przy określaniu trafności ważna jest nie tyle sama taka ocena (stopień), gdyż odzwierciedla tylko w około 50% umiejętności ucznia, co jej interpretacja oraz założone przez nauczyciela konsekwencje jej zastosowania. (Grażyna Szyling).

Zdaniem profesora B. Niemierki konieczny jest powrót do złożonych metod analiz, których przykładem jest macierz wielu cech i wielu metod, a także do stosowania, jak dotąd, kombinacji ocen szkolnych i wyników egzaminu testowego przy podejmowaniu decyzji o przyjęciu ucznia do szkoły wyższego szczebla. Syntetyzowanie wyników >wielu cech, wielu miar< (wielu cech uzyskanych w efekcie zastosowania różnorodnych miar) jest podporządkowane analizie wybranego pojęcia, w tym wypadku dyskursowi trafności teoretycznej pomiaru.

Trafność teoretyczna szeroko rozumiana (rozszerzone, zintegrowane pojęcie trafności S. Messicka) jest „wartościującym podsumowaniem zarówno danych pozytywnych, jak i negatywnych, obecnych oraz potencjalnych konsekwencji interpretacji i wykorzystania wyników pomiaru.” W bezkresnym polu dyskursu o trafności pomiaru można wyróżnić: (1) wyjaśnianie, (2) ewaluację, (3) uogólnianie, (4) ekstrapolację i (5) podejmowanie decyzji. Rozszerzone pojęcie trafności pomiaru, obejmując właściwości danego testu, skupia naszą uwagę bardziej na sferze interpretacji wyniku sprawdzania osiągnięć uczniów, niż na owych właściwościach.

W ustalaniu trafności pomiaru (walidacji) oraz w dyskusie o niej profesor B. Niemierko zaproponował uwzględnienie zastosowania modeli probabilistycznych – czyli zbiorów oszacowań prawdopodobieństwa rozwiązania określonych zadań testowych (np. łatwych lub trudnych) przez określonych uczniów (np. tylko o niskich lub tylko o wysokich osiągnięciach). Wymaga to jednak wykorzystania właściwości testki, tj. zbioru zadań stanowiącego część testu osiągnięć szkolnych, wyróżnionego ze względu na konstrukcję, zastosowanie lub sposób punktowania, a także „ze względu na łączenie zadań otwartych z zamkniętymi w sprawdzianie i egzaminach doniosłych.” Warto tutaj dodać, że profesor Krzysztof Konarzewski, zaproponował powrót do nazwy subtest zamiast testki; trafność zaś (ang. validity) jego zdaniem to także prawomocność, czyli wynik pewnych czynności spełniający warunki uznania. Rzetelność testu (pomiaru) złożonego z testek podnosi, oprócz zastosowania modeli probabilistycznych, uwzględnienie teorii generalizacji (uniwersalizacji) pomocnej do ustalania warunków uogólniania wyników pomiaru psychologicznego i dydaktycznego. Aktualności nabierają też: zrównywanie wyników pomiaru (przez dwukrotne badanie tych samych uczniów lub przez „kotwiczenie”, to jest przez wykorzystanie innego testu lub mniejszej grupy zadań (testki) do „kalibrowania” (cechowania) skali wyników); budowanie norm ilościowych w postaci wybranych wyników surowych lub procentu punktów możliwych do uzyskania, jakie będą podstawą do zaliczenia egzaminu. Proponuje on ustalenie takich norm ilościowych drogą świadomej decyzji zespołowej walidatorów (sędziów), poprzedzonej próbami pilotażowymi, przećwiczeniem procedur stanowienia norm.

Wszystkie te (złożone) zagadnienia sygnalizował temat łódzkiego spotkania, będący też tytułem książki zawierającej referaty i doniesienia badawcze prezentowane podczas kon-

ferencji: „Trafność pomiaru jako podstawa obiektywizacji egzaminów szkolnych” (Łódź 2003, ss. 395). Wyodrębniono w niej dwie zasadnicze części: teoretyczną oraz szczegółową. W części teoretycznej zamieszczono 11 opracowań, w tym B. Niemierki UG „Jaki pomiar dydaktyczny jest nam potrzebny?” Krzysztofa Konarzewskiego (Instytut Psychologii PAN): „Egzamin 2002: rzetelność i trafność testu matematyczno-przyrodniczego”, Marii Groenwald (UG) „Czy postępowanie uczestników zewnętrznych egzaminów powinno podlegać kodyfikacji?” oraz (wspólny) Petera Kroppe (Wielka Brytania) i Wilhelma Wolze (Niemcy) „Język potoczny i naukowy. Trafność testu w ujęciu konstruktywistycznym.” Część szczegółowa książki zawiera w dziale „Wokół trafności egzaminowania” także 11 opracowań, a wśród nich referat Bożeny Żuk ze słupskiego ODN nt. „Miejsce hermeneutyki w procesie budowania trafności egzaminów powszechnych i doniosłych” zaś w dziale „Od motywacji ucznia do etyki egzaminatora” 13 opracowań, w tym referat Henryka Szaleńca (OKE – Kraków) „Zgodność punktowania wyników zadań otwartych przez dwu egzaminatorów.”

Referaty prezentowano podczas 3 sesji plenarnych (łącznie 8) oraz podczas sesji tematycznych: 1. Dwa rodzaje egzaminów, 2. Motywacja i ocenianie, 3. Trafność rozszerzona i prognostyczna, 4. Komunikowanie i wykorzystanie wyników egzaminu, 5. Programy i standardy edukacyjne, 6. Etyczne i psychologiczne aspekty egzaminu. Prócz tego odbywały się dyskusje panelowe, których celem było szukanie odpowiedzi na pytania:

1. Czy sprawdzian w szkole podstawowej jest trafny?
2. Czy egzamin gimnazjalny jest trafny?
3. Jak standardy wymagań egzaminacyjnych wpływają na pracę szkoły?
4. Czy zgadzamy się na oszustwo egzaminacyjne?
5. Czy schematy punktowania zadań otwartych są potrzebne?
6. Czy wyniki egzaminów zewnętrznych mogą szkodzić?

Nie chodziło, rzecz jasna, o odpowiedzi typu: tak – nie, lecz o sformułowanie, na podstawie analizy materiału empirycznego, uzasadnionych opinii oraz wniosków.

Skutki egzaminów doniosłych są dalekosiężne. Nie tylko dla uczniów. Mają też wpływ na rozwój zawodowy nauczycieli, w tym na opanowywanie przez nich zagadnień pomiaru dydaktycznego i zgłębianie treści i struktury przedmiotów szkolnych.

Zamykając Konferencję, profesor B. Niemierko stwierdził, że zarówno referaty jak i dyskusja prezentowały wysoki poziom. Poruszono wiele zagadnień, ukazując „pole bezkresne” pomiaru dydaktycznego i obszary odpowiedzialności wszystkich przygotowujących narzędzia (testy) i interpretujących wyniki. Zwrócono uwagę na fakt, że dystans między twórcami i użytkownikami testów jest ciągle zbyt wielki. Kluczowa stała się – zarówno w praktyce egzaminacyjnej jak i w badaniach nad nią – problematyka wartości, w tym wartości etycznych.

Dla wielu z uczestników tej i poprzednich Konferencji pomiar i diagnostyka edukacyjna stały się niejako drugim domem (pierwszym pozostaje nauczany przedmiot, specjalizacja). Wyrazem zadowolenia, a także obecności teorii pomiaru dydaktycznego w szkole, była decyzja o przekształceniu

Konferencji w zjazd założycielski stowarzyszenia o nazwie Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej z siedzibą w Krakowie. Po złożeniu deklaracji przyjęto Statut PTDE oraz wybrano Komitet Założycielski w składzie: profesor Bolesław Niemierko oraz dr Marek Legutko - dyrektor OKE w Krakowie i dr Henryk Szaleniec – zastępca dyrektora OKE w Krakowie.

Przyjęto, że tematem X Konferencji z cyklu „Diagnostyka Edukacyjna” (Kraków, 22-24 września 2004) będą: „Skale pomiarowe, normy i standardy edukacyjne.” Jednym z jej organizatorów, oprócz PTDE, ma być Federacja Szkół Salezjańskich w Polsce.

*Bożena Żuk, Jerzy Paczkowski, Jan Tyborczyk
uczestnicy konferencji*

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Poza założycielami członkiem Towarzystwa może zostać każda osoba fizyczna, która otrzyma pozytywną opinię od dwóch członków.

Towarzystwo stawia sobie następujące cele:

1. Wspomaganie rozwoju systemów oceniania wewnątrzszkolnego i egzaminów zewnętrznych.
2. Promowanie diagnozy edukacyjnej w placówkach oświatowych.
3. Inspirowanie badań naukowych i dyskusji na temat diagnozy edukacyjnej.
4. Rozwijanie współpracy z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz diagnostyki w edukacji.
5. Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych członków Towarzystwa.

Towarzystwo podejmie m.in. następujące zadania:

1. Organizowanie dorocznych konferencji z cyklu „Diagnostyka edukacyjna” oraz – we współpracy z uczelniami wyższymi – seminariów naukowych z tej dziedziny.
2. Wydawanie czasopisma „Diagnostyka edukacyjna”.
3. Prowadzenie serwisu internetowego Towarzystwa.

Siedziba Towarzystwa (tymczasowo) mieści się w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, Al. F. Focha 39; 30-119 Kraków; tel. (012) 61 81 201, 202, 203 fax: (012) 427 28 45 e-mail: oke@oke.krakow.pl

V Sejmik Szkolnej Kultury Fizycznej

W dniach 27-29.10.2003 roku w Spale odbył się pod honorowym patronatem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu - Krystyny Lybackiej, V Sejmik Szkolnej Kultury Fizycznej. Jego tematem była: „Promocja wartości olimpizmu i fair play we współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży w Europejskim Roku Edukacji poprzez Sport”. Uczestnikami w liczbie ok. 120 osób byli nauczyciele wf, trenerzy, nauczyciele - doradcy metodyczni, konsultanci w placówkach doskonalenia nauczycieli, kuratorzy, wizytatorzy, przedstawiciele stowarzyszeń kultury fizycznej, organów prowadzących szkoły, nauczyciele akademicy.

Wygłoszono 9 referatów plenarnych, stanowiących merytoryczne podłoże do dalszych prac w trzech tematycznych sekcjach specjalistycznych:

1. Promocja wartości fair play i olimpizmu w polskich wydawnictwach i środkach masowego przekazu.
2. Wdrożenie wyników badań i alternatywnych ofert programowych do praktyki szkolnej.
3. Pozaszkolne formy wspomagające nowe myślenie o współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży.

Bogata w treści merytorcze wymiana myśli i doświadczeń podczas V Sejmiki pozwoliła na sformułowanie (na gorąco) kilku wniosków. Ich realizacja sprawi, że rok 2004 stanie się w Polsce autentycznym Rokiem Edukacji poprzez Sport (EYES 2004). Oto one:

1. W zakresie promocji wartości fair play, olimpizmu i współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży – zaangażować w szczególności media lokalne (konkretnych oddanych sprawie dziennikarzy).
2. Poprawić w w/w zakresie przepływ informacji na linii Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu – Kuratorium Oświaty – Szkoła.
3. Uaktywnić wszystkie struktury Szkolnego Związku Sportowego i popularyzować współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży.
4. Popierać i wspierać wszelkie inicjatywy lokalne, rozwiązania autorskie, mające na celu aktywizację ruchową całego społeczeństwa.
5. Uświadomić prowadzącym Uczniowskie Kluby Sportowe oraz animatorom sportu potrzebę aktywizacji ruchowej całej społeczności szkolnej, nie zaś jak to ma miejsce – wybranej grupy sportowej.
6. Dla osiągnięcia pożądanego efektów konieczna jest ścisła współpraca i zaangażowanie uczniów, rodziców, nauczycieli, działaczy sportowych oraz władz oświatowych.

V Sejmik Szkolnej Kultury Fizycznej uświadomił ogrom zadań jakich należy się podjąć oraz rolę wszystkich podmiotów w promocji wartości olimpizmu, fair play i masowego uczestnictwa dzieci i młodzieży w sportowym współzawodnictwie w Europejskim Roku Edukacji poprzez Sport.

Henryk Jabłoński

doradca metodyczny wychowania fizycznego

Atmosfera szkoły

KONFERENCJA DYREKTORÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW

19 listopada br. w sali przy ul. Jaracza 18a w Słupsku odbyła się konferencja dla dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów w powiatach lęborskim oraz słupskim – grodzkim i ziemskim.

„W ten sposób chcemy reaktywować Klub Dyrektora Twórczej Szkoły Wiejskiej i zmienić jego formułę, cele i dotychczasowe zadania na szeroko pojęty Klub Dyrektora Szkoły. Nie ma to absolutnie żadnego znaczenia czy będzie to dyrektor dużej szkoły miejskiej, czy małej szkoły wiejskiej. Spotkania takie są potrzebne, czego dowodem jest tak liczny udział Państwa w dzisiejszej konferencji” – powiedziała, witając zebranych, Małgorzata Kowalska – dyrektor ODN.

Organizatorem konferencji była Pracownia Przedmiotów Matematyczno-Przyrodniczych, Zarządzania i Mierzenia Jakości w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Temat konferencji „Atmosfera szkoły prowadzi do dobrych relacji w środowisku szkolnym” wybrała i przygotowała Pracownia Opieki i Wychowania. Konferencja została zorganizowana w ramach pierwszego z czterech planowanych w tym roku szkolnym spotkań. Temat został wybrany w kontekście ubiegania się przez szkoły o Pomorskie Certyfikaty Jakości Edukacyjnej (szczególnie standard VI), a także w związku ze zjawiskiem narastającej przemocy i agresji wśród dzieci i młodzieży.

W części pierwszej konferencji Halina Krupa – konsultant w ODN ds. wychowania do życia w rodzinie – przedstawiła zagadnienia: „Wpływ wizerunku własnego na jakość pracy w szkole” oraz „Kształtowanie dojrzałej sfery emocjonalnej w relacjach społeczności szkolnej”.

W części drugiej konferencji zajęcia na temat „Budowanie narzędzi pomiaru wskaźników standardu VI Pomorskich Certyfikatów Jakości Edukacyjnej” przeprowadziła Łucja Knop – wicedyrektor ODN.

Prowadzący konferencję zaproponował, by następne spotkania Klubu Dyrektora Szkoły odbywały w środy. O konkretnych datach Ośrodek poinformuje pisemnie w terminie późniejszym. I tak: 1) w lutym 2004r. – Pracownia Informacji Edukacyjnej Wydawnictw przedstawi temat główny „Działalność informacyjno-wydawnicza ODN w Słupsku jako forma wspierania pracy placówek oświatowych”. 2) w marcu 2004r. – Pracownia Diagnostyki Edukacyjnej przygotowuje temat „Ewaluacja wyników planów kształcenia”. 3) w kwietniu 2004r. – Pracownia Przedmiotów Matematyczno-Przyrodniczych, Zarządzania i Mierzenia Jakości przygotowuje temat „Lider doskonalenia wewnątrzszkolnego”.

Zamykając konferencję prowadzący podziękował uczestnikom za udział i zachęcił dyrektorów do dokumentowania wskaźników osiągnięcia standardu lub jego części. Podejmowane działania w tym względzie niewątpliwie przyczynią się do poprawy atmosfery w szkole, do zmniejszenia zjawiska agresji i przemocy.

Prowadzący konferencję:

Lech Kowalewski

konsultant ds. doskonalenia kierowniczej kadry oświatowej i oświaty samorządowej

OLIMPIADY KONKURSY

XX Ogólnopolski Konkurs Literackiej Twórczości Dzieci i Młodzieży Gimnazjalnej

Gimnazjum nr 2 w Słupsku – tradycyjnie już przypomina zaprzyjaźnionym z dziecięcą i młodzieżową twórczością literacką – Polonistom i Nauczycielom Bibliotekarzom o dwudziestej edycji Ogólnopolskiego Konkursu Literackiej Twórczości Dzieci i Młodzieży Gimnazjalnej. Główne cele Konkursu to: inspirowanie zainteresowań literackich, rozbudzanie wyobraźni, literackiej pasji i wrażliwości, odkrywanie świeżości i wnikliwości dziecięcego spojrzenia na otaczającą nas rzeczywistość, a także oryginalności języka.

Ubiegłoroczna, dziewiętnasta edycja konkursu miała bardzo szeroki zasięg. Dziękujemy gorąco opiekunom ponad sześciu tysięcy uczestników naszej zabawy.

Nagrody zostały uroczysto wręczone przez wspianą przyjaciółkę konkursu, Wandę Chotomską, podczas spotkania finałowego w Teatrze Impresaryjnym w Słupsku.

Popularność konkursu to niewątpliwie zasługa nauczycieli polonistów i bibliotekarzy, którzy inspirują i otaczają troskliwą opieką młode talenty literackie. Nawet jeśli nie wszyscy nasi laureaci będą pisali przez całe życie, to i chwilowa przygoda z piórem jest bardzo cenna, gdyż pomaga patrzeć na świat i dostrzegać to wszystko, co dostrzec trudno bez pochylenia się nad kartką papieru. Takie zwroty jak taniec z jednorożcem, ubranie dla smutku, obłok w piórniku czy zaczął się świat powstają tylko podczas tworzenia.

Dziękujemy Państwu gorąco za pracę przynoszącą tak znakomite efekty. Dziękujemy za sukcesy wychowawcze, za pozyskanie zaufania młodych twórców.

Wierzymy, że dwudziesta – jubileuszowa – edycja konkursu spotka się z życzliwością młodych twórców – także współautorów pokonkursowego tomiku „Zaczeplił się Świat...” i ich opiekunów – że zaowocuje interesującymi utworami, a spotkanie z ulubionymi pisarzami, nagrody i wyróżnienia, przyniosą ich autorom pełną satysfakcję.

REGULAMIN KONKURSU

1. W konkursie mogą brać udział uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów z całej Polski.
 2. Tematyka prac jest dowolna.
 3. Prace konkursowe należy nadsyłać do Gimnazjum Nr 2 w Słupsku do 31 grudnia 2003 r. Dla pełnego obiektywizmu oceny w kategorii poezji – każdy autor proszony jest o nadesłanie kilku wierszy.
 4. Wiersze i opowiadania powinny być podpisane następująco: imię i nazwisko autora, klasa, szkoła; imię i nazwisko prowadzącego nauczyciela lub opiekuna.
 5. Rozstrzygnięcie konkursu nastąpi do końca lutego 2003r.
 6. Prace oceniane będą w kategoriach:
 - a) wiersze – uczniowie klas I-IV, uczniowie klas V-VI i uczniowie klas gimnazjalnych;
 - b) opowiadania – uczniowie klas I-IV, uczniowie klas V-VI, uczniowie klas gimnazjalnych.
- W skład Komisji Konkursowej wchodzi: Wanda Chotomską, Zofia Beszczyńska – krytyk literacki i redaktor czasopisma „Guliwer”; Barbara Kosmowska, Jolanta Nitkowska-Weglarz, poeci i dziennikarze słupscy: Jerzy Dąbrowa-Januszewski, Tadeusz Martychevicz, Daniel Odija; pracownicy naukowcy Pomorskiej Akademii Pedagogicznej – dr Marianna Borawska, dr Anna Wiech, dr Mariola Szczepańska, prof. dr hab. Zbigniew Zielonka oraz nauczyciele poloniści – Maria Pietryka, Anna Chabior.
7. Wręczenie nagród nastąpi podczas uroczystego spotkania młodych twórców w kwietniu 2004 r. w Teatrze Impresaryjnym w Słupsku. O terminie osoby nagrodzone i wyróżnione oraz ich opiekunowie zostaną zawiadomieni indywidualnie. Dzieciom i opiekunom spoza Słupska zapewniamy darmowy nocleg.
 8. Wyróżnione wiersze i opowiadania będą opublikowane w kolejnym tomiku, podsumowującym konkurs, a także w prasie literackiej – ogólnopolskiej i regionalnej.

Adres organizatora Konkursu:

Gimnazjum nr 2, ul Sobieskiego 3, 76-200 Słupsk
tel. 059 845-61-40

Maria Pietryka

Doradca metodyczny ds. bibliotek szkolnych

Jolanta Wiśniewska

Dyrektor Gimnazjum nr 2 w Słupsku

Konkurs historyczno-literacki

Zespół Szkół w Kołczygłowach zaprasza uczniów gimnazjów i szkół średnich do udziału w konkursie „**Losy bohaterów Trylogii Henryka Sienkiewicza na tle epoki**”. Będzie to już trzecia edycja tegoż konkursu. Pierwsza odbyła się 6 kwietnia 2002 roku. Udział w niej wzięło 15 gimnazjalistów, m.in. ze Sztumu, z Ustki i Kołczygłów.

Konkurs przebiegał następująco:

1. Rozwiązywanie przez uczestników testu składającego się ze 100 pytań sprawdzających znajomość powieści, adaptacji filmowych oraz historii XVII wieku (90 min.).
2. Wycieczka uczestników wraz z opiekunami do Zamku Krzyżackiego w Bytowie.
3. W przerwie – obiad.
4. C. d. części pisemnej – uczniowie otrzymali na kartkach 12 charakterystyk i na tej podstawie mieli odgadnąć, której postaci z „Trylogii” dotyczy.
5. Finał – wzięło w nim udział 6 uczestników, którzy uzyskali największą ilość punktów. Celem jego było wyłonienie zwycięzcy.
6. Ogłoszenie wyników i rozdanie nagród.

Druga edycja konkursu odbyła się 5 kwietnia 2003 roku. Wzięło w niej udział 23 uczestników z 8 szkół, tj.: Zespołu Szkół Informatycznych w Słupsku, I Liceum Ogólnokształcącego w Słupsku, Gimnazjum nr 1 w Sztumie, Gimnazjum nr 1 w Bytowie, Gimnazjum nr 2 w Bytowie, Gimnazjum w Nożynie, Gimnazjum w Niepogledziu, Zespołu Szkół w Kołczygłowach.

Uczestnicy wraz z opiekunami zwiedzili elektrownię wodną w Gałąźni Małej. Po wycieczce uczniowie kontynuowali część pisemną, w której na podstawie opisów rozpoznawali miejsca akcji.

Zwycięzcy obu edycji, zgodnie z założeniem, otrzymali „Szablę Zagłoby”. W roku 2002 – Beata Wojewódzka z Gimnazjum nr 1 w Sztumie, w roku 2003 – Bartłomiej Chmiel z Zespołu Szkół Informatycznych w Słupsku. Pozostałym uczestnikom konkursu wręczono wartościowe nagrody książkowe. Oprócz tego 6 laureatów zostało wyróżnionych dyplomami i upominkami w postaci autografów aktorów biorących udział w adaptacjach radiowych „Trylogii”, m.in. Andrzeja Łapickiego, Mariusza Benoite’a, Teresy Budzisz – Krzyżanowskiej.

Konkurs odbył się już dwukrotnie dzięki hojności sponsorów: Starostwa Powiatowego w Bytowie, Gminnej Komisji do Spraw Profilaktyki i Przeciwdziałania Alkoholizmowi przy Urzędzie Gminy w Kołczygłowach, księgarni „Claramontana” OO. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, Związku Tatarów Polskich w Białymstoku. Przedsiębiorstwa Budowlanego „Żmuda” w Bytowie.

Uczestnicy z ich opiekunowie ocenili poziom konkursu jako bardzo wysoki, jednakże zadeklarowali swój udział w następnej edycji, która planowana jest na 3 kwietnia 2004 roku.

Konkurs pozwolił organizatorom nawiązać kontakt z innymi szkołami naszego województwa. Natomiast miłośnikom literatury H. Sienkiewicza stworzył szansę wykazania się swoją wiedzą. Należy cieszyć się, że w obecnych czasach, zdomino-

wanych przez komputery, są jeszcze młodzi ludzie, którzy chętnie sięgają po klasykę literatury i chcą sprawdzać swoją wiedzę.

REGULAMIN KONKURSU

1. Uczestnicy: uczniowie gimnazjów i szkół średnich.
2. Cele konkursu:
 - popularyzacja literatury polskiej,
 - rozbudzanie zainteresowań czytelniczych,
 - pogłębianie wiedzy historycznej i literackiej,
 - popularyzacja kultury narodowej i uświadomienie jej związków z kulturą innych narodów,
 - popularyzacja polskiej kinematografii i ukazanie jej związków z literaturą.
3. Zasięg: województwo pomorskie.
4. Wymagany zakres wiadomości:
 - a. znajomość „Trylogii” H. Sienkiewicza,
 - b. tło historyczne: historia Polski w XVII w. z elementami historii powszechnej (ze szczególnym uwzględnieniem historii wojskowości, geografii historycznej, stosunków narodowościowych i religijnych oraz kultury sarmackiej),
 - c. adaptacje filmowe – twórcy, obsada aktorska.
5. Forma:
 - I. pisemna – test składający się z zadań zamkniętych i otwartych,
 - II. ustna – pytania z zakresu lektury i historii. Między I a II częścią przewidziane są atrakcje kulturalne.
6. Wymagana literatura:
 - podstawowa: Sienkiewicz H., *Ogniem i mieczem*, *Potop*, *Pan Wołodyjowski*
 - pomocnicza: * Borzęcki M., *Słownik postaci „Ogniem i mieczem”*, * Czaplinski W., *Glossa do „Trylogii”*, * Kosman M., *Na tropach bohaterów „Trylogii”*, * Zawistowski W., *Kto jest kim w „Trylogii” H. Sienkiewicza*.
7. Terminy: konkurs odbędzie się 3 kwietnia 2004 roku o godz. 10.00 w Zespole Szkół w Kołczygłowach. Zgłoszenia uczestników przyjmowane będą do 15 marca 2004 roku.
8. Sposoby zgłaszania uczestników:
 - pisemnie na adres: Zespół Szkół w Kołczygłowach, 77 – 140 Kołczygłowy, ul. Szkolna 10 (konkurs „Losy bohaterów Trylogii H. Sienkiewicza”)
 - telefonicznie – pod numer (059) 8213416.
9. Nagrody: zwycięzca otrzyma „Szablę Zagłoby”, poza tym dla najlepszych znawców „Trylogii” przewidziane są atrakcyjne nagrody książkowe.
10. Dojazd na koszt własny.
11. Uwaga: w konkursie nie mogą brać udziału zwycięzcy poprzednich edycji!
12. Szczegółowych informacji udzielają niżej podpisani organizatorzy:

Zbigniew Burek
Violetta Garstka
Jolanta Kuźma
Andrzej Przytarski

Konkurs wiedzy o patronach szkoły

FORMĄ PROPAGOWANIA HISTORII REGIONALNEJ I LOKALNEJ

Postulat nasycenia treści kształcenia historycznego wiadomościami dotyczącymi dziejów „mniejszej ojczyzny”, a więc uwzględnienia w nauczaniu szkolnym elementów historii regionalnej i lokalnej, wysunięty został w Polsce w pierwszej połowie lat dwudziestych.¹

Kiedy mówimy o historii regionalnej, mamy najczęściej na myśli większe jednostki terytorialne, te zwłaszcza, które istniały dłużej i wykazywały daleko nieraz idące odrębności kulturowe, społeczno-gospodarcze, administracyjno-polityczne itp. Pojęcie to odnosi się więc do dziejów Śląska, Wielkopolski, Małopolski, Mazowsza, Pomorza. Przedmiotem historii lokalnej jest z reguły „jakaś mała społeczność”, np. wsi, miasteczka, powiatu, tworząca całość ze względu na zajmowane terytorium.²

Dydaktyczne walory historii regionalnej i lokalnej są ważne. Budzi ona nie mniejsze, a często nawet większe zainteresowanie niż historia narodowa. Przez jej pryzmat łatwiej młodzieży zrozumieć pewne procesy i zjawiska ogólne, rozgrywające się w skali kraju czy nawet kontynentu. Umożliwia ona, w większym stopniu niż ma to np. miejsce w przypadku historii narodowej, bezpośredni kontakt ucznia z zabytkami i innymi źródłami historycznymi. Jest wdzięcznym dla uczniów polem poszukiwań historycznych.³ Historia regionalna i lokalna ma również walory wychowawcze. Wiąże ona uczucia młodzieży z najbliższym jej środowiskiem społecznym, budzi patriotyzm lokalny, mobilizuje do pacy na rzecz własnego środowiska, ułatwia zrozumienie jego potrzeb i problemów. Historia regionalna i lokalna odgrywa istotną rolę w kształtowaniu myślenia kategoriami życia zbiorowego, ułatwia zrozumienie związków „mniejszej ojczyzny” z „ojczyzną większą”, z życiem całego państwa i narodu.⁴

W naszej szkole został opracowany (wspólnie z uczniami i rodzicami) „Szkolny Program Wychowawczy”.⁵ Wyznacza on główne cele wychowawcze realizowane w pionach poszczególnych klas. Dla klas pierwszych jest on następujący: „Uczniowie pomagają i akceptują siebie, nową szkołę i środowisko”. Jeden z punktów „Programu Wychowawczego” dotyczy zagadnień „Ojczyzny dużej i małej”. Obejmuje on między innymi historię Kaszub, w tym historię patronów szkoły, czyli zagadnienia historii regionalnej i lokalnej.

Liceum Ogólnokształcące w Bytowie nosi imię „Bojowników o Wolność i Polskość Ziemi Bytowskiej”. Na mocy Traktatu Wersalskiego Ziemia Bytowska nie znalazła się w granicach powstałego po 1918 roku państwa polskiego. Nie spełniły się zatem pragnienia zamieszkałej tu od wielu pokoleń ludności kaszubskiej. Polska znalazła się za miedzą. Rozpoczęła ona akcje na rzecz wolności i polskości Ziemi Bytowskiej.

Realizując „Szkolny Program Wychowawczy” dotyczący historii patronów szkoły nauczyciele historii, geografii oraz wychowawcy klas pierwszych podjęli decyzję o propagowaniu historii regionalnej i lokalnej poprzez konkurs wiedzy o patronach szkoły.

REGULAMIN KONKURSU

1. Konkurs przeprowadzany jest wśród uczniów klas I.
2. Jego celem jest przybliżenie uczniom sylwetek patronów szkoły oraz poszerzenie wiedzy o ojczyźnie lokalnej, regionalnym środowisku przyrodniczym i kulturze.
3. Z regulaminem i terminarzem konkursu zapoznają uczniów wychowawcy.
4. Wychowawcy, nauczyciele języka polskiego, historii i geografii omawiają na wybranych jednostkach lekcyjnych historię patronów szkoły.
5. Wskazany jest wyjazd uczniów klas pierwszych wraz z wychowawcą do Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie.
6. Nauczyciele bibliotekarze opracowują bibliografię do wyżej wymienionego zagadnienia i czuwają nad prawidłowym obiegiem wszystkich opracowań znajdujących się w bibliotece szkolnej.
7. Uczniowie samodzielnie gromadzą i studiują literaturę.
8. Konkurs przeprowadzany jest w dwóch etapach:
 - a) klasowy (pisemny) – test.
 - b) szkolny (ustny).
9. Testy sprawdza Komisja Konkursowa.
10. Członkowie Komisji Konkursowej podają wyniki testów w poszczególnych klasach.
11. Nauczyciele historii wstawiają do dzienników lekcyjnych oceny za test.
12. Komisja Konkursowa wyłania zwycięzców – 3-osobowe zespoły z poszczególnych klas.
13. W etapie finałowym klasowe reprezentacje odpowiadają na trzy pytania przygotowane przez Komisję.
14. Nagroda dla zwycięskiej klasy jest dzień wolny od lekcji przeznaczony na wycieczkę po Ziemi Bytowskiej.

Konkurs przeprowadzono 21 i 28 listopada 2002 roku zgodnie z wyżej wymienionymi wytycznymi. Bardzo ciekawe i pożyteczne były wyjazdy wszystkich klas pierwszych do Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie. Ponadto wielu ważnych informacji dostarczyło spotkanie z Marią Prondzińską, prezesem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Bytowie.

Wspaniałym podsumowaniem „Konkursu Wiedzy o Patronach Szkoły” był udział delegacji klas pierwszych w konferencji poświęconej 80 – Rocznicy powstania Związku Polaków w Niemczech na Ziemi Bytowskiej, która odbyła się w maju 2003 roku na zamku bytowskim. Uczniowie z uwagą wysłuchali referatów i wspomnień ludzi związanych z działaczami o wolność i polskość Ziemi Bytowskiej w dwudziestolecu międzywojennym. Nawiązali kontakt z synem jednego z działaczy, planując zaprosić go na spotkanie do szkoły. Konkurs spełnił swoje funkcje, zarówno dydaktyczną jak i wychowawczą. Będzie kontynuowany w następnym roku szkolnym. Może być wzorem dla innych szkół, szczególnie tych, które mają patronów mało znanych.

Katarzyna Krefst-Domaszk

Zespół Szkół Ogólnokształcących w Bytowie

PRZYPISY: 1. Stępnik A., Historia regionalna i lokalna w Polsce 1919 – 1939. Badania i popularyzacja. Warszawa 1990. 2. Maternicki J., Majorek Cz., Suchoński A., Dydaktyka historii. Warszawa 1993 (dalej czyt.: Maternicki J., Majorek Cz., Suchoński A., Dydaktyka historii...). 3. Krzyżewski H., Regionalizm w nauczaniu historii. Warszawa 1963 4. Maternicki J., Majorek Cz., Suchoński A., Dydaktyka historii... 5. „Szkolny Program Wychowawczy” obowiązujący w Liceum Ogólnokształcącym w Bytowie.

Międzyszkolny konkurs historyczny

POCZET KRÓLÓW I KSIĄŻĄT POLSKICH

Nawiązując do tradycji lat ubiegłych, kiedy to w Szkole Podstawowej nr 2 w Słupsku przez wiele lat organizowane były Wojewódzkie Konkursy Historyczne, dnia 09.03.2002r. odbył się Międzyszkolny Konkurs Historyczny „*Poczet Królów i Książąt Polskich*”- edycja I „*Piastowie*”. W roku następnym, 01.03.2003r., II edycja tego konkursu przebiegała pod tytułem „*Jagiellonowie*”, a III będzie miała miejsce 06.03.2004r. Jej tematem: „*Polska w okresie wolnej elekcji*”.

Celem konkursu, jest propagowanie wśród uczniów szkół podstawowych miasta i gminy Słupsk, wiedzy z historii Polski na tle europejskim. Konkurs ma za zadanie rozwijać zainteresowania historyczne uczniów zdolnych, aktywizować ich w zakresie poszerzania wiedzy historycznej, kształtować postawy patriotyczne i rozbudzać poczucie dumy z dokonania kulturowych przodków, a przede wszystkim umożliwić uczniom zainteresowanym osiągnięcie sukcesu w dziedzinie historii.

W I edycji pt. „*Piastowie*” w konkursie wzięło udział 11 trzyosobowych reprezentacji szkół – razem 33 uczniów. Tytuł „*Mistrza Wiedzy Historycznej*” zdobyła Karolina Gizara uczennica Szkoły Podstawowej w Redzikowie przygotowana przez Mirosława Sawickiego. W ogólnej klasyfikacji I miejsce zajął zespół ze Szkoły Podstawowej w Redzikowie pod kierunkiem Mirosława Sawickiego, II miejsce zespół ze Szkoły Podstawowej nr 4 w Słupsku pod kierunkiem Bożeny Gostkowskiej i Ewy Szypen, a III miejsce zespół ze Szkoły Podstawowej nr 5 w Słupsku pod kierunkiem Jolanty Walewskiej.

W II edycji pt. „*Jagiellonowie*” w konkursie wzięło udział 13 trzyosobowych reprezentacji szkół – razem 39 uczniów. Tytuł „*Mistrza Wiedzy Historycznej*” zdobyła uczennica *Dagmara Krysiak* ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku przygotowana przez Elżbietę Gawrońską. W ogólnej klasyfikacji I miejsce zajął zespół ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Słupsku pod kierunkiem Elżbiety Gawrońskiej, II miejsce zespół ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Słupsku pod kierunkiem Jolanty Słomian-Juszczak, a III miejsce zespół ze Szkoły Podstawowej nr 5 w Słupsku pod kierunkiem Stanisławy Kaczmarek.

Konkurs cieszy się dużym zainteresowaniem uczniów i nauczycieli. Otrzymujemy pochlebne recenzje i słowa uznania za poziom i ciekawą organizację konkursu. Uczniowie wykazują zaangażowanie i wysoki poziom wiadomości i umiejętności co świadczy o potrzebie kontynuacji tego rodzaju konkursów. Wszystkim uczestnikom, a szczególnie zwycięzcom gratulujemy sukcesu i życzymy wielu jeszcze miłych przygód z historią na kolejnych etapach edukacji – jednocześnie zapraszając do udziału w następnych edycjach naszego konkursu.

REGULAMIN

1. Konkurs skierowany jest do uczniów i nauczycieli szkół podstawowych miasta i gminy Słupsk.
2. Szkoły zapoznawane są z celami i tematyką konkursu we wrześniu lub na początku października każdego roku szkolnego.
3. Uczniowie przygotowują się na podstawie podanej wcześniej literatury.
4. Zapraszamy 3-osobowe reprezentacje szkół.
5. Konkurs składa się z dwóch etapów:
 - a) części pisemnej (testu wiadomości pisanego indywidualnie przez każdego z uczestników),
 - b) części ustnej przeprowadzonej w formie quizu (uczniowie odpowiadają zespołowo).
6. Zwycięski zespół wyłoniony jest po zsumowaniu punktów z części pisemnej i ustnej.
7. Dodatkową nagrodą, dla ucznia, który osiąga najwyższą ilość punktów z części pisemnej, jest tytuł „*Mistrz wiedzy historycznej*”.
8. Miejscem konkursu jest Szkoła Podstawowa nr 2 w Słupsku, ulica H. Pobożnego 2, telefon 842-31-41.
9. Zgłoszenia, imiona i nazwiska uczniów wraz z imieniem i nazwiskiem nauczyciela – opiekuna, należy nadsyłać na adres Szkoły Podstawowej nr 2 w Słupsku.
10. Koordynatorem konkursu, do którego należy zgłaszać wszelkie uwagi i pytania jest nauczyciel historii Lucyna Szczepańska.

Lucyna Szczepańska
Szkoła Podstawowa nr 2 w Słupsku

Z działalności Szkolnego Koła PCK

W Szkole Podstawowej w Nowej Wsi działa Szkolne Koło PCK, którego jestem opiekunką. W bogatym programie pracy tego koła w roku szkolnym 2002/2003 znalazły się rozprawy sądowe: nad solą i „fast foodami”; wg scenariuszy i stenogramów mojego autorstwa.

W dniu 15.01.2003 r. członkowie SK PCK przedstawili rozprawę sądową nad solą pt. „Niebezpieczna przyprawa-sól”. W ławach dla publiczności w zainscenizowanej sali zasiadli uczniowie klas IV-VI, dyrektor szkoły, nauczycielki oraz pielęgniarka szkolna.

Z okazji Tygodnia PCK w dniu 7.05.2003 członkowie SK PCK przedstawili dramę – rozprawę sądową „Fast food” dobre czy złe potrawy”. Zaproszonym gościom: kolegom z klas IV i V, nauczycielkom, pielęgniarkom szkolnej i lekarzowi pediatrze prezentacje podobały się.

Janina Łowiecka
Szkoła Podstawowa w Nowej Wsi

Szkolny Klub Ekologiczny

W roku szkolnym 2001/2002 w Szkole Podstawowej w Dębnicy Kaszubskiej opracowany został autorski **Program edukacji ekologicznej jako formy zajęć pozalekcyjnych w nauczaniu zintegrowanym**. Autorki Renata Szydłak i Małgorzata Szpadzińska przedstawiły go Radzie Pedagogicznej. Został on zatwierdzony do realizacji w ramach zajęć pozalekcyjnych w klasach II w roku szkolnym 2002/2003.

Cele ogólne programu:

- wyrabianie wrażliwości na środowisko przyrodnicze,
- kształcenie szacunku do środowiska przyrodniczego,
- wyrabianie nawyku racjonalnego korzystania z zasobów środowiska przyrodniczego w czasie pracy i odpoczynku.

Cele szczegółowe:

- umiejętność dostrzegania piękna i zjawisk przyrody,
- zdolność oceny przez dzieci niewłaściwego zachowania się innych wobec przyrody i reagowania na nie,
- rozumienie konieczności ochrony niektórych gatunków roślin i zwierząt,
- dostrzeganie użyteczności przyrody dla człowieka,
- nawiązanie emocjonalnego kontaktu dziecka z przyrodą,
- rozbudzenie chęci przebywania w środowisku przyrodniczym, przy jednoczesnym rozumieniu, że jest ono podstawowym i niezbędnym elementem dla zdrowia i życia każdego człowieka;
- poznawanie motywów, sposobów ochrony i kształtowania środowiska;
- kształtowanie emocjonalnego stosunku do określonych zjawisk i obiektów w środowisku człowieka,
- formułowanie i umacnianie pozytywnych postaw wobec przyrody,
- kształtowanie u dzieci postawy badawczej wobec świata, życia, ludzi;
- rozbudzanie potrzeby poznania istoty obserwowanych zjawisk w ekosystemach,
- uzyskanie przez dzieci odpowiednich wiadomości dotyczących poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego i ich ochrony,
- zaangażowanie dzieci do prac na rzecz ochrony środowiska,
- nabycie postawy współodpowiedzialności,
- nabycie przez dzieci opiekuńczej postawy wobec istot żywych i środowiska,
- dostrzeganie walorów estetycznych i zdrowotnych przyrody.

Plan pracy w klasie II

Lp	Treść i sposób realizacji	Termin
1	Kontynuacja działalności klubu (wycieczki, obserwacje, doświadczenia, prace, zabawy): Uczestniczymy w akcji „Sprzątanie Świata”.	IX
2	Zajęcia: - Ziemia naszych marzeń. - Znaczenie czystości w naszym najbliższym otoczeniu. - Recykling to się nam płaca. Zbieranie wierszy, ilustracji, piosenek i zabaw o treści ochrony środowiska - prezentacja ich na zajęciach.	X
3	Wzbogacanie kącika książki o nowe pozycje literackie i popularno-naukowe o tematyce ekologicznej. Zakup planszy i pomocy dydaktycznych dotyczących ochrony środowiska.	X
4	Nawiązanie współpracy z Wydziałem Ochrony Środowiska i ZGK, * Wycieczka nad rzekę: - badanie i opisywanie rzeki (szybkość przepływu wody, rodzaj dna, ilość śmieci, roślinność, ocena czystości wody „na oko”, - wymyślanie sloganu związanego z czystością wody np.: ~ „Czysta woda - zdrowia doda”. ~ „Uczymy się czystości, będzie zdrowszy świat”. * Wycieczka do oczyszczalni ścieków w ZGK w Dębnicy Kaszubskiej. * Zabawy badawcze z wodą: - „Wysypisko na bibule”, - zagadki, krzyżówki. - „Wielka tajemnica wody, jak woda paruje i skrapla się”. - „Kryształki soli”. - Co się rozpuszcza w wodzie? - Dlaczego góry lodowe pływają? * Zebranie materiałów: „Woda w życiu człowieka”. * Wycieczka nad jezioro: - porównanie wiadomości zdobytych na podstawie obserwacji z wycieczki nad rzekę z obserwacją wody w jeziorze: fauna i flora, rodzaj dna, czystość wody.	XI /X II
5	* Wycieczka do lasu (obserwacja roślin i zwierząt leśnych zimą). * Obserwacja pańników i karmników w lesie, dokarmianie zwierząt.	I
6	Obserwacja terenu bez działalności człowieka i porównanie go z terenem zagospodarowanym - film . Sposoby zabezpieczenia środowiska przed zanieczyszczeniem przez zakłady przemysłowe – wykonanie prac plastycznych i urządzenie wystawy.	II/ III
7	Wycieczka do Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” - rośliny i zwierzęta na terenie Parku, - ścieżki przyrodnicze i dydaktyczne.	IV
8	Współpraca z Biblioteką – korzystanie z różnych źródeł wiedzy wpływających na kształtowanie świadomości ekologicznej. - Pogadanka: „Żyj i baw się w zgodzie z naturą”.	V
9	Piknik ekologiczny: - Zgaduj – zgadula „Zdrowa Ziemia – zdrowa woda – zdrowy człowiek”, - Zabawy ruchowe przy muzyce.	VI

We wrześniu 2002r. założyliśmy Koło Ekologiczne, do którego należeli uczniowie z dwóch klas drugich. Zajęcia odbywały się raz w tygodniu. Dzieci chętnie brały udział w zajęciach i uczestniczyły w organizowanych wycieczkach. Szczególnie ceniły sobie zabawy badawcze i możliwość przeprowadzania doświadczeń. Jest to dla nich dodatkowa forma spędzania czasu po lekcjach. Przy tym mają okazję poznać dokładniej otaczające je środowisko, poznać zagrożenia środowiska, uczyć się, jak je chronić i zapobiegać niszczeniu. Tu wyrabiają w sobie nawyki przyjaciół przyrody.

W trakcie realizacji programu dzieci brały udział w ogólnopolskim konkursie Fruit – tella „Sprzątanie Świata – Polska 2002” i otrzymały w nim wyróżnienie. Jednym z założeń konkursu było przeprowadzenie akcji edukacyjnej. W związku z tym przygotowany został apel pod hasłem „Recykling – to się nam opłaca”.

Dodatkową atrakcją był udział w Powiatowym Konkursie Marzann 2003, na który uczniowie z Koła Ekologicznego przygotowali marzannę z materiałów odpadowych i zajęli w tym konkursie II miejsce.

W czasie zajęć często przeprowadzano konkursy i quizy.

Po odbytych zajęciach uczniowie wypełniali anonimowe ankiety i przekazywali w nich swoje uwagi na temat zajęć.

Podsumowując roczną pracę Koła Ekologicznego przeprowadzono ewaluację w formie testu sprawdzającego zdobytą na zajęciach wiedzę i umiejętności. Wykazał on dobre opanowanie wiadomości o wodzie i jej znaczeniu dla życia ludzi, roślin i zwierząt oraz znajomość właściwych postaw służących ochronie środowiska. Uczniowie potrafili wykorzystać zdobytą wiedzę do rozwiązania zadań. Pozwala to określić efekty całorocznej pracy jako zadowalające.

W tym roku szkolnym na zajęciach realizowana jest tematyka naszego programu edukacji ekologicznej przewidziana dla klasy III. Szczególny nacisk położymy na opracowanie tematyki: gleba i jej znaczenie dla ludzi, roślin i zwierząt.

Renata Szydłak

Małgorzata Szpadzińska

Szkoła Podstawowa w Dębnicy Kaszubskiej

Działalność edukacyjna PZW

➤ Festyn - Serduszko puka do Europy

Pomysł organizacji festynu zrodził się na kanwie programu „PZW w Szkole” pod koniec ubiegłego roku. U podstaw ideowych legły dwa wydarzenia: Dzień Dziecka oraz unijne referendum. Wstępny program, uwzględniając te okoliczności przewidywał realizację czterech bloków imprez:

- edukacyjnego – w formie przeglądu Szkolnych Klubów Europejskich (SKE),
- wędkarskiego,
- sportowo-rekreacyjnego w formie gier, zawodów i zabaw,
- medycznego.

Od początku głównym partnerem PZW były Słupski Szkolny Związek Sportowy, Słupski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Wydział Kultury Sportu i Turystyki UM, Wydział Zdrowia UM, Młodzieżowe Centrum Kultury, Słupski Ośrodek Kultury, Pomorska Akademia Pedagogiczna. Szefowie tych jednostek oraz działacze PZW szczebla okręgowego weszli w skład komitetu organizacyjnego. Działania komitetu wydatnie wspierał kapelan wędkarzy ks. prałat Jan Giriutowicz. Do komitetu honorowego festynu zaproszono 12 przedstawicieli władz szczebla centralnego, wojewódzkiego i lokalnego. Patronat medialny sprawowały TVP, Polskie Radio, „Głos Pomorza”, „Wiadomości Wędkarskie”.

W okresie przygotowań odbyły się: dwie narady w PZW z udziałem dyrektorów szkół i opiekunów SKE, pięć zebrań roboczych komitetu organizacyjnego, spotkanie z przewodniczącymi samorządów szkolnych, kilkadziesiąt narad i spotkań z realizatorami programu.

Wobec negatywnego rozpatrzenia przez Komitet Integracji Europejskiej naszego wniosku o dotację rozpoczęto intensywne zabiegi o pozyskanie sponsorów. Na potrzeby festynu zaprojektowano i wydano w stosownym nakładzie: dyplomy firmowe, znaczki organizatora, nalepki foliowe, torby plastikowe, czapeczki tekturowe, program i afisz programowy. Impreza od początku miała swoje logo.

W bloku edukacyjnym prezentowało się 11 Szkolnych Klubów Europejskich, V LO przeprowadziło 2 konkursy wiedzy o Unii Europejskiej, a Centrum Kształcenia Praktycznego przygotowało positek dla wykonawców. Uznanie zyskały stojące na wysokim poziomie artystycznym prezentacje SKE.

Blok wędkarski składał się z zawodów spławikowych (124 uczestników), zawodów rzutowych (24 zawodników), egzaminów na kartę wędkarską (30 zdających) oraz podsumowania 5 konkursów ogłoszonych wcześniej:

- „Teraz dzieci i ryby mają głos” – prasowy konkurs wiedzy o ekologii i wędkarstwie,
- „Wędkarskie hobby” – konkurs plastyczny dla szkół podstawowych,
- „Czyste wody zdrowy człowiek” – konkurs ekologiczny dla gimnazjów,
- „Piękno pomorskich wód” – konkurs fotograficzny dla szkół średnich,
- „Bezpieczne i czyste wody” – testy dla uczestników Olimpiady.

W wszystkich konkursach uczestniczyło ponad 300 dzieci i młodzieży. Nagrody za wszystkie konkurencje z bloku wędkarskiego wręczono w przerwach prezentacji SKE. Dzięki hojności sponsorów pozyskano znaczną ilość sprzętu wędkarskiego na nagrody oraz puchary ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Infrastruktury.

Blok sportowo – rekreacyjny realizowany przez SSZS zgromadził na starcie: biegów przełajowych 683 uczestników, marzannady – 127, piłki nożnej – 42 oraz w punktach zabaw około 150 uczestników.

Blok medyczny zakładał pomiar ciśnienia tętniczego, poziomu cholesterolu oraz inne porady medyczne jak np.: w zakresie walki z nałogiem palenia papierosów. Z usług lekarzy skorzystało kilkuset pacjentów. Dwie aukcje przyniosły ponad 3.000 złotych na zakup sprzętu dla oddziału chirurgii śluzowego szpitala.

W imprezach festynu aktywnie uczestniczyło 1,5 tys. wykonawców, zawodników, członków obsługi i organizatorów. Szacuje się, że widownia festynu to ponad 6.000 mieszkańców Słupska i okolic. Z myślą o nich przygotowano i zrealizowano pokaz pożarniczy, skoki spadochronowe, pokaz tresury psów policyjnych, przejażdżki konne, przejażdżki rokartami. Do dyspozycji uczestników postawiono punkty handlowe, małą gastronomię, napoje, słodczyce, lody. Dzieciom rozdano ponad 500 kg słodczych oraz 1000 lodów. Dla wykonawców przygotowano 250 porcji bigosu staropolskiego oraz 250 porcji kiełbasek z grilla. Uwagę uczestników przyciągała bogata oprawa plastyczna festynu.

Finansowanie festynu. Zgodnie z dyrektywą Zarządu Okręgu PZW impreza miała być sfinansowana w całości ze środków pozabudżetowych Okręgu. Ogółem koszty festynu wynoszą 15.856,11. Wpływy gotówkowe – ogółem 22.050,00. Poza wpływami gotówkowymi pozyskano darowizny materialne na zł. 8.072,02.

Zorganizowanie przez ZO PZW festynu o takim zasięgu i treści jest bezprecedensowym wydarzeniem w skali całego Związku. Przyczyniło się do promocji PZW w społeczeństwie. Okręg PZW zyskał potężnego sojusznika w oświacie, utrwalił współpracę z innymi bliskimi programowo instytucjami i organizacjami, zjednał sobie przychylność sponsorów.

➤ Program „PZW w Szkole”

Szeroko pojęte wędkarstwo to nie tylko łowienie ryb, ale także możliwość rekreacji, obcowania z naturą, poznawania praw rządzących przyrodą oraz współodpowiedzialność za ochronę środowiska. Wędkarstwo ma duży wpływ na kształtowanie osobowości człowieka. Dotyczy szczególnie młodych adeptów tej pasji. Wędkarstwo kształtuje emocjonalną stronę psychiki oraz ma wpływ na postawy życiowe młodzieży i na tworzenie prawidłowych systemów wartości.

Program „PZW w Szkole” łączy tematykę wędkarską z problematyką ochrony środowiska oraz zagadnieniami etycznymi. Stwarza też platformę do takiego organizowania procesu dydaktyczno-wychowawczego w ramach szkoleń i zajęć praktycznych, który uczyni z młodego człowieka osobą wrażliwą i postępującą zgodnie z etycznymi wzorcami zachowania.

Większość młodych ludzi przejawia zainteresowanie wędkarstwem. Trzeba ten fakt wykorzystać. Wędkarstwo w wielu przypadkach może być sposobem na życie, na ciekawe i kulturalne spędzanie wolnego czasu. Jest szansa m.in. na zaszczepienie młodzieży pozytywnych zachowań i relacji międzyludzkich.

Główne cele programu „PZW w Szkole”:

- kształtowanie kultury osobistej,
- zapoznanie z szeroką wiedzą z zakresu: przepisów prawa dotyczących wędkarstwa i ochrony środowiska, życia ryb, ekologii, etyki;
- kształtowanie postaw i zachowań,
- zyczliwości i koleżeńkości,
- tolerancji.

Program „PZW w Szkole”:

I. WĘDKARSTWO

1. ABC młodego wędkarza:
 - Pierwsza wędka.
 - Rodzaje wędek.
 - Nęcenie.
 - Dodatkowe akcesoria.
 - Metody połowu ryb na sztuczne przynęty.
2. Młodzieżowe kursy wędkarskie:
 - Zagadnienia ogólne.
 - Młodzieżowy kurs wędkarstwa popularnego I stopnia.
 - Młodzieżowy kurs wędkarstwa popularnego II stopnia.
3. Sekcje i kluby wędkarskie:
 - Ewolucja modelu organizacyjnego.
 - Sekcje wędkarskie.
 - Kluby wędkarskie.
4. Wędkarski sport spławikowy:
 - Zajęcia teoretyczne.
 - Zajęcia praktyczne.

II. EKOLOGIA

1. Podstawy ekologii:
 - Ekologia osobników.
 - Ekologia populacji.
 - Ekologia biocenozy i ekosystemów.
 - Metody połowu ryb na sztuczne przynęty.
2. Ryby i ich środowisko:
 - Przystosowania ryb do środowiska wodnego.
 - Jeziora i ich ichtiofauna.
 - Rzeki i ich ichtiofauna.
3. Ichtyofauna słodkowodna Polski:
 - Skład fauny ryb i minorów.
 - Zagrożenia ichtiofauny słodkowodnej Polski.
 - Stan ochrony ichtiofauny słodkowodnej Polski.
 - Monitoring ichtiofauny.
4. Ochrona środowiska wodnego:
 - Zanieczyszczenia wód.
 - Oczyszczanie ścieków.
 - Samooczyszczanie się wód i eutrofizacja.
 - Biomanipulacja.

III. ETYKA

1. Podstawy etyki.
2. Etyka wędkarska.
3. Etyka ekologiczna.

Teodor Rudnik

Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Słupsku

Regionalizm w przedszkolu

Miniony rok upłynął w naszym przedszkolu pod hasłem **Poznajemy zwyczaje, tradycje i sztukę ludową regionu kociewskiego**. Będąc mieszkańcami Starogardu Gdańskiego - stolicy Kociewia, chcieliśmy przybliżyć dzieciom ten bliski lecz niełatwy temat. Cały personel przedszkola skoncentrował się na realizacji zadań związanych z regionalizmem. Wszyscy zastanawiali się jak w sposób łatwy i przyjemny przekazać trudne i ważne informacje naszym wychowankom.

Jednym z zadań mających przybliżyć dzieciom sztukę ludową było utworzenie w przedszkolu „kącika kociewskiego”. Tradycją naszego przedszkola jest angażowanie rodziców do realizacji różnych przedsięwzięć. Poinformowani na spotkaniu rozpoczynającym rok szkolny o tworzeniu w przedszkolu „kącika kociewskiego” zaczęli gromadzić niecodzienne, ciekawe i nieraz bardzo stare eksponaty. Nauczycielki odpowiedzialne za ekspozycję kącika utworzyły „izbę kociewską”. Umieszczono w niej obraz przedstawiający parę kociewską naturalnej wielkości, szafę z wzorami kociewskimi oraz lalkę ubraną w strój regionalny. W kąciku znalazły się rzeźby, przedmioty domowego użytku, hafty kociewskie i kroniki. Gromadzenie trwało prawie rok. Izbę kociewską wypełniły również prace plastyczne dzieci: albumy o ziemi kociewskiej, zdobione wzorami regionalnymi szklane wazon, drewniane łyżki i deski.

Dzieci poznawały zwyczaje i tradycje regionu kociewskiego przez uczestniczenie w pokazach z udziałem zespołu ludowego – Kapeli Kociewskiej. Na jednym ze spotkań goście zapoznali dzieci z tradycjami i zwyczajami związanymi ze zbliżającymi się świętami Bożego Narodzenia. Przedstawili koledy śpiewane gwarą kociewską oraz tańce. Dzieci zachwycone były niecodziennym ubiorem artystów – strojami ludowymi charakterystycznymi dla naszego regionu oraz kapelą. Dużym zainteresowaniem cieszyły się instrumenty: akordeon, diabelskie skrzypce i burczybas.

Podczas kolejnego spotkania odwiedziły nasze przedszkole osoby szerzące kulturę kociewską na naszym terenie. Szybko nawiązały z dziećmi wspólny kontakt. Wesoła i ciepła atmosfera spotkania pozwoliła dzieciom przyswoić wiele wartościowych treści dotyczących naszego regionu. Nauczyły się kilku słów mówionych gwarą kociewską.

Nauczycielki przedszkola, w celu poszerzenia swojej wiedzy i poszukiwania nowych rozwiązań, założyły biblioteczkę. Największą popularnością cieszą się „Bajki kociewskie” Bernarda Janowicza, chętnie czytane dzieciom. Treść jednej z bajek została wykorzystana do zorganizowania przez dzieci 6-letnie przedstawienia „Kuronek i kokoszka”, które uświetniło jedną z uroczystości przedszkolnych. Przedstawienie zostało również zaprezentowane dzieciom z innych grup wiekowych.

Dzieci miały również okazję poznać dorobek kulturowy naszego regionu poprzez bezpośredni kontakt ze sztuką ludową i zabytkami w Muzeum Ziemi Kociewskiej. Dzieci obejrzały sprzęty domowe stosowane dawniej w Kociewiu, narzędzia rolnicze, stroje ludowe. Dowiedziały się jak zmienił się herb Starogardu Gdańskiego na przestrzeni wieków.

Wycieczka dzieci do Urzędu Miasta i Starostwa Powiatowego umożliwiła wychowankom bezpośredni kontakt z zabytkami oraz spotkanie z Prezydentem Miasta. Dzieci miały okazję zwiedzić kamieniczki na rynku, ratusz staromiejski, średniowieczny kościół farny, mury obronne i baszty.

Tak zdobytą wiedzę dzieci często wykorzystywały w twórczości plastycznej. Ciekawe prace zdobyły nie tylko umieszczone w szatni „kącik kociewski”, ale również wystawy prac plastycznych w salach.

Realizacja zadań związanych z poznawaniem przez naszych wychowanków zwyczajów, tradycji i sztuki ludowej naszego regionu wymagała od nas nauczycieli wielu poszukiwań, starań i dużego wkładu pracy. W efekcie jednak sprawiło to zarówno nam jak i dzieciom wiele radości, satysfakcji i zadowolenia.

Iwona Gockowiak

Przedszkole Publiczne nr 10 w Starogardzie Gd.

*Wszystko jest, jak przed rokiem:
na szybach srebrne kwiaty
i ten sam obraz w ramach okien;
świat biały, jak opłatek...*

*Będzie wilia! – Uśmiechną się ludzie,
do świątecznej zasiądną wieczerzy –
błogosławimy grudzień!...
„W źłobie leży – ktoś pobieży...”*

*Pomyśl: na cudzej ziemi wśród obcych,
tacy jak ty młodzi chłopcy
i małe dziewczęta
zaspiewają tę samą koledę.*

*Pamiętaj: będą
ludzie smutni, opuszczeni,
niepotrzebni nikomu –
i nikt z nimi słowa nie zamieni,
nie zaprosi do swego domu...*

*Weź do ręki biały opłatek,
choćbyś nawet nie miał go z kim dzielić –
i życz szczęścia całemu światu;
niech się wszystkim serca rozweselą!...*

Kaszubska obrzędowość doroczna

OBRZĘDY I ZWYCZAJE OKRESU JESIENNEGO I ZIMOWEGO

Kilka refleksji na temat jesiennych i zimowych obrzędów i zwyczajów na Kaszubach chciałabym przekazać nauczycielom, którzy realizują ścieżki międzyprzedmiotowe dotyczące kultury regionu i edukacji regionalnej, powadzą koła regionalne oraz interesują się folklorem kaszubskim.

Tło historyczno-etnograficzne zwyczajów i obrzędów regionalnych okresu jesiennego i zimowego

Dożynki przypadają latem, ale są włączone do jesiennych obrzędów. Urządzano je na zakończenie żniw. Stodoły kropiono święconą wodą. Pierwsze snopy do stodoły wnosił gospodarz układając je na krzyż. Na koniec zbiorów robiono „krutki” tzn. z kilku kłosów pleciono warkocze i zwijano je w kółko. Krutkę przyjmował gospodarz i wieszał ją w izbie. Gospodarz musiał też wykupić duży, ostatni snop tzw. benks. Osoba, która go niosła polana była wodą. Gospodarz stawiał wódkę lub piwo oraz kolację. Następnie odbywały się tańce tzw. benksówka. Wieńce dożynkowe wykonywano w dużych gospodarstwach lub majątkach (wińc lub koruna).

Po dożynkach następował okres wybierania ziemniaków.

Po świętym Michale (29 września) rybacy łowili węgorze, które potem sprzedawali.

Początek listopada to wierzenia związane ze zmarłymi. Panował przesąd, że zmarli odwiedzali swoich bliskich, więc wystawiano na parapety jedzenie, dbano o to, aby duchom nie przeszkadzać. Czyszczono groby i robiono wieńce. Używano mchu, słomy, kolorowego papieru na kwiaty, które pokrywano woskiem.

Dzień świętego Marcina (11 listopada) był dniem możliwości zmiany pracy i zapłaty za miniony rok. W tym dniu zabijano gęsi – gotowano czarninę, robiono okrasę i smalec.

Adwent obchodzono surowo: poszczono, kobiety skubały pióra, przedły wełnę na kołowrotkach, przygotowywano szopki kolędnicze.

Najpiękniejsze jednak na Kaszubach były i są do dzisiaj święta Bożego Narodzenia. Jak wszędzie tak i na Kaszubach święta zaczynają się od Wigilii, tradycyjnych potraw (śledzie, ziemniaki, kapusta z grzybami, zupa brzadowa), słomy i siana pod obrusem, choinki. Zwierzęta tego dnia lepiej karmiono, nie wolno ich było podsłuchiwać, gdyż mogłoby to przynieść nieszczęście. Po wieczery gospodarze wychodzili na pole i do ogrodu i przemawiali do drzewek, groząc ścięciem jeśli nie zaowocują. Kilkanaście dni przed świętami checz (dom) odwiedzał gwizdź i pytał gospodarzy, czy zechcą przyjąć kolędników. Najpierw słyhać było dzwonki, potem do chałupy wchodził gwizdź w stroju stróża porządku (szindara). Najważniejszy jest gwiazdor, który daje prezenty, przepytuje pacierzę, karze i chwali. Jest też dziad z babą, diabeł, niedźwiedź i koń (symbol siły), śmierć, Żyd i Cygan (uosabiał obcych), kominiarz (przedstawiciel rzemieślników), anioł, kozioł (symbol płodności) i bocian (symbol szczęścia). Po kaszubskich domach chodzili też szopkarze z drewnianymi szopkami, za-

wieszonymi na szyi. Koniec starego roku ludzie obchodzili wesoło: spotykali się, wróżyli, chłopcy czynili wiele psót np. zatykali kominy, wciągali wozy na dachy. Młodzież przed północą z klekotkami, terkotkami wychodziła aż do granic wsi, przepędzając złe moce i stary rok.

Od świąt do 6 stycznia po domach chodzili Trzej Królowie i Herod.

Zabawy kończyły się w ostatki. Dawniej w zapusty piekło się placki (plięnce). W zapusty chodzili ostatni już przebiekańcy.

Propozycje wykorzystania kaszubskiej obrzędowości dorocznej w pracach plastyczno-technicznych, muzycznych, artystycznych

1. Praktyczna nauka wykonywania dożynkowych wieńców i krutek – dożynki.
2. Praktyczna nauka wykonywania wieńców i wiązanek nagrobnych oraz woskowanych kwiatów z papieru i bibuły - Wszystkich Świętych i Zadzuszki.
3. Nauka ręcznego modelowania z gliny figurek bożonarodzeniowych.
4. Wykonywanie masek kolędniczych (papieroplastyka) oraz koron dla Trzech Króli.
5. Rzeźbienie w drewnie – szopki i zabawki świąteczne np. przy udziale twórcy ludowego.
6. Praktyczna nauka wykonywania ozdób choinkowych ze słomy i papieru.
7. Wykonywanie stroików bożonarodzeniowych.
8. Praktyczna nauka wykonywania drewnianych klekotek i terkotek – obchody żegnania starego roku.
9. Przygotowanie tradycyjnych jasełek lub przedstawień kolędniczych (gwiazdka, gwizdże).
10. Przygotowanie koncertu kolęd kaszubskich z wykorzystaniem klekotek, terkotek, fujarek.
11. Wykonanie strojów dla przebiekańców – bocian i koń byli z drewna, niedźwiedziowi robiono maskę z futrem oraz słomę splatano w warkocze i wykonywano z nich czapkę i płaszcz, anioł musiał mieć skrzydła.
12. Przygotowanie konkursów np. na najładniejszą szopkę noworoczną, na najpiękniejszą kolędę.
13. Przygotowanie charakterystycznej potrawy regionalnej lub kiermaszu potraw.

Poprzez kontakt z wytworami kultury, sztuki i techniki edukacja regionalna wprowadza ucznia w świat pełen przeżyć, emocji, piękna, doświadczeń i odkryć. Rozwijają się trwałe zainteresowania własną Ojczyzną, jej historią i teraźniejszością.

Elżbieta Szreder

Zespół Szkół w Kołczygłowach

KORZYSTAŁAM: • Longin Malicki, "Rok obrzędowy na Kaszubach" • Bożena Stelmachowska, "Rok obrzędowy na Pomorzu" • z własnych materiałów i przekazów innych osób.

Miłośnicy szkolnych przedstawień

„Zabawa jest nauką, nauka jest zabawą.

Im więcej zabawy, tym więcej nauki”.

Glenn Doman

Inscenizacje w szkole mają swoją tradycję i gorących miłośników. Wnoszą w szkolne życie element odmiany, twórczego klimatu i poczucie przeżywania czegoś wyjątkowego. Pozwalają przełamać szarą szkolną codzienność, często zbyt poważną. Przedstawienia pobudzają wielostronną aktywność dziecka i są źródłem różnorodnych przeżyć emocjonalnych. Dają możliwość poznania nowych środków ekspresji, rozwijają wyobraźnię, spostrzegawczość oraz inwencję twórczą.

Szkoła pozostaje miejscem, gdzie możemy pielęgnować ten rodzaj współpracy, zanurzenia się w świecie z pogranicza fikcji i prawdziwych uczuć oraz doświadczeń. Pracując w szkole, stałam się miłośniczką inscenizacji jako ciekawej formy współdziałania nauczyciela z dziećmi. Prowadzę zajęcia teatralne dla uczniów mojej klasy. Prezentujemy w ciągu roku szkolnego kilka przedstawień. Korzystamy z tekstów różnych autorów, dokonując rozmaitych modyfikacji, dopisując nowe role, bądź rezygnując z niektórych kwestii. Naszymi widzami są przede wszystkim rodzice i koledzy z innych klas. Bardzo sympatycznie wspominamy przedstawienia dla przedszkolaków, emerytów i rencistów. Występowaliśmy także przed mieszkańcami naszej miejscowości w Gminnym Ośrodku Kultury i w kościele.

Pomysł prowadzenia zajęć teatralnych zrodził się z chęci aktywizowania dzieci, sprawienia im przyjemności oraz rozwijania ich zdolności. Szybko dostrzegłam wychowawcze i kształcące walory przedstawień. Poczucie wspólnej odpowiedzialności, koncentracja uwagi, konieczność pamięciowego opanowania tekstów, radzenie sobie z sytuacją stresową w czasie spektakli i satysfakcja z wykonanej pracy – wszystko to sprawia, że teatr okazuje się znakomitym treningiem emocji i zachowań społecznych. Staje się szansą na odniesienie sukcesu przez uczniów, ujawnia prawdziwe talenty.

Teatr stwarza okazje do wyciszenia niepożądanych zachowań, uczy dzieci pokory, konieczności współdziałania z innymi, panowania nad sobą i cierpliwości. Mądry i wrażliwy nauczyciel łatwo dostrzega możliwości, jakich dostarcza mu każde przedstawienie oferujące różnorodne role, z którymi uczniowie do pewnego stopnia identyfikują się. Dzięki temu kreacje aktorów mogą spełniać określone funkcje wychowawcze. Pogłębiająca się w czasie prób moja znajomość z dziećmi jest okazją do poznawania ich temperamentów, marzeń, codziennych zmartwień i kłopotów.

Inscenizacje są dla mnie także źródłem ogromnej satysfakcji. Praca nad nimi i ich prezentacja jest okazją do znakomitej zabawy dla nauczyciela. Przeżywa on rozmaite emocje i nadzieje. Irytuje się, kiedy aktorzy okazują się słabo przygotowani lub spóźniają się na próby. Cieszy się, gdy spektakl zaczyna nabierać kształtu.

Przygotowywanie przedstawień niesie za sobą również korzyści związane z zaangażowaniem rodziców. Za każdym razem są naszymi widzami. Inscenizacje sprawiają im wiele radości i są źródłem głębokich emocji. Dla niektórych rodziców, bardziej zabieganych, są to okazje, by w skupieniu i ciszy przyjrzeć się swojemu dziecku, gdy próbuje dać z siebie to, co najlepsze.

Pamiętajmy, że zdecydowana większość dzieci przeżywa bardzo korzystnie i budująco udział w przedstawieniu. Ta forma spędzania czasu nie bez powodu była tak doceniana w czasach, gdy życie rodzinne nie zostało zdominowane przez telewizję i zredukowane w wyniku poddania się presji współczesnej cywilizacji. Każdy, kto chociaż raz przygotowywał przedstawienie dostrzegł w nim ogromne walory edukacyjne, wpływające na wszechstronną aktywność dziecka.

Ewa Hanasko

Zespół Szkół w Kotłczygłowach

Polecamy

Materiały do poznania regionalizmu słupskiego t. V. Dokumentacja sympozjum z dnia 7 czerwca 2002 r. pt. „Mała ojczyzna w piśmiennictwie regionalnym” oraz przyczynki do historii społeczeństw środkowej części Pomorza. Praca zbiorowa pod redakcją Józefa Cieplika. STSK Słupsk 2003, ss. 105.

Materiały do poznania regionalizmu słupskiego t. VI. Zbiór materiałów konferencyjnych spotkania pt. „Do czego jest nam potrzebny regionalizm?” z dnia 11 września 2002r. w Słupsku oraz opracowania sozologiczno-regionalistyczne. Praca zbiorowa pod redakcją Józefa Cieplika, ss. 105.

Jerzy Dąbrowa-Januszewski, **Jesień Anny**, Słupsk 2003 Drugie wydanie poematu (pierwsze miało miejsce w 1984) potwierdza renesans zainteresowań historią Pomorza i Słupska. Autor był w 1977 roku świadkiem wydobycia i otwarcia sarkofagów księżnej Anny de Croy i jej syna Ernesta.

Quiz muzyczny

Quiz muzyczny przeznaczony jest dla uczniów klas II w Szkole Podstawowej nr 8 w Lęborku.

Regulamin Konkursu zawierał: szczegółowe cele, zasady udziału, zakres tematyczny i wymagania, sposób prowadzenia konkursu i jego dokładny termin. Zakres tematyczny nie wykraczał poza Program nauczania muzyki w klasie II.

Konkurs odbywał się w sali lekcyjnej. Uczestnicy konkursu (zespoły dwuosobowe) wylosowali nazwę zespołu i numerek wyznaczający kolejność prezentacji. Zespołom nadano nazwy instrumentów: bębenek, tamburyn, kastaniety, fortepian, skrzypce, dzwonki, gitara, marakasy.

Dzieci usiadły przy stolikach. Na każdym znajdowały się karty pracy, kartonik z nazwą i numerkiem zespołu oraz słodki poczęstunek. Nauczycielki prowadząc konkurs powitały uczestników, przedstawiły komisję złożoną z nauczycieli Szkoły Podstawowej Nr 8. W świat muzyki wprowadziła wszystkich obecnych uczennica klasy III, recytując wiersz pt. "Muzyka jest wszędzie".

Wyjaśniliśmy uczestnikom zasady udziału: ■ co to jest quiz ? ■ przebieg konkursu – trzy etapy: 1. zagadki muzyczne 2. prezentacja piosenki 3. prezentacja ilustracji ruchowej ■ kolejność udzielania odpowiedzi ■ sposób zapisywania odpowiedzi. Przypomniły dzieciom o tym, że pracują wspólnie w jednym zespole.

Konkurs przebiegał w trzech etapach:

I etap – Quiz muzyczny W tym etapie zespoły dwuosobowe rozwiązywały zagadki i zadania muzyczne podzielone na trzy grupy tematyczne: odgłosy, instrumenty, tańce. Zadania zostały ułożone zgodnie z zasadą stopniowania trudności. Uczniowie, po krótkim naradzeniu się, odpowiadali pisemnie na kartach pracy. Po czym komisja sprawdzała odpowiedzi i przydzielała punkty, które zapisywano na tablicy.

II etap – prezentacja piosenki Dzieci w duecie lub solo zaśpiewały, a capella wcześniej przygotowaną piosenkę. Komisja dokonała oceny i punkty zostały naniesione na tablicę.

III etap – prezentacja ilustracji ruchowej Dzieci w duecie lub solo zaprezentowały wcześniej przygotowaną ilustrację ruchową do utworu instrumentalnego. Komisja po dokonaniu oceny, przydzieliła punkty, które zostały zapisane na tablicy.

Po podliczeniu punktów za wszystkie konkurencje wręczono zwycięzcom medale: złote, srebrne i brązowe nutki, oraz różowe dla wyróżnionych. Pozostali uczniowie otrzymali medale za udział w konkursie – zielone nutki. Nagrody rzeczowe: dyplomy otrzymały na apelu z okazji zakończenia roku szkolnego 2002/2003.

Podczas konkursu panowała serdeczna i przyjazna atmosfera. Dzieci miały wystarczającą ilość czasu na udzielenie odpowiedzi. Komisja otrzymała odpowiedzi do każdego zadania i punktację, dzięki czemu jej praca przebiegała bardzo sprawnie. Uczestnicy konkursu na bieżąco znali efekty swojej pracy. Konkurs trwał około 2 godzin zegarowych, ale wysiłek umysłowy dzieci był rozłożony równomiernie.

Konkurs bardzo pozytywnie ocenili jego uczestnicy, zaproszeni goście, w tym Pani Dyrektor Szkoły, nauczyciele i rodzice. Uczniowie potwierdzili opanowanie wiadomości teoretycznych i umiejętności praktycznych, ujawniając talenty muzyczne. Wykazali również dużą odporność psychiczną i umiejętność pracy w zespole.

Do zadań muzycznych wykorzystano materiał muzyczny z Podręcznika "Muzyczne Zabawy wydawnictwa "Alex" autorów: P. Kaja, A. Abacki, T. Szarwaryn.

SCENARIUSZ

Część organizacyjna – wylosowanie nazw zespołów i kolejności prezentacji.

I. Wiersz "Muzyka jest wszędzie"

Muzyka jest jak powietrze,
jest wszędzie:
i w tobie, i we mnie,
i w zbożach na wietrze,
Jest w dźwiękach, które słyszysz
na ulicy,
w stukocie kół
na drodze wśród pól.
I w kołysaniu drzew
jest muzyka i śpiew.
Tyle jej w głosie ptaka
i w słowach, jakie na dobranoc
mówi matka.
Tylko posłuchaj,
ile jest piękna w tych zwyczajnych dźwiękach.
Weź je do ucha, weź je do serca.

II. Wprowadzenie:

- przedstawienie się,
- powitanie uczestników – dzieci przedstawiają się,
- przedstawienie komisji,
- wyjaśnienie zasad udziału w konkursie:
 - co to jest quiz ?
 - przebieg konkursu: ■ zadania ■ piosenka ■ ilustracja ruchowa,
- zadania - odgłosy, instrumenty, tańce
- kolejność: 1. słuchamy nagrania jeden raz, 2. zapisujemy odpowiedzi, 3. komisja sprawdza i ocenia, 4. zapisujemy punkty na tablicy;
- wszystkie odpowiedzi zapisujemy na kartkach,
- wszystkie zadania są takie same dla każdego zespołu.

III. Przebieg konkursu:

1. Zadania muzyczne.
2. Piosenka.
3. Ilustracja ruchowa.

IV. Wyniki konkursu:

1. Podliczenie punktów.
2. Wręczenie medali zwycięzcom – złotych, srebrnych i brązowych nutek oraz różowych dla wyróżnionych.

REGULAMIN

1. **Termin i miejsce konkursu:** 4 kwietnia 2003 r. SP nr 8 (bud. B) sala nr 6, godz. 13.00.
2. **Cele:**
 - rozbudzanie zainteresowań muzycznych dzieci,
 - rozwijanie uzdolnień muzycznych dzieci,
 - nabywanie umiejętności organizowania pracy i współdziałania w grupie,
 - zaprezentowanie swoich muzycznych umiejętności,
 - wdrożenie do szlachetnej rywalizacji.
3. **Zasady udziału w konkursie:**
 - W konkursie mogą brać udział uczniowie z klas II SP nr 8.
 - Z każdej klasy nauczyciele występują dwuosobowy zespół.
 - Prosimy o podanie uczestników do dnia 31.III.2003 r. (imię i nazwisko ucznia, klasę, którą reprezentują, tytuł piosenki śpiewanej).
4. **Zakres tematyczny konkursu. Uczeń:**
 - śpiewa piosenkę o tematyce dziecięcej,
 - zna nazwy i brzmienie instrumentów muzycznych (trąbka, skrzypce, fortepian, gitara, flet, dzwonki, instrumenty perkusyjne – bębenek, tamburyn, trójkąt, talerze, marakasy, kastaniety);
 - umie zilustrować ruchem fragment utworu instrumentalnego,
 - zna wartości nut – ćwierćnuta, ósemka, półnuta;
 - rozróżnia głosy ludzkie: alt, sopran, tenor, bas;
 - umie rozpoznać i nazwać tańce – krakowiak, cha-cha, kujawiak.
5. **Organizacja konkursu.**
 - Uczestnicy będą pracować w zespołach dwuosobowych.
 - Każdy zespół wylosuje zestaw pytań i zadań muzycznych.
 - Każdy zespół przygotowuje i zaprezentuje 1 piosenkę śpiewaną a capella i 1 utwór instrumentalny – ilustracja ruchowa.
 - Zarówno piosenkę, jak i ilustrację ruchową utworu instrumentalnego może wykonać jedna bądź dwie osoby z drużyny.
 - Czas prezentacji piosenki – do 3 min. Czas prezentacji ruchowej do 2 min.
 - Przy ocenie śpiewu jury będzie brało pod uwagę:
 - intonację
 - poczucie rytmu
 - ogólne wrażenie artystyczne.
 - Przy ocenie ilustracji ruchowej jury weźmie pod uwagę:
 - wyobraźnię
 - fantazję
 - pomysłowość dzieci w interpretacji muzyki
 - ogólne wrażenia artystyczne.
 - Uczestnicy konkursu ubierają się dowolnie – strój niebędzie miał decydującego wpływu na ocenę prezentacji.
 - Nad całością przebiegu konkursu czuwać będzie komisja złożona z nauczycieli szkoły.
 - Zwycięży zespół, który zdobędzie maksymalną ilość punktów.
 - Wyniki zostaną ogłoszone w dniu konkursu, a laureaci nagrodzeni podczas apelu kończącego rok szkolny 2002/2003.
 - Uczestnicy konkursu przynoszą ze sobą przybory do pisania i “dobry humor”.

*Pomysłodawczyni i organizatorki
Joanna Fudala i Magdalena Sikora
Szkoła Podstawowa nr 8 w Łęborku*

Dwudziestolecie usteckiej DWÓJKI

Szkoła Podstawowa nr 2 im. kmdra Bolesława Romanowskiego w Uście święci w tym roku swoje 20. urodziny. Dla uczczenia tego niecodziennego jubileuszu już w drugą sobotę września zorganizowany został uroczysty festyn dla uczniów, rodziców, nauczycieli i mieszkańców Ustki. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że impreza odbyła się wyłącznie dzięki ogromnemu zaangażowaniu całej szkolnej społeczności oraz nieocenionej pomocy wielu sponsorów. To właśnie ogrom ludzkiej hojności oraz ... niespodziewanie piękna pogoda sprawiły, że uroczystość miała imponujący rozmach i atrakcyjność.

Przybywających licznie gości powitała niezwykle barwna i bogata dekoracja budynku oraz otoczenia szkoły.

Wszyscy zebrani rozkoszowali się przysmakami w rytmie piosenek grupy „Proxima” oraz podziwiając taneczne wyczyny najmłodszych uczestników spotkania. Zgromadzone kalorie można było spalić podczas wielu konkurencji sprawnościowo-sportowych, do czego skłoniły również bogate nagrody.

Ogromnym powodzeniem cieszyła się loteria fantowa, gdyż każdy los (za jedyne 50 groszy) gwarantował atrakcyjną wygraną. Wielu dorosłych dało się skusić ciekawą książeczką za symboliczną złotówkę oraz kupowało prace plastyczne wykonane przez utalentowanych artystycznie uczniów.

Gdy około godz. 13.00 festyn został oficjalnie zakończony, niemało osób pozostało na szkolnym boisku, by w miłym towarzystwie napawać się niespodziewanie letnią aurą.

Natomiast oficjalna uroczystość jubileuszowa odbyła się 10 października – szkołę odwiedziło wówczas wielu znamienitych przedstawicieli władz samorządowych i oświatowych, dawni pracownicy oraz liczni przyjaciele placówki, dzięki którym nieustannie się ona rozwija i odnosi spektakularne sukcesy. Goście z wielkim zainteresowaniem obejrzeni bogatą ekspozycję prac uczniowskich i wydawnictw szkolnych. Szczególnie imponująco prezentowały się projekty przestrzenne i plany zabudowy otoczenia szkoły.

Główną część uroczystości stanowił koncert rocznicowy, prowadzony przez nauczycielkę języka polskiego Ewę Tyszkiewicz. Zebrani podziwiali kunszt artystyczny chóru „Słoneczka”, prowadzonego przez Bożenę Świedzińską, a także wokalnie-taneczne popisy młodszych uczniów z grupy „Melodyjka”. Wielki aplauz wzbudził występ uczennicy klasy II Karoliny Laskowskiej, która podbiła serca widzów niezwykłym talentem scenicznym. O sukcesie koncertu zdecydowały również piękne i niebanalne dekoracje, przygotowane dzięki ogromnej pomocy zaprzyjaźnionych rodziców.

Oficjalną część spotkania zakończyły wystąpienia zaproszonych gości, którzy nawiązując do historii szkoły, życzyli jej pomyślnej przyszłości oraz zachęcali do odważnego podejmowania wyzwań.

Uroczystość zakończyło nieformalne spotkanie pracowników szkoły z zaproszonymi gośćmi – wspomnieniom i planom na przyszłość długo nie było końca.

*Małgorzata Lipska
Szkoła Podstawowa nr 2 w Uście*

50 lat po maturze

ZJAZD ABSOLWENTÓW

PAŃSTWOWEGO LICEUM PEDAGOGICZNEGO W BYTOWIE

Pomysł takiego spotkania zrodził się rok temu. Okazja niezwykła – mija 50 lat od chwili uzyskania przez nas świadectwa dojrzałości i uprawnień nauczyciela. Spotkania absolwentów szkoły po 50 latach nie należą do częstych. Upływ czasu jest dostatecznie duży, by zblakły wspomnienia, rozluźniły się kontakty, urwały przyjaźnie. Na horyzoncie naszej młodości ubywa tych, z którymi kiedyś przeżyliśmy niepowtarzalne szkolne lata.

Zadania techniczno – organizacyjne (zgrupowanie adresów, środków finansowych itp.), a potem obowiązki gospodarza, przyjęli bytowanianie i mieszkający w Sominach – Helena Stanisław Skwierawscy.

Na spotkanie w Bytowie w dniach 24-25 maja 2003r. (Zjazd „Ułan” przy ulicy Tartacznej oraz budynek szkolny d. PLP przy ulicy Sikorskiego 35 – obecnie ZSZ) przybyła grupa absolwentów z roku 1953. Byli to: Jadwiga Anuszkiewicz (Ameryk), Olga Banach (Szutowicz), Irena Gliniecka (Gierszewska), Lidia Koroch (Ignaszewska), Władysław Lemańczyk, Barbara Loll (Gałkowska), Bernadetta Meller (Racińska), Rutha Mysza (Diaków), Danuta Oleksiuk (Duda), Jerzy Sierżputowski, Helena Skwarek (Skwierawska), Stanisław Skwierawski, Jan Steć.

Wiem, że chętnych było więcej, ale stan zdrowia – własnego lub współmałżonka – uniemożliwiły przyjazd. Nieobecni byli na pewno z nami myślami i wspomnieniami. Niektórzy przybyli z bliska. Kontaktują się ze sobą częściej. Inni z daleka – ze Świdnika, Szczecina, Gryfic. Z nimi nie widzieliśmy się bardzo długo. Powitania i wspomnienia były bardzo ciepłe.

Miałem zaszczyt i przyjemność, „jako najstarszy z uczestników” – absolwentów, rozpocząć i prowadzić to spotkanie. Serdecznie przywitałem Koleżanki i Kolegów oraz towarzyszące im osoby, a w ich i swoim imieniu, z wielkim wzruszeniem, Panią profesor Helenę Szyca, która nas uczyła, wychowywała i przygotowywała do pracy nauczycielskiej, a jako jedyna z naszych wykładowców mogła uczestniczyć w naszym zjeździe. Oprócz słów szacunku, wyrazem naszej wdzięczności i pamięci była wiązanka kwiatów.

Po przypomnieniu przez dr Barbarę Gałkowską faktów i nazwisk ludzi zapisanych w historii Liceum, szkoły, z której uczniowie i absolwenci byli i są nadal dumni oraz listy maturzystów w roku 1953, nastąpiła lekcja wspomnień i przypomnień. Opowiadaliśmy także o sobie, kolejach swego życia. Dzieliliśmy się informacjami o Nieobecnych – o tych którzy nie mogli przybyć, ale odezwali się, napisali, przekazali pozdrowienia. Tych, którzy Odeszli na zawsze uczciliśmy minutą ciszy, zadumą i wspomnieniami...

Stanisław Skwierawski

Szkoła pod Dębami

Skończyła się II wojna światowa. Ustalono nowe granice Państwa polskiego. Całe Mazury, Warmia oraz Pomorze wróciły do Polski. Powróciły także Ziemie Zachodnie i Północne po Odrę i Nysę Łużycką. I było jak w piosence, którą na Festiwalu Piosenki Żołnierskiej w Kołobrzegu śpiewała Dana Lerska: *Szli na zachód osadnicy szlakiem Wielkiej Niedźwiedzicy, karabiny i rusznice zawiesili w cieniu drzew...*

Już od czerwca 1945 r. do Bytowa, a szerzej na całą Ziemie Bytowską przyjeżdżali Polacy – repatrianci z całych kresów wschodnich, Syberii, z różnych zakątków Europy i świata, a także mieszkańcy przedwojennego pogranicza – Kaszubi i Polacy z centralnej Polski. Byli to ludzie o ciężkich przeżyciach wojennych, różnych doświadczeniach, różnej kulturze. Jedno jest pewne, duży ich część, to byli ludzie odważni, o bardzo otwartych głowach. Zasiadano wsie i miasta. W 1947r. osiedlono tu także znaczną część ludności ukraińskiej z „akcji W.” Ale z tego konglomeratu osobowości, charakterów, ludzi o różnych doświadczeniach życiowych, wojennych, a także odmiennych nacji i poglądów politycznych, powstawało społeczeństwo w znacznym stopniu zintegrowane, postępowe, tolerancyjne, przedsiębiorcze i przykładające ogromną wagę do kształcenia – edukacji dzieci i młodzieży.

Należy mocno podkreślić, że już w 1945 r. podjęto starania celem uruchomienia szkół podstawowych i średnich. Brakowało nauczycieli, więc zorganizowano liceum pedagogiczne celem ich kształcenia. I tak powstała – w budynkach przy ulicy W. Sikorskiego 35, (wówczas przy ul. Sikorskiej) – Szkoła pod Dębami – zasłużone dla oświaty i środowiska Państwowe Liceum Pedagogiczne w Bytowie. Otoczona była wiekowymi dębami, stąd nazywaliśmy ją „szkołą pod dębami.” Większość tych drzew przetrwała do dzisiaj.

Organizatorami szkół podstawowych i średnich byli najczęściej nauczyciele z dawnego pogranicza oraz repatrianci. Szkoły miały uczyć, a także rozwijać szeroko pojętą polską działalność oświatowo-kulturalną na Kaszubach. W dalszej przyszłości należało bowiem doprowadzić do integracji społeczeństwa.

19 września 1945 r. z polecenia Kuratorium Okręgu Gdańskiego Stanisław Macheta został mianowany dyrektorem PLP w Bytowie. Początki były trudne: niepokój budził stan prawny zajmowanych budynków; doskwierał brak kandydatów na nauczycieli i to nie tylko z cenzusem gimnazjalnym, ale i podstawowym; niewiele było też samych nauczycieli; szkole potrzebne było wyposażenie i podręczniki...

10 października 1945 r. rozpoczęły się zajęcia. Obok dyrektora Stanisława Machety, w szkole nauczali: Klemens Trzebiatowski, późniejszy Kurator Okręgu Szkolnego Koszalińskiego i profesor Uniwersytetu Gdańskiego; Andrzej Mądrzak, Anna i Franciszek Watzak-Tomaszewscy, Edward Rogowski, ks. Józef Szmurło. Potem dołączali do nich: Zbigniew Kurz (późniejszy dyrektor), Stanisław Staszkiwicz, Janina i Ludwik Piętkowie, Józef Romanowski, ks. Władysław Nater, Fryderyk Mazur (język polski, wiadomości o środowisku), Stanisław Małaga (psycholog pedagog), X. Emchowicz (wf), Zofia Karłowicz (język rosyjski), Stanisław Pańków (przysposobienie obronne), Henryk Szulc (historia, wiedza o kon-

stytucji), Michał Krupski (pedagog, psycholog), Jan Stolc-Konarzowski (wf). Niektórzy z wymienionych podjęli później pracę w Słupsku, w Koszalinie i innych miastach. Przybyli inni: Anna Kuc-Orlewska (język polski), Helena Olewińska-Szyca (wf, biblioteka), Antonina Kierbicz (język rosyjski), Ignacy Kierbicz (biologia), Jan Jasiński (historia), Zofia Pastuszko (geografia), Jan Pastuszko (matematyka), Jadwiga Suchodolska (język polski), Maria Czachert (język niemiecki), Gertruda Bigda (pedagogika), Mieczysław Geron (higiena, wychowawca w internacie), Władysław Michnowicz (wf), Henryk Grecki (język polski).

W końcu listopada 1945 r. uruchomiono internat dla młodzieży wiejskiej. Wieloletnim kierownikiem internatu był Kazimierz Szyca. Bardzo ważną funkcję w internacie pełnił woźny – p. Literski. Dbał o zaopatrzenie i o gospodarstwo przy internacie. Prócz tego zapewniał słomę (po omłotach) do napękania sienników, dowoził bryczką osoby wizytujące z odległego dworca PKP, zajmował się dostarczaniem (dostawa) żywności. W pamięci absolwentów pozostały także inne osoby, dbające o wychowanków internatu i innych uczniów PLP: woźny szkoły – p. Maluda (dzwonek), kucharka – p. Labuda (której pomagały grupy dyżurnych uczniów), księgowa i sekretarz szkoły – p. Rozalia Łączyńska, a w późniejszym czasie p. Urszula Majkowska – księgowa oraz Barbara Adamczyk – sekretarz.

Pierwsi uczniowie kształcili się na rocznych i dwuletnich kursach, gdyż celem było szybkie przygotowanie ich do pracy w szkołach. Potem, jako nauczyciele niewykwalifikowani, musieli się jeszcze doksztalać

Na początku roku szkolnego 1945/1946 w Liceum uczyło się 60 uczniów, pod koniec zaś już 80. Uzupełnieniem zajęć dydaktycznych były praktyki pedagogiczne we własnej szkole ćwiczeń (Szkoła Podstawowa Nr 3 teraz Gimnazjum Nr 2).

W roku szkolnym 1946/1947 w PLP uczyło się już 137 młodych ludzi – młodsze i „przerośnięte” (z powodu wojny) roczniki – od 15 do 28 lat. W tym roku szkolnym utworzono tzw. klasę wstępną celem wyrównania poziomu wiedzy kandydatów do klasy I. Wiele osób naszej klasy zaczynało edukację w takiej klasie wstępnej w roku 1948/49.

W drugim roku funkcjonowania Liceum powołano Komisję rejonową, która umożliwiała niewykwalifikowanym nauczycielom zdobycie kwalifikacji i zdanie matury. To były bardzo trudne politycznie czasy. Czasy stalinowskie. Często zmieniali się dyrektorzy. Stanisława Machetę zastąpił Klemens Trzebiatowski. Po nim szkołę prowadzili kolejno: Adolf Tomera i Edward Rogowski (nasz wychowawca). W 1949 r. kierowanie placówką powierzono Antoniemu Rokickiemu, a dwa lata później Józefowi Romanowskiemu.

Od roku szkolnego 1947/1948 Liceum było w pełni zorganizowane. W strukturze szkoły istniały klasy I, II, III, IV. Pierwszą maturę w 1948 zdało 13 osób, uzyskując uprawnienia do nauczania w szkole podstawowej.

W kolejnych latach przybywało uczniów i absolwentów. W tym okresie obowiązywały nakazy pracy. Aby podjąć studia dzienne należało uzyskać zwolnienie od takiego nakazu lub być tzw. przodownikiem pracy i nauki. Powoli jednak z krajobrazu szkoły zaczęły znikać restrykcje narzucane przez ZMP i SP, łagodzone rygory, kończył się okres stalinowski (1953 – śmierć Stalina).

W r. szk. 1957/58 nauka w Liceum Pedagogicznym wydłużyła się do pięciu lat. W szkole utworzono stanowisko zastępcy dyrektora. Został nim Stanisław Staszkiwicz.

31 sierpnia 1958 r. dyrektorem Liceum został Zbigniew Kurz. Kierował placówką aż do jej likwidacji. Trzeba podkreślić, że znaczący rozwój Liceum przypada na lata 60. Ostatni absolwenci opuścili mury szkoły w roku 1969. Reorganizacja systemu kształcenia nauczycieli połączona była z likwidacją Państwowego Liceum Pedagogicznego.

W latach 1948 – 1969 świadectwa dojrzałości uzyskało 722 absolwentów, a prócz tego 92 osoby zdały maturę w ramach kursów prowadzonych przez komisje rejonowe.

Państwowe Liceum Pedagogiczne w Bytowie wniosło do życia oświatowo-kulturalno-społecznego ogromny wkład. Przygotowało właściwie do pracy i życia swoich absolwentów, z których zdecydowana większość ukończyła studia – pełne (magisterskie) i zawodowe.

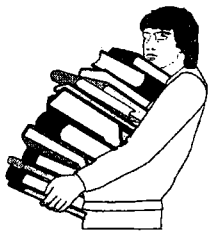
Można z całym przekonaniem stwierdzić, że dobrze przygotowano nas do nauczycielskiego fachu. Uczono rzetelności i sumienności w pracy zawodowej i społecznej. A dowodem są liczne odznaczenia państwowe, resortowe i regionalne przyznane kadrcze pedagogicznej przy różnych ważnych okazjach.

Maturzyści – absolwenci PLP w Bytowie w roku 1953:

1. Anuszkiewicz Jadwiga (Ameryk)
2. Banach Olga (Szutowicz)
3. Flis Elżbieta (Gózdziół)
4. Gliniecka Irena (Gierszewska)
5. Goździńska Maria (Stepień)
6. Hołdys Irena (Salach)
7. Jaroszeńska Maria (Żółtowska)
8. Koroch Lidia (Ignaszewska)
9. Kropidłowski Ryszard
10. Lemańczyk Władysław
11. Malczewska Helena (Skrzypczak)
12. Meller Bernadeta (Racińska)
13. Mysza Ruth (Diaków)
14. Oleksiuk Danuta (Duda)
15. Pietruszka Zofia
16. Sady Maria (Janiszewska)
17. Saj Józef
18. Sierżputowski Jerzy
19. Skwarek Helena (Skwierawska)
20. Skwierawski Stanisław
21. Steć Jan
22. Treder Jan
23. Trzebiatowski Józef
24. Wojewódzka Barbara (Podmiesińska)
25. Loll Barbara (Gałkowska) – zdała maturę w maju 1953 w PLP w Złotowie (w Bytowie ukończyła klasę wstępną oraz I, II i III).
26. Kryk Halina (Ferenz) – maturę zdała w PLP w Pułtusku, w Bytowie ukończyła klasy I i II.

Smutna refleksja: Szeregi żyjących z naszego grona na zawsze opuścili: Elżbieta Flis (Guździół), Irena Hołdys (Salach), Maria Sady (Janiszewska), Ryszard Kropidłowski, Jan Treder i Józef Trzebiatowski. Wkrótce po Jubileuszowym Zjeździe - w ostatnich dniach lipca 2003 r. – pożegnaliśmy na cmentarzu w Sominach śp. Helenę Skwierawską.

Barbara Gałkowska

KSIĄŻKI CZASOPISMA

Odnotowano w prasie

Honorowy Obywatel Miasta Słupska

Rada Miejska w Słupsku, czcząc Jubileusz 25-Lecia pontyfikatu Jana Pawła II, nadała Papieżowi jednogłośnie tytuł Honorowego Obywatela Miasta. Obecni byli proboszczowie wszystkich parafii oraz przedstawiciele innych wyznań. Biskupa Ordynariusza Kołobrzieszko-Koszalińskiego reprezentował jako osobisty delegat ks. Jan Giriutowicz. Zorganizowano okolicznościową wystawę publikacji związanych z naczaniem Papieża.

Nauczyciele na 6+

Redakcja „Głosu Pomorza” zaprosiła 12 nauczycieli, którzy uzyskali najwyższe notowania w pierwszej edycji konkursu „Belfer na 6+”. Byli to: Stanisława Gontarek (Lębork), Beata Hrycyk (Lębork), Jolanta Kapczuk (Lębork), Artur Klaman (Słupsk), Ewa Landowska (Bytów), Maciej Mach (Bytów), Ewa Szuchyta (Słupsk) Wiesław Romański (Słupsk), Sebastian Winształ (Siemianice), Henryka Wiśniewska (Warcino), Andrzej Zawada (Objazda). Redaktor Anna Czerny-Marecka wręczyła im okolicznościowe dyplomy i nagrody książkowe dla szkół. Ponadto zaprosiła do rozmowy o samym plebiscycie oraz o „uwarunkowaniach zawodu nauczyciela w obecnych czasach.” Laureaci podkreślali, że „taka formuła oceny pracy nauczyciela i uznania dla jego działalności w środowisku wydaje się obiektywna.”

Drugą edycję konkursu zakończono 19 listopada 2003r. Najwięcej głosów (1077) uzyskał **Roman Sikorski** – nauczyciel matematyki w Zespole Szkół Ekonomicznych w Słupsku. W powiecie bytowskim zwyciężyła **Jadwiga Fedyczkowska** (93 głosy); w powiecie człuchowskim – **Miroslawa Podgórska** (27 głosów); w powiecie lęborskim – **Stanisława Gontarek** (119 głosów); w powiecie słupskim – **Elżbieta Piotrowska** (290 głosów).

Nauczyciel Roku 2003

„Aby zapalać innych, samemu trzeba płonąć” – takie motto wybrała sobie Bogumiła Bąk – laureatka drugiej edycji konkursu nauczyciel roku, organizowanego przez MENiS i „Głos Nauczycielski”. Uczy biologii w Gimnazjum nr 2 i w Liceum Ogólnokształcącym w Raciborzu. Jej praca dydaktyczna i wychowawcza przyczyniła się m. in. do przyznania szkole certyfikatu ISO 14001 w zakresie polityki środowiskowej. Uważa, że dobry nauczyciel „musi mieć w sobie także to coś, co powoduje, że, mimo iż wymaga, jest przez młodzież lubiany...” spośród 12 nominowanych do tytułu wyróżniono jeszcze dwie

osoby: Jolantę Mateja – nauczycielkę matematyki w I LO w Praszce (woj. opolskie) oraz Zbigniewa Moskala – nauczyciela przysposobienia obronnego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 w Krośnie.

Wyróżnienie Kryształową Koniczynką

Fundacja Edukacyjna 4H (od ang. head – głowa, heart – serce, hands – ręce, health – zdrowie) przyznała swoją odznakę – Kryształową Koniczynkę i nagrodę w wysokości 2 tys. dolarów o. Ryszardowi Iwanowskiemu, który prowadzi Szkołę Społeczną im. Jana Pawła II w Niepogledziu. Do szkoły uczęszcza 150 uczniów, w tym 17 do „zerówki”. Zorganizowano dowożenie dla 90 dzieci. Po rezygnacji z prowadzenia placówki przez franciszkański Dom Pojednania i Spotkań w Gdańsku, przejęło ją Stowarzyszenie „Esperanda”.

Konkursy

➤ „Narysuj fontannę” – wspólny konkurs „Radia Słupsk” i „Głosu Pomorza” spotkał się z dużym zainteresowaniem. Wpłynęło ponad 300 prac. Nagrodzono prace plastyczne: Aleksandra Szymichowskiego z SP nr 7 (w kategorii I – dzieci z klas I-II), Karoliny Bąkowskiej z SP nr 10 (kategorii uczniów klas III-IV), Agaty Ożóg z SP nr 6 (w kategorii uczniów klas V-VI).

➤ III miejsce na XX Festiwalu Piosenki Francuskiej w Lubinie zajęła Natalia Sikora, uczennica I LO w Słupsku.

XXXVII Festiwal Pianistyki Polskiej

Piękne muzyczne wydarzenie podsumował na łamach „Głosu Pomorza”, podobnie jak w latach ubiegłych, Kazimierz Rozbicki. Podkreślił on, że „ten festiwal był pierwszym, jaki zgromadził pianistów tylko młodych, wykształconych przez pokolenie artystów powoli kończących estradową aktywność.” Między innymi na dużej scenie zagrał recital 16-letni solista Stanisław Drzewiecki – zdobywca Grand Prix X Konkursu Eurowizji dla Młodych Muzyków w Bergen w Norwegii w 2000r. Po scharakteryzowaniu „występów znakomitych” stwierdził, że „Młodzi, a także ich pedagodzy, wydają się zapominać, że pianistyka jest środkiem, celem ich sztuki pozostaje muzyka.”

Problemy ze szkołą muzyczną i nie tylko

Władze samorządowe Słupska chcą przejąć PSM I i II stopnia i przekształcić ją w liceum profilowane. Na takie rozwiązanie nie wyraża zgody dyrektor Ewa Kumik oraz znaczna grupa nauczycieli. Nowa Rada Rodziców wystąpiła do władz miasta z petycją – apelem do władz miejskich, domagając się rezygnacji z pomysłu przejęcia szkoły. Wiceprezydent Słupska – Ryszard Kwiatkowski zorganizował w Ratuszu spotkanie wyjaśniające z udziałem zainteresowanych stron. Nie osiągnięto kompromisu. Nie wdając się w szczegóły sporu i ocenę intencji władz miejskich, stwierdzić jednak można, że ma miejsce pomieszanie kompetencji. Szkoła pod opieką resortu kultury funkcjonuje dobrze, a władze miejskie mają zapewne wiele innych i ważniejszych problemów, także oświatowych i kadrowych. Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia w Słupsku wystarczy nie przeszkadzać, a pomóc – choćby

poprzez dodatkową dotację z budżetu miasta – można i bez „przejmowania.” Do takiego wniosku doszło też Ministerstwo Kultury, uznając dalsze rozmowy z władzami Słupska za bezprzedmiotowe.

Władze miejskie nie podjęły natomiast rozmów w sprawie przejęcia Katolickiego Liceum i Gimnazjum, które to szkoły występowały kilkakrotnie z wnioskiem o uznanie ich za placówki publiczne prowadzone przez Urząd Miasta.

Z kolei Pomorska Akademia Pedagogiczna chce przejąć budynek Zespołu Szkół Medycznych w Słupsku. Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął, wbrew stanowisku Urzędu Marszałkowskiego, stosowną uchwałę. Wnioskodawcą był radny Paweł Kasprzyk – pracownik PAP. Uchwała ma trafić do Naczelnego Sądu Administracyjnego, jeśli Wojewoda Pomorski jej nie unieważni. Uchwała spowodowała protest działaczy PiS oraz Oddziałów ZNP i Solidarności, gdyż „złamano” ustawę o związkach zawodowych. Uczelnia deklaruje, że zapewni szkole warunki na dokończenie cyklu kształcenia, a Ośrodkowi Doskonalenia Nauczycieli, mieszczącemu się w budynkach medyka, umożliwi dalszą działalność.

Imię UNICEF

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Słupsku z okazji 45-lecia działalności przyjął za swego patrona organizację UNICEF. Jest 10 placówką w Polsce noszącą takie imię. Ośrodek obejmuje opieką 368 dzieci. Kształci w zakresie szkoły podstawowej, gimnazjum oraz szkoły zawodowej w specjalnościach: kucharz, pomocnik kucharza, stolarz, ślusarz, obuwnik, krawiec. Z okazji Jubileuszu oraz nadania imienia w Ośrodku odbyło się szereg imprez, wystąpił chór „Kantele”, a w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Słupsku zorganizowano wystawę fotograficzną „Nie jesteśmy inni”. Zdjęcia wykonali podopieczni Ośrodka oraz uczniowie ze Szkoły Podstawowej nr 6.

30 lat Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Bytowie

Z okazji jubileuszu opublikowano zarys dziejów placówki. Przypomniano początki szkoły specjalnej oraz Państwowego Zakładu Wychowawczego, przemianowanego w 1984 roku na Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy. Od października 2002 r. placówka nosi imię Dzieci Europy. W okolicznościowym artykule opublikowanym w „Kurierze Bytowskim” wymieniono szereg osób i zdarzeń: Józefa Toczonego – założyciela i wieloletniego kierownika Szkoły, pierwszą nauczycielkę Ruthę Diaków; kolejnych dyrektorów. Ośrodkiem na przestrzeni lat zarządzali dyrektorzy: Stefan Czapiewski, Irena Pałubicka, Bernard Leyk, Kazimierz Kerlin (obecnie). Szkołą kierowali: Halina Mazur, Irena Maikowska, Ludomir Gałkowski, Józef Zieliński, Elżbieta Puchała (obecnie); internatem – Norbert Maikowski, Czesław Tuszyński, Krystyna Kloska, Krystyna Smantek (obecnie).

Imię i sztandar

18 października w Szkole Podstawowej w Gardnie Wielkiej nadano imię i Sztandar. Społeczność szkolna zdecydowała, że Patronem będzie Joanna Skwarczyńska – jedna z 21 harcerek, które latem w 1948 roku utonęły w Jeziorze Gardno. „Druhá Joanna Skwarczyńska była uosobieniem patriotyzmu, poświęcenia, bezinteresownej pomocy” – powiedziała dyrektor Małgorzata Ziółkowska. Obecny był ks. Adam Skwarczyński – wujek Joanny.

Szkoła z klasą

Dyplom i certyfikat „Szkoła z klasą” uzyskała Szkoła Podstawowa w Bierkowie. Placówka ta: dobrze uczy każdego ucznia, ocenia sprawiedliwie, rozwija społecznie. Ma też wiele innych osiągnięć. Wójt Gminy Słupsk nadał jej tytuł „Najlepsza szkoła II stopnia” oraz przyznał nagrodę w wysokości 3 tys. zł. Przeznaczono ją na zakup instrumentów muzycznych.

Biblioteka Miejska w Słupsku

„Biblioteka to skarbnica lekarstw duszy” – takie motto towarzyszyło obchodom 100-lecia działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku (18 listopada 2003). Do 1945 roku była to inna placówka. Spełniała jednak tę samą funkcję.

Stypendia Prezesa Rady Ministrów

W usteckim LO wręczono (21 października) dyplomy 50 stypendystom – uczniom szkół średnich i ponadgimnazjalnych z miasta i powiatu Słupsk, oraz powiatów bytowskiego i lęborskiego. Kwota stypendium wynosi 253 zł miesięcznie.

II edycja Szkolnej Internetowej Gry Giełdowej

Organizatorem Gry jest Fundacja Edukacji Rynku Kapitałowego (FERK), która włączyła się w ten sposób do programu Prezydenta RP – „Internet w Szkołach. Gra ma charakter kształcący. Uczestniczą w niej drużyny (kluby) z 500 szkół ponadgimnazjalnych, liczące 3-6 uczniów oraz ich opiekunów – nauczycieli. W okresie od 15 października 2003 r. do 15 stycznia 2004 r. po zalogowaniu się na stronie internetowej sigg.gpw.com.pl zespoły składają zlecenia giełdowe, inwestując wirtualnie 100 tys. zł w akcje notowane na giełdzie (indeksy WIG20 i MidWIG). Do wartości transakcji doliczana jest prowizja maklerska. Na koniec każdego dnia publikowany będzie ranking zespołów, uszeregowany wg najwyższej wartości portfela posiadanych papierów wartościowych, lokat i gotówki. Zespoły oraz ich opiekunowie, z najwyższą wartością portfela otrzymają nagrody i wyróżnienia. Prócz tego, w trakcie gry przyznawane są co miesiąc „lotne premie.” Do SiGG zakwalifikowały się m. in. zespoły (kluby) z I LO im. Bolesława Krzywoustego w Słupsku, Zespołu Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących im. Stanisława Staszica w Słupsku, Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Uście.

Gdy zło staje się zuchwałe...

Skandaliczne zachowania uczniów w Technikum Budowlanym w Toruniu ujawniły drugi (ukryty) obszar życia szkolnego. W Słupsku absolwenci Szkoły Podstawowej nr 6 podpalili gabinet wicedyrektorki, kilka dni wcześniej wybito trzydzieści okien. Uczniowie Gimnazjum nr 4 rozpylili w budynku szkoły gaz, skutkiem czego były objawy zatrucia u 18 osób. „Gdy zło staje się zuchwałe, dobro musi być stanowcze” – przypomniał profesor prawa z UMK – Marian Filar. Podejmowane są zatem przeciwdziałania. Wydział Oświaty UM zorganizował specjalną naradę dyrektorów szkół. Pomorski Kurator Oświaty ogłosił przetarg na zorganizowanie szkoleń dla nauczycieli.

Pomorskie Kuratorium Oświaty przeprowadziło pod koniec ubiegłego roku szkolnego badanie ankietowe dyrektorów szkół podstawowych i gimnazjów. Pytania dotyczyły zagrożeń występujących w środowisku, w którym żyją dzieci (bieda, problemy rodzinne) oraz problemów wynikających z zerknięcia się uczniów z narkotykami, alkoholem, przestępczością. Wielu dyrektorów w swoich odpowiedziach nie zauważyło istnienia takich zagrożeń w swoich szkołach. Wyjątkiem, jak podał „Głos Pomorza”, byli dyrektorzy szkół usteckich. Kuratorium zapowiedziało skierowanie podobnej ankiety do rodziców i uczniów.

Czas na autorefleksję

Pod takim tytułem w numerze 10/2003 „Wiadomości, Głosów, Rozmów o Szkole” – miesięcznika Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy – Janusz Hibner – starszy wizytator w KO skierował do dyrektorów (i nauczycieli – wychowawców) pytania skłaniające do refleksji.

„Powaga i tragizm wydarzeń w Technikum Budowlanym w Toruniu są wystarczającym powodem do zatrzymania się w nieustającym pędzie pojawiających się problemów dydaktycznych i wychowawczych.

Wykorzystajmy ten moment na autorefleksję i odpowiedzmy sobie na pytania:

- Jestem pewny, że posiadam aktualną wiedzę o realnej sytuacji wychowawczej szkoły, która kieruję?
- Skąd wiem, że przyjęte i stosowane procedury zapewnienia bezpieczeństwa pracownikom i uczniom są skuteczne?
- Czy jestem przekonany o słuszności decyzji powierzenia odpowiednim nauczycielom wychowawstwa klasy?
- Na ile system monitorowania zachowań uczniów i nauczycieli pozwala orientować się w skuteczności osiągania celów wychowawczych?
- Ilu w mojej szkole jest nauczycieli, którzy nie radzą sobie z problemami wychowawczymi?
- Co powinienem zmienić w mojej pracy i szkole, aby uzyskać otwartość zainteresowanych (uczniów, rodziców i nauczycieli) wobec zagrożeń, mogących powodować kryzysy w życiu szkoły?

Pozytywne odpowiedzi na zamieszczone pytania być może uspokoją sumienie, pozwolą ocenić stan bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego uczniów i pracowników szkoły, jako miejsca pracy i rozwoju.

Niedocenione narzędzie wychowania – gazetka szkolna

Pod takim tytułem Jan Kropiwnicki zamieścił w piśmie „Nowe w Szkole” (nr 11 (67) listopad 2003, s.2) **listę bezsprzecznych zalet gazetki szkolnej**. Polecamy ją opiekunom pism uczniowskich. Gazetka szkolna:

- 1) umożliwia ekspresję (wyrażanie własnych przeżyć i przemyśleń,
- 2) wyzwala emocje,
- 3) uczy współpracy w grupie rówieśniczej,
- 4) uczy umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- 5) uczy odwagi w korzystaniu z wolności – ale i odpowiedzialności za swoją wolność,
- 6) uczy planowania, organizowania własnych i cudzych działań oraz ich celowości,
- 7) kształtuje poczucie estetyki i wrażliwości na nią,
- 8) umożliwia sukces indywidualny i zespołowy,
- 9) umożliwia partnerstwo między nauczycielami i uczniami,
- 10) buduje przywiązanie do szkoły i współtworzenie jej tradycji,
- 11) zbliża szkołę do środowiska.

„Wielu z nas nawet sobie nie wyobraża jak świetnymi obserwatorami i redaktorami mogą być uczniowie (...); jakie mądre i dojrzałe potrafią stawiać pytania i słuszne wyciągać wnioski; jacy potrafią być dowcipni i krytyczni. (...) Warto ich obdarzyć zaufaniem i samodzielnością (...).”

"Nowe w Szkole" – miesięcznik Wydawnictwa Nauczycielskiego Sp. z o.o. w Jeleniej Górze – jest współorganizatorem Ogólnopolskiego Konkursu Gazetek Szkolnych „Forum Pismaków”. Organizuje cyklicznie warsztaty dziennikarskie dla redaktorów i opiekunów gazetek szkolnych. Szczegóły w internecie: vulcan.edu.pl/wydnauzc

J.T.

*Różowe niebo pociemniało,
I cień błękitny legł
Na ziemię białą, białą, białą,
Na nieskałany śnieg.
Anioły mogą zejść do ludzi,
Przebiec calutki świat:
Śnieg taki czysty, że nie ubrudzi
Białych anielskich szat.*

*Białe opłatki, białe stoły,
Świeżych choinek las...
Doprawdy mogą dziś anioły
Zagościć pośród nas.*

*Tylko ta gwiazda niech zaświeci
Nad ciszą białych dróg
I zawiadomi wszystkie dzieci,
Że się narodził Bóg.*

Pedagogiczna biblioteka w Słupsku

Sprostanie wymogom współczesności wymaga stałego doksztalcania. Wiedza o tym czytelnicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej, która udostępnia swoje zbiory i aktywnie działa w dziedzinie wszechstronnej edukacji środowiska naszego miasta i województwa.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku mieszcząca się przy ulicy Jaracza 18a jest biblioteką specjalistyczną resortu edukacji. Biblioteki tego typu mają za zadanie służyć pomocą w realizacji procesu dydaktycznego w szkole, tworzyć warsztaty pracy dla nauczycieli, uczniów, studentów – adeptów zawodu, jak również społeczności lokalnej.

Gromadzimy książki z zakresu: pedagogiki, socjologii, psychologii, filozofii oraz klasykę literatury pięknej. Wielkość naszych zbiorów wynosi w chwili obecnej około 90 tys. woluminów. Gromadzimy ponadto czasopisma ogólnopedagogiczne i metodyczne, krytyczno-literackie i społeczne oraz popularnonaukowe prenumerując rocznie około 100 tytułów. Ważną grupą naszych zbiorów są materiały audiowizualne – videokasety edukacyjne oraz adaptacje literatury pięknej, jak również encyklopedie i słowniki na nośnikach elektronicznych, kursy językowe i translatory oraz gry dydaktyczne.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom kształcących się mieszkańców Słupska i okolic uruchomiliśmy od niedawna witrynę www.biblioteki.pbw_slupsk.oswiata.org.pl. Mamy nadzieję wkrótce dać czytelnikom możliwość skorzystania z katalogu on-line zbiorów biblioteki. W chwili obecnej strona nasza oferuje interesujące i przydatne informacje o usługach świadczonych przez bibliotekę, warunkach korzystania, godzinach otwarcia oraz pracy poszczególnych Wydziałów. Ponadto zamieściliśmy na stronie aktualne zestawienia bibliograficzne i pełny katalog zbiorów Filmoteki PBW. Odwiedzając stronę internetową znajdując tam także linki do innych bibliotek dostępnych w Internecie oraz połączenia do stron, które mogą stanowić dodatkowe źródło informacji z dziedziny oświaty, kultury i edukacji. Informujemy ponadto internautów o wydarzeniach mających miejsce w naszej placówce a przede wszystkim o organizowanej od wielu lat przez naszą bibliotekę Słupskiej Wiosnie Literackiej. Jednocześnie przypominamy o działającym już trzeci rok Punkcie Konsultacyjnym dla nauczycieli – bibliotekarzy. Bibliotekarze mogą uzyskać u nas pomoc w doborze literatury oraz otrzymać zestawienia literatury na konkretne, interesujące tematy, wybrać materiały na rady pedagogiczne i szkolne wystawy, umówić się na lekcje biblioteczne oraz skorzystać z konsultacji z doradcą metodycznym ds. bibliotek szkolnych. Niewątpliwie korzystną inicjatywą jest nieodpłatne udostępnienie słupskim nauczycielom stanowisk internetowych.

Wyczerpującą informację o funkcjonowaniu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku i najlepszym wykorzystaniu jej zasobów oraz pomoc w dotarciu do możliwych źródeł poszukiwanej przez czytelnika informacji ułatwiają czytelnikom jasne instrukcje rozmieszczone w naszym lokalu oraz, a raczej przede wszystkim, pracownicy pedagogiczni PBW. Przeszukanie komputerowego katalogu naszych zasobów, sko-

rzystanie z kartoteki komputerowej, szybkie i sprawne przeszukanie katalogów kartkowych oraz właściwe wykorzystanie zasobów Internetu przy życzliwej pomocy nie powinno stanowić żadnego problemu dla odwiedzających naszą placówkę. Ponadto w odnowionym wnętrzu biblioteki przywitają naszych czytelników przejrzyste i ciekawe tablice wszechstronnie informujące o działalności naszej placówki oraz współpracujących z nami instytucji oświatowych Słupska. Chcemy bowiem, aby nasze działania zachęciły czytelników do odwiedzin, do skorzystania z szerokiej oferty wsparcia w kształceniu i doksztalcaniu, jaką proponujemy.

Wkrótce Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka obchodzić będzie pięćdziesięciolecie swojego istnienia. Przez te wszystkie lata wpisała się trwale w funkcjonowanie lokalnego środowiska oświatowo-kulturalnego. Pragniemy nasze działania podsumować i udokumentować. W związku z tym zwracamy się do mieszkańców miasta z prośbą o wspomnienia. Być może ktoś z Państwa chciałby podzielić się swoimi informacjami na temat naszej placówki i jej historii. Będziemy bardzo wdzięczni.

Agata Szklarkowska
PBW w Słupsku

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA w SŁUPSKU

76-200 Słupsk, ul. Jaracza 18 A
Tel. (059) 84 227 05, Tel. (fax) (059) 84 026 61
www.pbw_slupsk.oswiata.org.pl
e-mail: pbw_slupsk@oswiata.org.pl

Godziny otwarcia:

poniedziałek - piątek 10⁰⁰- 19⁰⁰
sobota 10⁰⁰- 14⁰⁰

FILE

Godziny otwarcia:

poniedziałek - piątek 10⁰⁰- 18⁰⁰
sobota 10⁰⁰- 14⁰⁰

Bytów	ul. Zamkowa 2	Tel. (059) 822-20-10
Człuchów	ul. Wazów 1	Tel. (059) 834-24-91
Lębork	ul. I Armii Wojska Polskiego 31	Tel. (059) 862-10-70
Miastko	ul. M. Konopnickiej 12	Tel. (059) 857-25-54

Nowości w zbiorach PBW

c.d. z Nr 4/2003, s.60

PEDAGOGIKA I PSYCHOTERAPIA

21. MIETZEL, Gerd. Psychologia kształcenia / przekł. [z niem.] Aleksandra Ubortowska. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2002. - 524 s.
22. OBUCHOWSKI, Kazimierz. Człowiek intencjonalny, : czyli O tym, jak być sobą. - Poznań : „Rebis”, 2000. - 257, [1] s.
23. OBUCHOWSKI, Kazimierz. Galaktyka potrzeb : psychologia dążeń ludzkich. - Wyd. 2 popr. i uzup. Poznań : Zysk i S-ka. Wydaw., 2000. - 344, [1] s.
24. OKUN BARBARA F. Skuteczna pomoc psychologiczna/ [przekł. Jacek Suchecki]. - Wwa : Instytut Psychologii Zdrowia : Polskie Towarzystwo Psychologiczne, 2002. - 339 s.
25. OLEŚ, Piotr K.. Psychologia przełomu połowy życia. - Lublin : Towarzystwo Naukowe KUL, 2000. - 297 s.
26. Opowieści terapeutów / komentuje Hanna Olechnowicz. - Wwa : WSiP, 1997. - 199 s.
27. PERVIN, Lawrence A.. Psychologia osobowości / przekł. Marek Orski. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2002. - 463 s. .
28. PRZETACZNIK-GIEROWSKA Maria, Tyszkowa Maria. Psychologia rozwoju człowieka. T.1, Zagadnienia ogólne. - [Wyd. 2, dodr.]. - Wwa : Wydaw. Naukowe PWN, 2002. - 266 s.
29. Psychologia moje hobby / Julia Berryman [i in.]; przekł. [z ang.] Ewa Zaremba-Popławska. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2002. - 270 s.
30. Psychologia rozwoju człowieka. T.3, Rozwój funkcji psychicznych / red. nauk. Barbara Harwas-Napierała i Janusz Trempała. - Wwa : Wydaw. Naukowe PWN, 2002. - 209 s.
31. Psychologia rozwoju człowieka. T.2, Charakterystyka okresów życia człowieka / red. nauk. Barbara Harwas-Napierała i Janusz Trempała. - [Wyd. 2, dodr.] Wwa : Wydaw. Naukowe PWN, 2002. - 303. [1] s.
32. Psychologia różnic indywidualnych / pod red. Sarah E. Hampson i Andrew M. Colmana ; przekł. Elżbieta Hornowska, Teodor Zyski. - Poznań : Zysk i S-ka. Wydaw., 2000. - 146 s.
33. ROLA, Jarosław. Depresja u dzieci. - Kraków : „Impuls”, 2001. - 132 s.
34. SHAUGHNESSY, J.J.; ZECHMEISTER, E.B.; ZECHMEISTER, J.S.. Metody badawcze w psychologii / przekł. [z ang.] Monika Rucińska. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2002. - 560 s.
35. SIKORSKI Wiesław. Psychoterapia grupowa różnych pokoleń. - Wwa : „Żak”, 2002. - 332 s.
36. SIMON FRITZ B., STIERLIN Helm. Słownik terapii rodzin / przekł. [z niem.] Mirosław Przyłipiak [i in.]. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 1998. - 510 s.
37. Socjoterapia : praca zbiorowa / pod red. Katarzyny Sawickiej. - [Wyd. 2] Wwa : Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej, 1999. - 328 s.
38. STACHOWSKI, Ryszard. Historia współczesnej myśli psychologicznej: od Wundta do czasów najnowszych. - Wwa : „Scholar”, 2000. - 318 s.
39. Stereotypy i uprzedzenia / [red.] C. N. Macrae, Ch. Stangor, M. Hewstone ; tł. Małgorzata Majchrzak [i in.]. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 1999. - 430 s.
40. WALLACE, Patricia. Psychologia Internetu / przeł. [z ang.] Tomasz Hornowski. - Poznań : „Rebis”, 2001. - 354 s.
41. WEEKS, Gerald R.; L'ABATE, Luciano. Paradoks w psychoterapii / przekł. [z ang.] Magdalena Kacmąjor. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2000. - 267 s.
42. ZABOROWSKI, Zbigniew. Człowiek - jego świat i życie : próba integracji. - Wwa : „Żak”, 2002. - 489, [1] s.

PEDAGOGIKA OGÓLNA

1. Aspekty aksjologiczne w edukacji / pod red. Urszuli Ostrowskiej. - Olsztyn, 2000. - 267 s.
2. ATAMAŃCZUK, Kazimiera; PRZYBYSZEWSKI, Roman. Edukacja i szkoła u progu XXI wieku. - Olsztyn : Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2001. - 138 s.
3. BOCZAR, Michał. Kształtowanie pojęć - alternatywa dydaktyczna. - Wrocław : Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995. - 104 s. .
4. DAUBER, Heinrich. Obszary uczenia się w przyszłości : perspektywy pedagogiki humanistycznej / red. nauk. Mirosława Wawrzak-Chodaczek. Kraków : „Impuls”, [2001?]. - 221, [1] s.
5. DAUBER, Heinrich. Podstawy pedagogiki humanistycznej: zintegrowane układy między terapią i polityką / red. nauk. Wiktor Żłobicki ; [tł. Janusz Marnik, Wiktor Żłobicki]. - Kraków: „Impuls”, [2001?]. - 203, [1] s.
6. DENEK, Kazimierz. Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej. - Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 1999. - 196 s.
7. DURAJ-NOWAKOWA, Krystyna. Modelowanie systemowe w pedagogice. - Kraków : Wydaw. Naukowe WSP, 1997. - 392 s.
8. Edukacja alternatywna : nowe teorie, modele badań i reformy / praca naukowa pod red. J.Piekarskiego i B. Śliwerskiego. - Kraków: „Impuls”, 2000. - 555 s.
9. Edukacja przełomu wieków wobec kwestii aksjologicznych / pod red. Urszuli Ostrowskiej Olsztyn : Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2001. - 316 s.
10. Egalitaryzm - kształcenie masowe czy przymus kształcenia w społeczeństwie demokratycznym / red. nauk. Elżbieta Gawel-Luty. - Słupsk : Wydaw. Uczelniane PAP, 2001. - 163 s.
11. FENSTERMACHER, Gary D.; SOLTIS Jonas F.. Style nauczania / tł. Krzysztof Kruszewski. - Wwa : W S i P, 2000. - 102 s.
12. FRANCUZ, Grzegorz. O nową integrację wychowania : ekologiczne zorientowana antropologia filozoficzna a wychowanie. - Kraków : „Impuls”, 1999. - 205 s.
13. HAJDUK, Edward; HAJDUK, Barbara. Pomoc i opieka - różne postacie. - Kraków : „Impuls”, 2001. - 105 s.
14. HAMER, Hanna. Klucz do efektywności nauczania. - Wwa : „Veda”, 1994. - 296 s. .
15. KLUS-STAŃSKA, Dorota. Konstruowanie wiedzy w szkole. - Olsztyn : Wydaw. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2000. - 412 s.
16. LEWARTOWSKA-ZYCHOWICZ, Małgorzata. Między pojęciem a kategorią: (perspektywa dynamicznego ujmowania wiedzy o wychowaniu). - Kraków : „Impuls”, 2001. - 114 s.
17. NALASKOWSKI Stanisław. O zasadach nauczania : studium z dydaktyki porównawczej. - Toruń : Wydaw. Adam Marszałek, 1999. - 75 s.
18. NOWAK, Marian. Podstawy pedagogiki otwartej: ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej. - Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 2000. - 637 s.
19. Orientacje w metodologii badań pedagogicznych / pod red. Stanisława Palki. - Kraków : Wydaw. UJ, 1998. - 146 s.
20. OSTROWSKA, Urszula. Dialog w pedagogicznym badaniu jakościowym. - Kraków : „Impuls”, 2000. - 206 s.
21. Pedagogika ogólna i subdyscypliny / red. naukowa Lucjan Turowski. - Wwa : „Żak”, 1999. - 600 s.
22. Pedagogika ogólna i subdyscypliny / red. naukowa Lucjan Turowski. - Wwa : Wydaw. Akademiczne „Żak”, 1999. - 600 s.
23. Pedagogika u progu trzeciego tysiąclecia : materiały pokonferencyjne / pod red. nauk. Aleksandra Nalaskowskiego i Krzysztofa Rubachy. - Toruń : Wydaw. UMK, 2001. - 288 s.
24. Pedagogika w pokoju nauczycielskim / red. Krzysztof Kruszewski. - Wwa : WSiP, 2000. - 306 s.

25. SKOWRONEK, Bogusław. O dialogu na lekcjach w szkole średniej : analiza pragmatyczno-językowa. - Kraków : Wydaw. Naukowe AP, 1999. - 215 s.
26. System opieki kompensacyjnej w zjednoczonej Europie / pod red. Sylwi Badory i Danuty Marzec. - Kraków: „Impuls”, 2002. - 559 s.
27. Tożsamość oraz dylematy pedagogiki opiekuńczej / pod red. nauk. Andrzeja Olubińskiego Toruń: Wydaw. Edukacyjne „Akapit”, 2001. 256 s.
28. WADSWORTH, Barry J.. Teoria Piageta: poznawczy i emocjonalny rozwój dziecka / tł. [z ang.] Małgorzata Babiuch. - Wwa : WSiP, 1998.-218 s.
29. WALCZAK, Wojciech. Jak uczyć umiejętności w szkole podstawowej ? - Łódź: „Galaktyka”, 2001. - 148 s.
30. WITKOWSKI Lech. Edukacja i humanistyka : nowe konteksty humanistyczne dla nowoczesnych nauczycieli.- Wwa : Instytut Badań Edukacyjnych, 2000. - 381 s.
31. WORONOWICZ Wanda. Problemy edukacji refleksyjnej.- Koszalin: Wydaw. Uczel.BWSH, 2000.- 201 s.
32. WRAGG Edward C.. Co i jak obserwować w klasie? / tł. [z ang.] Krzysztof Kruszewski. - Wwa : „Żak”, 2001. - 202 s
33. Wybrane aspekty podmiotowości w wychowaniu : praca zbiorowa / pod red. Marii Nowickiej-Kozioł.- Wwa : WSPS,1999. - 118 s.
34. Wychowanie na rozdrożu : personalistyczna filozofia wychowania / pod red. Franciszka Adamskiego. - Kraków : Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 199. - 298 s.

Jolanta Korzeniewska

Kierownik Wydziału Informacyjno-Bibliograficznego

Nowości VHS/CD/DVD

Wydział Filmoteki PBW w Słupsku

BAJKA, LEKTURA, FABUŁA – P-LE, SP

- 1008 Harry Potter i komnata tajemnic, reż.Ch.Columbus, Warner Bros 2002 [VHS] 161'
- 1010 Niedźwiadek, reż.J.J.Annaud, Pathe 1988 [VHS] 95'
- 1011 Władca Pierścieni: Dwie wieże, reż.P.Jackson, New Line Cinema 2002 [VHS] 172'
- 1015 Dzieci z Bullerbyn, reż.L.Hallstrom, Ab Svensk Film 1986 [VHS] 97'

BIOLOGIA

- 1020 Żyjąc higienicznie żyjesz dłużej, Nauka [2003] [VHS] 20'
- 1021 Wychowanie w zdrowiu, Nauka 1988 [VHS] 31'
- 1031 Przyroda 29: Wszystko o odżywianiu i aktywności fizycznej, Nauka 2000 [VHS] 24'

EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

- 1017 Środowisko 7: Jak powstaje pogoda?, Nauka 1995 [VHS] 33'
- 1018 Co to jest higiena?, Nauka 1995 [VHS] 32'
- 1036 Strzeż się nieznajomych, Aims Multimedia 2000 [VHS] 19'
- 66 Klik uczy liczyć w zielonej szkole, WSiP 1999 [CD]
- 67 Klik uczy czytać, WSiP 1996-2002 [CD]

FIZYKA

- 1023 Co to jest energia?, Nauka 2000 [VHS] 23'
- 1024 Wszystko o przemianach energii, Nauka 2000 [VHS] 24'
- 1025 Wszystko o ciepłe, Nauka 2000 [VHS] 25'
- 1026 Wszystko o wykorzystywaniu energii, Nauka 2000 [VHS] 23'
- 1027, 1028 Wszystko o oszczędzaniu energii, Nauka 2000 [VHS] 23'

GEOGRAFIA

- 999 Samochodem przez Skandynawię, KOLUMB 2003 [VHS] 60'
- 1029 Przyroda 27: Krzysztof Kolumb, Nauka 2000 [VHS] 23'

- 1030 Przyroda 28: Ferdynand Magellan, Nauka 2000 [VHS] 20'
- 1032 Przyroda 30: Wszystko o Ziemi, Nauka 1999 [VHS] 24'
- 1033 Przyroda 31: Wszystko o planetach, Nauka 1999 [VHS] 24'

PROGRAMY EDUKACYJNE

- 66 Klik uczy liczyć w zielonej szkole, WSiP 1999 [CD]
- 67 Klik uczy czytać, WSiP 1996-2002 [CD]

HISTORIA

- 1019 Być kobietą w Birkenau, Wybiórka, Nauka [2003] [VHS] 32'
- 1029 Przyroda 27: Krzysztof Kolumb, Nauka 2000 [VHS] 23'
- 1030 Przyroda 28: Ferdynand Magellan, Nauka 2000 [VHS] 20'

JĘZYK POLSKI

- 67 Klik uczy czytać, WSiP 1996-2002 [CD]

LEKTURY, FABUŁA – GIMNAZJUM, SZKOŁA ŚREDNIA

- 1000 Dogma, reż.K.Smith, Prestige Pictures 1999 [VHS] 123'
- 1001 Cześć Tereska, reż.R.Gliński, TVP 2001 [VHS] 104'
- 1002 Crossroads: dogonic marzenia, reż.T.Davis, Filmco Enterprises 2001 [VHS]100'
- 1003 Iris, reż.R.Eyre, Intermedia 2001 [VHS] 95'
- 1004 Hrabia Monte Christo, reż.K.Reynolds, Buenavist H.E. 2000 [VHS] 131'
- 1005 E=mc², reż. Olaf Lubaszenko, Best Film 2002 [VHS]
- 1006 Edi, reż.P.Trzaskalski, Opus Film 2002 [VHS] 98'
- 1007 Zemsta, reż.A.Wajda, ArkaF VisionF TVP 2002 [VHS] 100'
- 1009 Hamlet, reż.F.Zeffirelli, Best Film 1990 [VHS] 130'
- 1012 Frida, reż. Julie Taymor, Spinka 2002 [VHS]
- 1013 Chicago, reż.R.Marshall, Miramax Intern. 2002 [VHS] 108'
- 1014 Solaris, reż.S.Soderbergh, Twent.Cent.Fox 2003 [VHS] 95'
- 1016 Superprodukcja, reż.J.Machulski, Studio Filmowe Zebra 2003 [VHS] 99'
- 1041 Wszystko o mojej matce, reż.P.Almodovar, El Deseo S.A. 1999 [VHS] 101'
- 1042 Drżące ciało, reż.P.Almodovar, CiBy 1997 [VHS] 99'

MATEMATYKA

- 66 Klik uczy liczyć w zielonej szkole, WSiP 1999 [CD]

PEDAGOGIKA

- 1022 Oświata zdrowotna: Mózgowe porażenie dziecięce, Nauka 1983-1985 [VHS] 95'
- 1038 – 1040 Metoda dobrego startu cz1-3, Pro-Film 2001 [VHS] 45', 55', 53'

PSYCHOLOGIA

- 1035 Asertywność. Sztuka bycia sobą, Aims Media 1997 [VHS] 27'
- 1036 Strzeż się nieznajomych, Aims Multimedia 2000 [VHS] 19'
- 1037 Bobas. Świat widziany oczami niemowlęcia, Lifetime Group 1996 [VHS] 60'

WYCHOWANIE FIZYCZNE

- 1020 Żyjąc higienicznie żyjesz dłużej, Nauka [2003] [VHS] 20'
- 1021 Wychowanie w zdrowiu, Nauka 1988 [VHS] 31'
- 1031 Przyroda 29: Wszystko o odżywianiu i aktywności fizycznej, Nauka 2000 [VHS] 24'

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

- 1036 Strzeż się nieznajomych, Aims Multimedia 2000 [VHS] 19'
- 66 Klik uczy liczyć w zielonej szkole, WSiP 1999 [CD]
- 67 Klik uczy czytać, WSiP 1996-2002 [CD]

PATOLOGIE, WYCHOWANIE SEKSUALNE, WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE

- 1034 Pornozniewolenie, Fronda 2000 [VHS] 50'

Renata Mazurek i Dina Hawrylik
Wydział Filmoteki PBW w Słupsku

INFORMATOR OŚWIATOWY

➤ ZACHĘCAMY DO PRENUMERATY NA ROK 2004

Prenumerata roczna (5-6 numerów) wynosi 60 zł.

Wpłaty należy dokonywać - od stycznia - na konto:

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

BANK PEKAO S.A. I/O SŁUPSK 11001324-6709-2101-111-0

➤ WSKAZÓWKI DLA PRZYGOTOWUJĄCYCH PUBLIKACJĘ

- *Artykuły i opracowania przeznaczone do publikacji należy dostarczać w postaci wydruku komputerowego i dyskietki zawierającej zapisany tekst.*
- *Tekst nie powinien przekraczać 6 stron formatu A4. Powinien być napisany czcionką wielkości 12 pkt., z zachowaniem marginesu i podwójnego odstępu między wierszami (lub 3 strony formatu A4, czcionka wielkości 12 pkt. i z zachowaniem pojedynczego odstępu między wierszami).*
- *Tekst należy podpisać własnoręcznie. Ponadto konieczne są następujące informacje: a) imię i nazwisko autora, b) miejsce pracy i ewentualnie pełniona funkcja (nauczyciel przedmiotu, pedagog, dyrektor, wicedyrektor itp.), c) adres domowy i (ewentualnie) numer telefonu.*
- *Do tekstu należy dołączyć oświadczenie stwierdzające, że materiał nie był opublikowany.*
- *Tabele, wzory matematyczne i rysunki należy stosować tylko wtedy, gdy jest to niezbędne.*
- *Należy stosować ogólnie przyjęte oznaczenia i symbole; unikać skrótów.*
- *Tekst powinien być komunikatywny, nienaganny pod względem poprawności językowej.*
- *W wykazie literatury podać należy te pozycje, z których autor korzystał, tj. książki, czasopisma, inną dokumentację.*

UWAGI:

- *Konspekty i scenariusze zajęć prosimy poprzedzać opisem sytuacji dydaktycznej w danym zespole klasowym.*
- *Nie przyjmujemy scenariuszy imprez szkolnych.*

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 5/03 ISSN 1505-0904

REDAKCJA: Jan Tyborczyk, Dorota Iwanowicz

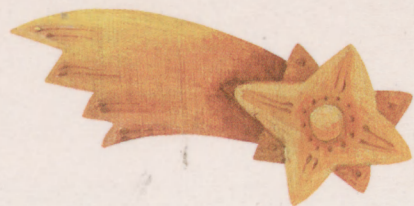
WSPÓŁPRACA: Jerzy Byczkowski, Renata Kołosowska, Łucja Knop, Jolanta Korzeniewska, Elżbieta Kowalczyk, Lech Kowalewski, Małgorzata Kowalska, Maria Kozak, Halina Krupa, Mariola Łukasiuk, Ewa Misiewicz, Alicja Nykiel, Jerzy Paczkowski, Maria Pietryka, Elżbieta Pliszka, Grażyna Przybylak, Anna Maria Rombalska, Dorota Werbińska, Maria Grażyna Wieczorek, Marek Wróblewski, Bożena Żuk

SKŁAD KOMPUTEROWY: Dorota Iwanowicz **KOREKTA:** Jan Tyborczyk

WYKONANIE TECHNICZNE: Anna Lipa **OKŁADKA:** Wydawnictwo i Drukarnia LenART

WYDAWCA: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Bałtycka 29, tel/fax sekretariat (059) 842-35-67, centrala (059) 842-34-62, redakcja (059) 842-42-18; www.odn.slupsk.pl; e-mail: odn@odn.slupsk.pl; sekretariat@odn.slupsk.pl; kursy@odn.slupsk.pl

Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy przysyłać na dyskietkach lub e-mailem: odn@odn.slupsk.pl Numer zamknięto 28.11.2003r.

Świąt pełnych śpiewu i radości

życzy

GDAŃSKIE WYDAWNICTWO
OŚWIATOWE

